

Avskrift.

ACC. N:R M. 10614 : 1-151.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Olof Christoffersson

Härad:

Skjuts

Adress:

Fin Alstad

Socken:

Fin Alstad

Berättat av:

inlämn.
Uppteckningsår:

1943

Född år

1869 i Fin Alstad, död 1944.

Barndomsminnen:

Lekar och leksaker, pampor

s. 1-46, 94-151.

Gjörhim

s. 47-53

Rim om spegel, kloden m. m.

s. 53-54, 98-99

Kortspel

s. 54-75 (tillägg s. 75a-75c)

Kortkonster.

s. 75-91.

Lekar med tändstickor.

s. 91-93.

Ima i konster.

s. 93-94.

Victoria Benediktsson

s. 151.

Originalen,
som har 103
sidor finns
i folioarkivet.

ACC. N:R M. 10614: /

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mina barndoms minnen.

Jag överlämnar härmed en liten avskrift av mina anteckningar om gamla lekar sådana som de lektes i min ungdom på 1870-80 och in på 1890 talet. Det är med en viss vemoder känsla att man nu måste konstantera att de för all tid äro borta, de lekarna som en i ungdomen varet så kära att leka i synnerhet jullekarna under högtidsdagarna (aftnarna), andra dagar fingo vi ej lov.

Ifall mina anteckningar olyckligtvis skulle förstörda bli t.ex. vid min död förstörda vill jag med denna lilla avskrift för framtiden säkra dem i ett tillförlitligt arkiv.

Jag har skrivit detta med mitt talesätt. Det var kanske ofta litet friare. Deremot begagnade jag ju i "Om Skörden" 1870-80 talets folkspråk och talesätt. Jag ansåg det vara det rättaste att både i tal och sätt (arbetets utförande) använda folklivet som det i de dagarne gestaltar. Jag ansåg att skulle det vara folkliv så borde det vara både i tal och handling. Tyvärr missförmissförståddes och tolkades det olyckligtvis alldeles felaktigt.

Fru Alstad den 25 nov 1933

Olof Christoffersson

ACC. NR M. 10614:2.

Barndomsminnen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Småbarnslekar.

Från de unga barndomsåren minnes man ju en hel del gamla lekar och tidsfördriv som mororna och "barntösorna" (barnpigorna) roade sina småttingar med. Bland andra lekar var det flera som barnen skulle rida hoppande på knäet varvid det föredrogs en rolig och vacker ramsa t.ex.

Ria ria ranka

hästen hiddor blanka o.s.v. m.fl. andra som jag har på andra ställen antecknade.

Bil. I

Rie rie ranka Hästen hiddor blanka

Hår ska du ria ud o fria

Ti en pia va ska hon hidda

Sköne Magareta O der va ingen hemma

Mer än som två små honga

Som lå udom vägga O slicka sina lägga

Kärringen sad po taged O kogte gröd i en hossesock

Hon bjöd mi gröden smaga Hon ga mi po en spoga

O ja brände min lilla vida hån.

O ja ti o springa Oppad gade o norrad gade

Der hitte ja en pifverkaga

O bed o de sve po min tånga o ja stopte i min lomme

ACC. N:R M. 10614:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Aj sa ja o do ja va liden

Sa ja to toll to toll i öred po den lilla.

Ja to mi en spoge

O ville gröden smoge

Hon slo mi me en illebrand

po min lille vide hån.

Ett annat barnrim.

"Klappe klappe kaga

i marn ska vi бага

Baga dem i aska

gimma den ti Påska."

Fede grisar.

Alla sticka sina stora fede svin, ja sticker min lille pat-
tegris, pip. pip. pip. Samtidigt petar man med pekfingret.

"Du har tad min hönna" "Du har tad min hane" sade barnen
till varandra. "De får vi tass o nappas om" Varefter de skulle
blåsa det värsta de kunde på varandra. Den som höll ut längst
stod sig.

Allvetande: Småbarnen på 5-6 år kan man bedåra så att de tro en
vara allvetande. Om man t.ex. säger till dem vill du tro att jag
kan se vad du tänker på. Genast börja de att vara något tvivlan-
de. Så säger man tänk på stolen eller byrån. De tänkte på byrån."

Ja svarar dom. Tänk på ljuset i en stake eller lampan. Du tänker på lampan. Ja svaras åter och då ändå säkrare tro på att man är allvetande. Saken är likväl den att man säger det i ögonen mest fallande föremålet sist så tänka alltid de unga på det sist sagda föremålet.

Fingerlekar.

När barnen blevo några år gamla så att de kunde förstå att göra efter blevo de undervista i s.k. fingerlekar t.ex. "Tommetott" vilket gick så till att man först tog i tommen och sade: "Tommetott fallt i sjön." Sedan tog man fatt i pekfingeret och sade: "Slickepott jalp eller dro han opp." Så om långfingeret och sade: "Långeman bar han hem" Var man fatt om ringfingeret och sade: "Hafrehäst bäddade sängen" till sist togs det om lillfingeret som röstades duktigt och sade: "O lillepräst lu o sladdrade" eller "Gullibrand" lu o sladdrade.

En annan fingerlek var att man lade vänster hand på knäet och sedan den högra der över (upp och nervänd) med lill och ringfingerarna inflätade om var andra varefter man vred vänstra handen upp över den högra så att dess långfinger kom att stöda sig på högra handens tomme. Sedan lät man högra handens pek- och långfinger i takt gå ner på vänstra handens långfinger sägandes att de "hugg bränne" och vänstra handens pekfinger lät man gå upp och ner vid sidan om dess långfinger i högra handen vilket betyd-

de att den plockade upp "brännet. eller Huggveden.

Med fingrarna gjordes också små konster t.ex. kunde somliga öppna eller skilja vissa fingrar åt medan de andra voro i hop eller slutna. Somliga kunna också vilket nog är mera inom vissa släkter(jag kan, samt de flesta utav mina kusiner å mors sida (hon kunde också) De flesta av mina kusinbarn å mors sida kunna också men ej dem å fars sida) att de kunna leda tommen bakåt samtidigt den yttersta leden böjes framåt.

En fingerlek var att man lade långfingrens knogar i hop mot varandra. Samtidigt skulle båda tommarnas yttersta ändar liksom pek-ring och lillfingrens stödjas mot varandra. Sedan gällde det att kunna öppna ett par "fingerblommor" (fingrarnas ändar) åt gången. Början gjordes med tommarna och sen pekfingren, men när man ville öppna ringfingren gick det ej såvida långfingrens knogar hölls mot varandra. Jag har likväl sett den som som kunnat, men det är så ytterst sällsynt att det ej är över 1 på ett tusen som kan görat. De som kunna göra det sägas hava makt om de ville att gå mellan "barken och träet." Vilket betydde att de kunde om de ville tränga sig mellan äkta makar och ställa till ledsamheter. Lillfingren gick det deremot lätt att skilja åt. Andra finger och handlekar var att knyta händerna på särskilda vis så att skuggan bildade vissa djurs huvud t.ex. ett får eller hundhuvud m.fl. andra varav kan nämnas:

ACC. N:R M. 10614:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dras hanska.

De lekande barnen lade alla sina händer i tur och ordning ovanpå varandra, dock blott en i sänder, i en hög. Då leken skulle börja drog den som hade sin hand underst ut och lade den överst varvid det räknades ett. Så undan för undan tills det blev tolv då det sades "nu e de tåll nu e du kong o nu ska vi gjorra allt va Hans Majestät befäller, mer än bära stora stena po lofted o flå gamla öj po toften de får hans majestät säl gjorre. Nu gällde det att hålla sig för "grin o snack". Ty den som först skrattade fick flå öjen och den som först talade fick bära stenen på loftet. "O de de ble begrinade o de fick du, nej de va du, nej de va du o.s.v. sades.

"Båre eble" (borra äpple) Alla satte sina knutna händer en åt gången i tur ovanpå varandra mer än undantagandes den som ledde leken. Han måste ju hava sina ena fri och lediga ty med sin högra hands pekfinger skulle han borra i den översta i stapeln varande knutna handen varvid han sade: "båra båra eble" vartill de andra skulle svara "slå toppen av". Med sin högra hands flatsida slog hanså till den översta så att den föll av. Så fortsattes det tills det bara var kvar den understa. Till svar på hans "borre borre eble." Svarades "båre bättre norr." "Ja kan inte komma" svarade lekledaren varvid följande frågor och svar följde:
"Va forr?" "For eble." "Hårr va eble?" "Mus gnagve" "Hår va mus?"
"Katt to" "Hår va katt?" "Onger kvar." "Hår va kvarn?" "Komna mal"

"Horr va konne?" "Bagte brö" "I onn!" "Horr va om?" "Ill brände"
"Horr va ill?" "Sjö slöjte" "Horr va sjö?" "Oxe drækk ud" "Hår
va oxe?" "I skov rände" "Hor va skov?" "Yse bed ov" "Horr va yse?"
"Sme smidde" "Hor va sme?" "Ude o såde" "vådde!" "Horr va vidde?"
"O alla rågor o alla krågor flyor öster o väster o synner o norr
o tar värt sitt korn. O den som fyst snackar ska ha bej po ten-
nen o den som fyst griner ska ha kattelort po tångan." Nu gällde
det att hålla "si for grin", men det gick ju ej så länge ty bar-
nen fixerade ju varandra så mycket att det snart bröt ut varvid
det sades "ho du fick kattelort po tångan" nej de fick du o osse
bej po tennen." Nej de va du " o.s.v.

Trådlekar. Dra av halsen.

Det fanns en massa trådlekar som barnen på 1880 talet lek-
te såväl i hemmen som i skolorna. Bland andra kunde de draga en
dubbel tråd genom halsen som det sades. Egentligen var det om de
skulle talat rätt, skära halsen av. Den lektes på så vis att en
lång stark segelgarnstråd sammanknöts och lades dubbel upp om
halsen bak nacken. Nu gällde det att så kunna para trådarna trå-
darna samman under hakan att vid det man drog händerna från var-
andra det såg ut som tråden skar(=gick) genom halsen. Då man ha-
de händerna utåt skulle tråden vara dubbel mellan dem.

Man kunde också på ett likhande sätt skära alla fingrarna
av o genom dem med en segelgranstråd. Även kunde man avtaga en

i tråden inbunden nyckel jämför längre fram "Sinklaides bojor."

En annan barnlek var att "trilla kulor". Barnen gjorde då själv sina kulor av lera och torkade i solen samt brände dem i kakelongnen. Sedan gjorde de ett litet hål i jorden på en jämn plats. Härefter "lottades" för att se vim som blev "fyr, anne, tridding, fjerding" den siste kallades "säck". Nu kastade alla vars sin kula dock ej i hålet sedan gällde det för "fyr" att söka med ett spännslag av en finger få ner kulan i hålet. Så länge han lyckades hade han lov att fortsätta men så snart han spende bom skulle näste och så undan för undan. Ofta hände det likväl att "säcken" ej kom med ty innan dess var alla tagna.

Nu var det ju så vackra dagar så att barnen kunde leka fri-landslekar. Bland sådana gamla bortglömde är det en som kallades "Kajj." Den lektes på följande vis. Alla gossarna sökte upp sig vars en flat och rund sten, när dessa voro funna uppstaplades de flata stenarna ovanpå varandra. Sedan slog alla gossarha på en gång mot stapeln så att den ramlade. Sedan gällde det att vara kvick kvick bort efter sin slåsten och komma fortast i målet ty den som kom sist skulle ensammen bort och uppstapla stenarne åter.

Fastelanslek slå lerpottan. Alla dansade i ring omkring en med förbundna ögon vilken gick inne i ringen och hade rättighet att slå tre slag mot marken varpå lerpottan stod. De dansande sjunger sjunger medan han gick fortare o saktare allt efter som han var

ACC. NR M. 10614:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

närmare eller längre ifrån men de passade också på att ljudlöst flytta den undan då de sjungo som hastigast

En annan intressant trådleik var att två barn ömsevis togo en sammanbunden segelgarnstråd som förut på ett visst sätt trätts på den enas händes. Genom att på så vis taga tråden av varandras händer bildades efterhand många olika figurer som de kallade för Säng, soffa, bord, vagn, o.s.v. Denna intressanta lek har man lekt mycket i ungdomen, men nu ser man den aldrig lekas utav någon det är tråkigt att denna intressanta lek skall bortglömmas.

Kritlekar.

Dras Gåse räf: Man uppritade på stora bordet i stugan med krita en figur med fyra armar vari voro flera korågående strick. Något liknande är en nuvarande lek dock ej riktigt detsamma. Den ena halvan av figuren besattes utav den som hade gässlingarna vilka voro 18 stycken skurna små träpinnar. I varje arm i figuren var det 10 platser, men den yttersta i spetsen skulle vara ledig för att kunna vid behov flytta en gässling dit när det så fodrades. Mickel räf skulle placeras å mittelkorset. Han imiterades av en kritbit. Nu gällde det ju att fånga mickelräf, men det var ju ej så lätt ty om gässling flyttades så att mickel kunde taga ett rakt hopp över den så tog han sig ju en stek, men der han slog ner fick ~~han~~ ju då vara en ledig plats och på snedsprång fick han ej giva sig ut på ty det gälldes ej. De lekande fingo flytta vars

*Den lekas än!
1952. E. L.*

en gång och lyckades räven taga en del i början var det sedan nära nog omöjligt att fånga honom och när räven hade fångat alla gässlingarna hade han vunnit.

Dras träsko.

En figur av dubbla kritstreck uppritades i kors. så att figuren bildade nio rutor. De lekande skulle häri skriva vars en gång den enna en o den andre en 1. Den som först fick trexxx i rad slog en kritstreck deröver och sade "nu har ja vongit ett par "träträsko."

Slå kride genom bored.

Man gjorde en kritprick å bordskanten. Sedan lät man åskådarne granska den vänstra handen utan och innan. Så snart de detta gjort gjorde man i en hast vänstra handens långfingernagel kritad så att ingen obs. det. Nu togs vänstra handen ner under bordet och som man knöt den gick det lätt att med långfingrets nagel överföra en kritfläck in i handen ty man skulle med högra handens knytnäve slå kritpricken genom bordet ner i vänstra handen. Man slog tre slag och läste "Hockos, pockos, filiockos". Så var kritpricken i vänstra handen.

Krit och räknelekar.

Det togs ett kritstycke i högra handen med vilket det skulle i takt med sången av ett värssrim skriva ett visst antal kritstreck på bordet. En sådan räkne kritstrecslek som mor brukade

ACC. NR M. 10614 //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

säga lydde:

"Vill du, vill du, villduvilldu villdu
med mig ^{ut} på balen gå !

Ja men, Jo men, Jamen Jamen Jomen

Här skall de trettio ststickorna stå."

"-//// // /// // /// // /// // /// // ///" Nu gällde det
att i takten hava rätt tecknat de trettio stickorna.

En annan lydde: "Fågelm satt på kvist

Han sade ett ! Han sade tu ?
Femton stickor står der nu."

Också en ! "Ingar min qvinga

Vill du gjorre pölsa

ska ja gjorre toll (tolv stycken) pinga"

//// // /// // ///.

Djur ritas med krita under ramsaläsning.

När barnen några år gamla undervisades de i lekar att rita olika djur. Det första som då kom ifråga var säkerligen, för en 50 år sedan, att de skulle lära sig att upprita en gris. De förhistoriska djurritningarna å djurhorn o.d. der det finnas flera olika djur ritade över och i bland varandra äro säkerligen djurritningslekar."Med en kritbit tecknades först å bordet en olik-sidig triangelfigur vilket kallades för ett hus ehuru det hade större likhet med ett tält som var spänd över några restar stäng-

er vilka voro högre än huset (tältet) föreställde skorsten = öronen. Härav ser man tydligen kan spåra att leken är urgammal. Huset var således något spetsigt åt ena ändan och de överskjutande tältstängerna bildade ju skorsten (grisens öron). Ett fönster (öga) sattes på sidan. I detta hus bodde en gammal kvinna som skulle till sin källa efter vatten. Men det var iset och glatt (halt) och hon var trubbig på sina gamla ben varför hon föll i kull ett litet stycke utanför sin stuga, och gjorde en utskrapa, ett ben. Hon reste sig och föll strax åter och således hade hon slagit två kanor och bildat grisens framfötter. Sedan reste hon sig och gick en bit till men mycket "dalliet" (bildade dervid grisens "patta" (spenar) så föll hon åter, men reste sig och föll på nytt. Med dessa två röfkanor bildades grisens bakfötter. Sedan hon rest sig gick hon i en rundbåge till brunnen men råkade framkommande vid att på nytt slå en lång rund "röfkane" och bildade dervid grisens "krylrumpa" krummade svans. Nu tänkte hon att gå en annan väg hem till sitt hus och gick så hem och bildade dervid ryggens båge. "So va grisen ritad" sa föreläsaren barnet hur en gris ritades. Även andra djur ritades t.ex. kon och hästen fåret m.fl. men dess ritramsalek minnes jag ej riktigt.

Husdjur.

För en femtio år sedan eller på 1880 talet hade landsbyggdenns folk visst icke råd att köpa leksaker till sina barn utan

ACC. N:R **M. 10614:3.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de fick själva förfärdiga sådana. Hästar utskuru de av en 10-15 cm. lång och 1 cm. tjock flatskuren pileträdsbit ty av detta trädslag fingo ej barnen "spågor" i sina fingrar. Utav denna flata trädbit utskars det en häst i profil med ett hack i fram och bakfötterna så att det blev fyra, likaledes gjordes hack till öron och mun. Rumpa ibland även man påsatte i borrarade hål av riktigt hästhår som fastkilades med träpinnar. Liknande hästfigurer, men något större, finner man ännu på gamla "mangelfjela." Korna eller som de då kallades "körna" gjordes utav årsgamla pilgrensskott eller i bästa fall av "röbarketrä" (Cornusarter). Dessa årsskott avskurus till en 4-6 cm. längd tvärt av å ena ändan och snett i den andra. I den sneda ändan skars ett hack vilket skulle föreställa horn. Å nedra eller buksidan skars barken av så att det blev lite upphöjning till buken. Voro de gjorda utav röda grenar skars det en eller annan bit bort så att korna blevo rödbrokiga. Hästar och Kor uppstallades i små bås i innestation. Även "törades" (tjudrades) de ute på bete med en tråd om halsen och en liten "trätörstage" nerslagen i jorden.

Andra husdjur gjordes sammanledes. Ja detta var enkla och billiga av barnen likaväl värderade leksaker som barn roade sig med i gamla dagar. Sedan gossarna blevo äldre redo de på 1 meter långa fingertjocka bånpilegrenar som de kallade för hästar. Dessa stallades vackert upp i sina spiltor då de stodo på stall. I fall

ACC. NR M. 10614:14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de blevo odygdiga eller bångstyriga fingo de vid ritten med besked smaka ridspöet vilket också bestod av en pilgren. Ja så kunde bonapoga leja i gamla dar de går ej nu då blevo de begrinade av fabriks barn.

Dockor.

Flickorna lekte naturligtvis då som nu med sina dockor, men det var visst inte sådana derna fina och förnäma som kunde sluta ögonen och sova. De voro nära nog allt igenom hemmagjorda av vackra brokiga klutar dock fanns det en och annan som hade köpt porslinshuvud och dito händer, men bönderna hade högst sällan råd att köpa dylikt.

Kirror och toppa.

Landsbygdens barn lekte på borden i stugan med s.k.kirror vilka liksom alla leksaker voro hemmagjorda. När skräddaren var på stället och sydde blev det ju en och annan "trådrulle" tömd. Dessa trådrullar skars mitt av således kunde det bli två kirror av en rulle. och en pinne sattes stadigt i ena halvans hål. Vid ryllans sneda sida tillspitsades den jämte den insatte pinnen och vid flatsidan gjordes den insatta pinnen nära nog smal som en tändsticka. Nu var kirran färdig att slå ut på bordet der den snurrade runt en stund till glädje för barnen. Allas hopp var likväl att bli ägare av en s.k. "topp" som stabobarnen med en liten piska slog fart på å stadens gator, en sådan måste dock

ACC. NR M. 10614: 15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

köpas av en som kunde svarva.

Vetteljus.

Gjordes utav s.k. "frönn hyllemal" vilket betyder mårgen av en död och å hyllebusken torkat årsskott. Mårgen i sådana torkade årsskott av hyll är mycket lätt. Skär man dem så rätt av i 2-3 cm långa bitar och tillspitsar ena ändan samt sätter en bit bly i den andra blir de stående upprätta på bordet, och hur man än vill kullvälta dem resa de sig strax upp igen, varför de äro rätt så intressanta för barn.

Kattesnurror.

Man tog en 5-6 cm. lång, 3 cm. bred tunn trädbit t.ex. av en cigarrlåda (s.k. sockerkisteträ) och rundade till trädbitens hörnor. Sedan borrade man med en syl tvänne hål cirka 5 mm. på var sida om mitten. I dessa hål trädde en stark cirka 80 cm. lång segelgarnstråd som sedan sammanknöts. Nu var kattesnurran färdig att tagas på händerna på så vis att en hand trädde in i den dubbla tråden på var sida om träbiten. Genom att först svänga träbiten runt några gånger och sedan draga händerna utåt var sitt håll och strax efter lemna efter gick kakkesnurrar runt fram och åter med väldig fart och givande ett surrande ljud. Stora gamla hornknappar begagnades sammanledes.

Messingstråds och ringar lekar voro av flera olika slag bland

andra var det ett säkert mycket gammalt. Det var gjort utav halvor av mässingstråd och sammanhållna med gevinder eller öglar sammanfäst på mitten. Den ena halvan var i korsform den andra utan. Och inom denna dubbla trådfiguren var det insatt en ring som kunde dragas runt om utan att gå ut. Nu gällde det att kunna avtaga ringen utan att öppna öglorna som sammanhöll de båda halvorna. Genom att lägga båda halvorna mot varandra och sedan taga ringen över dem ena kroken samt vidare köra runt gick det ganska lätt både att taga ringen av och åter sätta den på. Det finnes flera olika hemmagjorda sådana.

En annan mässingstrådfigurlek var svårare att utföra ty den måste gå på i flera omgångar innan den blev löst.

Sincklairs bojor.

Består utav två stycken 4-5 cm långa 12 mm. breda och 5 mm. tjocka blystycken med ett 5 mm. stort borrarat hål i varje ända. Dessa två blystycken voro sinsemellan förenade med en cm bred fårskinnsrem som hade en springa skuren i varje ände. Skinnremmen var först instucken genom blybitens ena hål och så genom det andra på så vis att skinnremmen bildade rensnara genom andra blyändans hål och springan i skinnet. På detta vis voro båda blybitarna fästa i var sin ända av skinnremmen. Nu gällde det att få blystycken lösta från skinnremmen vilket gick om man tog lösningen rätt. Det enda expl. jag sett är det jag fått av mors

ACC. NR M. 10614:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

morbror Jeppa Nilsson x i Åkarp Gislöf socken 1825. Han hade själv förfärdigat föremålet på 1840 talet efter ett gammalt.

Skradepoggor.

Gjordes av ett tunnt trästycke hälst av hårt hornaktigt trä t.ex. päron eller äpple, cirka 6 cm. långt 5 cm. brett, med en gaffellik insågning till mitten så att det i ena ändan blev två utsående horn. Omkring och mellan dessa horn bands det ett starkt sytrådssnöre i flera lag. Sedan sattes det en flat pinne på mitten mellan banden och spändes runt liksom en sågspännare. Några hade utskuret av en tjockare (t.ex. 4 cm tjock) träbit så att det i avsatts kunde vara två spännare över varandra. Leken fördes på så vis att de höll "skradepoggan" i vänstra handen och lät högra handens alla fingrar spela efter varandra över spännaren eller båda om den var dubbel varvid det uppstod ett smällande eller knorrande ljud.

De intressantaste s.k. skradepoggorna voro likväl de som voro gjorda av ett stort halft valnötsskal ty de gävo ett finare och vackrare ljud ifrån sig.

"Håssescharrer".

Eller som de också kallades "hästeknarrar," bestodo av en med tre tvärslår starkt sammanfogade 10 cm breda 25 cm långa sidostycken. I ena ändan satt mellan dessa sidostycken en axel som

ACC. N:R M. 10614 :/8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gick ut om och var försedd med ett handtag vid ena sidan. Mellan sidostycken var det å axeln, som borde vara av bokträd, skurna ränder lik små kuggar. Sedan spändes mellan de tre tvärslårna en tunn och spänstig 3 cm bred träfjäder helst gjord av askträ. Nu var "håssescharran" färdig att taga i handtaget och snurra den runt i luften över huvudet varvid ett scharrande ljud uppstod

Påga brukade dermed dels att roa sig dels att härmed skräm-
ma hästarna för varandra. Bruktes även att därmed bortskrämma
fåglar ur trädgårdens körsbärsträd o.s.v.

"Vannspröjtor" (vattensprutor.)

Dertill togs en två eller treårig rak och vacker hyllgren som avskars mellan ett par "knä" (bladledar som bildat "knårt" = knaster) cirka 20-25 cm lång varefter "malen (märgen) utstöttes med en pinne. I ena ändan sattes det en träplugg av piletrå med ett borrarat sylhål. Sedan tog man och gjorde sig en sugstock av pilträd som ledigt kunde dragas fram och åter inne i hylleträds-
sprutan. För att få stocken att ⁱⁿsuga vattnet omvirades litet blånar om nedre ändan Nu var vattensprutan färdig och med en så provisorisk eller enkel spruta kunde man spruta ända upp över ryggsåsen på husen. Alla tävlade om att få sin att gå högst och längst. Ibland borrhades det två sneda hål i träpluggen vilket hade till följd att vattenstrålarna gingo i kors. Andra hade t. o.m. ett litet fint borrarat hål å sidan som de ibland höll för

ACC. N:R M. 10614/19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med fingrarna men kunde få någon dermed obekant att stå och se på hur långt deras spruta gick hände det att de rätt som det var fingo sig en fin dusch utan att veta varifrån den kom.

Hyllebössor

Gjordes på precis samma vis av liknande hyllebuskeskott dock förseddes den ej med någon träplugg. Laddstocken var lik sugstocken i sprutan virades ej med blånor och någon träplugg sattes naturligtvis ej i bösseröret. Till laddningsämne användes linblånar och skättefall vilket var det bästa annars gick det också med papper. Vilketdera der än användes så skulle det omsorgsfullt tuggas till en boll så stor att den med svårighet kunde införas. Bollarna infördes genom hyllebössans största öppning och första bollen måste ju utan skjutning föras genom röret till andra ändan varefter en annan likadant tuggad boll insattes och med laddstocken fördes in i röret. Då den kommit något in började ju luften att sammanprässas och rätt som det var flög den först insatta bollen ut med en kraftig smäll och rätt långt bort. Man måste sätta laddstocken mot bröstet och hålla med bägge händerna i bössröret ty det gick så tungt att föra in laddstocken. Det gällde sen att leta rätt på bollen för att åter begagna densamma. Lyckades ej detta måste ju en ny boll tuggas.

Ett annat slags hyllebössor gjordes på så vis att det skars ett cirka 8 cm långt hål på sidan av hylleröret och så djupt att

ACC. NR M. 10614:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det kunde nersättas et s.k. fiskeben av ett kvinnligt "overlyv" eller en flisa av en rotting kunde också begagnas härtill, som hane med fasthakning åt ena hållet. Å mosatta hållet spände ju då hanen och genom att så genom röret instoppa en cm lång träpil eller en ärta så att den kom ner till hanen som man spände med pekfingret och sedan slapp flög träpinnen eller ärtan rätt långt ut i rummet.

Fjärpennebössor.

Finger skjutning. Det enklaste slag av skjutvapen var säkerligen då man som skolgosse sköt med högra handens pekfinger. Man tog en ärta, liten sten eller kolbit och lade på högra handens tomme och avsköt den med pekfingret. Man kunde också avskjuta projektiler från ett bord eller dylikt. När mästern höll skolan lite länge så det blev mörkt och vi tyckte det var tid att sluta började vi att skjuta till måls på stora kartan på detta sätt. Jag minns också hur jag skjutit i en gosses stora krullade hår och hur han hugg tag först vid den ena så ett nytt skott vid den andra sidan Tänk ! ! ! vilken man han nu är jo! Fondmäklare Per Jönsson i Malmö.

Småbarnen skulle också lära sig att skjuta. Man gjorde åt dem små fjärbössor av gåspennor. Genom att skära ut ett litet luftrör derav och göra en passande laddstock av en pilgren fing- o även de luftbössor. De sluppo att tugga laddningsbollär ty man

ACC. NR M. 10614:2/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tog en rå potatis och skar den i 3-4 mm. tjockaskivor. Här i potatisskivorna var det bara att nertrycka penbösserörets största ända och sedan med laddstocken föra in den avklippta potatisladdningen så flög den första laddproppen ut med en smäll. Jag minns när jag som barn sköt flugor med sådana enkla skjutvapen så att de dogo på "pletten."

"Bogebössor"

voro egenligen armborst ty de hade riktig kolv och ledränna för pilen, men kallades "bogebössor." Med en bar båge har jag aldrig sett landsbygdens barn leka med på 1800 talet, men väl på 1930 talet. Av en 80 cm eller 1 m. lång furustock gjordes det själva bössan sålunda att en kolv uttaldes i ena ändan och å andra delen gjordes det med en plöjhyvel en not (ränna i träet) som sedan utvidgades litet så att "bogebössepilen" lätt kunde löpa deri. Sedan huggs det med ett stämjärn ett fyrkantigt hål vari själva bågen fastkilades med en träkil. Bågen var gjord utav tre färska pilegrenshalvor som kluvets efter mårgen och sedan skurits flata så att de alla tre kunde stadigt bindas ihop efter vars sin längd ty den innersta var kortare än den mellersta. I den yttersta som var längst bands det ett starkt säckegarnssnöre eller bågesträngen. När skjutnig skulle ske spändes den upp vid kolven om löprännans ände. Då bågen nu var uppspänd lades pilen. som var gjord med ett spetsigt huvud med ett spik i samt smal på

mitten och i bakersta ändan försedd med en flat stjärt, på löprännan. När man så med "stillepingen" (avtryckaren) lösgjorde bågsträngen förde den med en väldig fart ut pilen ur löprännan så att pilen flög ända till 20-30 m. högt och väl 50-60 m. långt. Jag hade åtminstone en bågebösse som fars dräng Ola Blixt gjort till mig som gick långt. Jag sköt också flera fåglar med densamma.

Handstenslagning.

En viss kraftmätning mellan "påga" var att kunna "slå längst-längst" (kasta längst). Den som kunde slå en sten längst var ju ganska stor "po et." Och slå till måls var också en viss färdighet, men slå en "gråspurr" med en sten var ju ändå en större konst ty detta mål flyttade sig ju kanska kvickt. Som ung påg har man ju övat denna sport rätt mycket och man har flera gånger lyckats slå både fåglar, aldrig andra än gråsparvar fick man lov att slå med stenar, och duvor ihjäl med stenar kastade ur handen.

Stenslungor.

För att giva stenarne ändå bättre fart hade vi "stenslungor" vilka dels voro av en skinnhölssa, dels av en kluven pilkäpp. Skinnhölсан vari en passande rund, hälst s.k. "rullsten" av ett duväggs storlek lades som fyrsten. Sedan tog man slungans båda band, (skinnhölсан var nämligen blott en vikning av en skinnbit vari stenen lades, med ett starkt snöre i varje sida) det ena

ACC. N:R M. 10614: 23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bands om handleden det andra snöret togs i högra handen och surrade den runt över huvudet tills den fick behörig fart då man slapp den ena av slungans band precis då man siktade mot målet, det andra bandet var om handleden. Slungsten for nu av med en väldig fart och ett långt stycke fram.

Det andra skaget av stenslunger bestod av en 50-60 cm. lång fingertjock grön (eller färsk) pilgren vars ena ända klyvits så att man kunnat sätta en passande något flat sten deri. Då man nu surrat denna käppslungan runt och med en knyck mot målet flög stenen mycket långt och högt. Ja som barn gick man i den tron att vi slog stenarna upp i skyarna.

Dykekäppar.

Gjordes på alldeles samma sätt som pilekäppaslungor med en sten insatt i en klyfta, men stenen borde vara av en viss tyngd och käppen bara 30 cm lång. I dess andra ände sattes ofta en tre eller fyra gåsvingefjädrar med en viss ordning av deras skevhet. Sedan kastade man dem ut i det klara vattnet i en torfgrav där de först dök ner mot botten, men strax efteråt kommo de åter upp och simmade rätt upp och ner med en fjerdedel ovan vattenytan. På grund av de isatta fjädrarnas skevhet kirrade de av vinden runt i vattnet.

"Slå sink".

Var också en kraftmätning eller egentligen mera en färdig-

ACC. N:R M. 10614:24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

het påga emellan. Man samlade sig ute på åkern en del passande stenar i händerna varefter man gick ner vid en torfgrav, mägergravar hade för branta sidor att slå ifrån, för att försöka sig på konsten. Nerkommen tog man en "sinkesten", vilken borde vara något flat, i högra handen varefter man böjde sig snett mot jorden för att lyckas bättre med slaget, ty stenen skulle komma lagom med flatsidan mot vattenytan så att den ej dök ner i vattnet. Kunde man då få stenarna att göra flera sinkar (=hoppa på vattenytan) var man ju redig och kunde en slå en åtta stycken eller fler med varje sten var han ju mästare att slå sina sinkar. Genom god övning fick man ibland stenarna att hoppa mer än ett tiotal sinkar på vattnet.

Barn "Vär möllor"

Redan småbarn så fingo de möllor att leka med. Så t.ex. gjordes det av pileträd, på grund av dess lätthet, ett par möllevingar av 6-7 cm längd och en cm breda vilka sedan de lagts i kors hade sina skeva sidor riktiga. I detta lilla vingkors sattes en pileträ pileträdsaxel av en tändstickas grovlek. Sedan tog man en rätt stor hasselnöt = valnöt och borrarade ett hål i dess topp och ett i dess rot eller fäste. Hålen skulle vara så stora att den lilla mölleaxeln lätt skulle kunna gå runt deri. När man fått nötkärnan ut genom hålet satte man mölleaxeln in genom nötfäste hålet. Barnen hade nu bara att hålla om nöten och springa runt i stu-

gan så surrade möllemingarne runt av det uppkomna vinddraget och gick de ut i lite blåst surrade vingarne så det susade i luften till barnet glädje.

Ett annat slgs barnmöllor gjordes av ett par pappbitar som skurets och vridits i vingform samt sedan lagts i kors och en knappnål stuckits genom dem i en bräddbit i vilken man höll vingarna mot vinden då de surrade runt med en hiskelig fart.

Trävingemöllor.

I gamla dagar hade nära nog alla påga å landsbygden en värmölle som voro gjorda allt av trä. Själva byred eller om man skulle kalla det skrovet var alldeles lika med hossescharren med undantag av att tvärslåarne voro lika breda med sido styckena. I dessa tvärslår voro borrarade hål så att en tapp kunde gå där igenom. Å denna tapp som var gjord på möllepålen vred värmöllan sig själv mot vind på grund av att det var en s.k. gump eller stjärt rakt ut som var flat och bred så den verkade lik en värflygel så att möllan alltid av sig själv stod i vind. Själva vindfånget eller vingarna voro av skeva trästycken så att de påverkades av vinden att gå runt. Ibland var axeln, den gick genom byret i likhet med hossescharrans, försedd med små taggar eller kuggar liksom en hossescharra och deri verkade en likadan asketrärfjäder. När man på 1870-80 talet färdades såg man mycket ofta sådana trävinga möllor uppspikade på husgavlarna. Och

ACC. NR **M. 10614:26.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de gamla omtalade att det också ofta funnits, jag minns två stycken, sådana trävinge möllor å vars baksida stod en man och drog i en träsåg vilket på grund av en anordning å axeln gick fram och åter så det såg ut som om en man stod och sågade. Sådana trämöllor med en sågman sattes det också enligt de gamlas berättelser på majstångstoppen. Der var för att skrämma onda varelser bort ty de kunde annars riskera att bli söndersågade.

Denna gamla sed har egenligen varit en kult från äldre tider vilket begagnats som skyddssymbol för onda makter. Det troddes nämligen att man därmed skulle skrämma bort de onda väsen med att visa hur man ärmade söndersåga dem. Nog av på 1800 talet begagnades dessa trävinga möller såsom påganas leksaker och de hade dem ute var som helst der det var vind kunde de nerslå sina möllepålar.

Segelvinge möllor.

Det var ju en önskan som alla påga hade att om de bara kunde få sig en riktig segelmölla så var det storartat. Jag minns så väl att gamle Per Möllare en gång på 1870 talet var hos far och som de sutto och drucko sin jök lovade Per Möllare att han skulle göra en riktig segelmölla till mig. Därav blev dock intet, möjligen att han genom löftet fick sig en jök till. Jag väntade åtminstone förgäves. Jag gav likväl ej upp hoppet ty som 11 årig tog jag 1880 själv ihåll med att göra mig en segelmölla. Nu hade

ACC. NR M. 10614 27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fodringarna stigit betydligt ty nu gick det ej med bara segelvingar utan den skulle också vara försedd med hjul så att den kunde draga maskinanläggningar. Jag gjorde den med öven en m. tvärmått i vindfånget och utan segel hade vingarna också träckbräder. Den fick således en rätt stor styrka. Skrovet inredde jag i en tobakskista varest jag anlade axelledningar och remskivor. Det hela stod på en gammaldags stobbe lik riktiga stubbemöllor och stobbe med stärt. Kugghjul hade jag också gjort utav boketräd, men det gick ej riktigt bra ty de blevo möjligen ej så regelbundna som de borde vara. Därför begagnade jag sedan utslutande remledningar av starka band. Sedan gjorde jag också en tröskemaskin med cylinder och bro allt av trä. Då det var god vind gick verket så det susade och jag tröskade bland annat som jag samlade i den tidens öppna gropar så att jag fick nära två skålpund frö vilket far lovade att jag skulle få betalt för efter gängse pris. Allt har gått sin väg mera än tröskemaskinen som ännu ligger någonstans uppe på vinden.

För att jag skulle hava denna storartade kvarnbygge i fred gjorde jag en konstgjord ö ute i den västra torfgraven. Denna ö finnes där ännu.

Holländare kvarnar.

Denna slags möllor voro ju finare och kallades mera allmänt för Holländarekvarnar. Någon gång hände det likväl att även påga

ACC. NR M. 10614:28.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

fingo sådana att roa sig med. Så t.ex. fick en kusin en sådan kvarn som hans far arbetat till honom och han tog så väl vara på densamma att nu har hans söner holländarekvarnen att roa sig med

Vatten Möllor. Man roade sig också med att i en stark for-
sande grop utsätta en liten vattenkvarn med olika vattenhjul, vil-
ka drogos runt av det rinnande vattnet.

Karusellmöllor.

Ett annat slags möllor voro i form av en "garnvinge" med sex vertikala armar som liggande vågrätt med en tapp fäst på en påle gingo de runt hur än vädret vred sig. På ändan av varje ving-
ge satt en 20 cm hög pinne alldeles lik en "garnvingeping". Å pinnen var det fäst ett segel som med sin underkant gick i rät vinkel till närmsta vingeända där det var fäst med ett band. Från pinnens ända var seglet snett till närmste vinge. Således var ju seglet en rätvinklig triangel. När nu vädret blåste lade seglet i vind, men när det vid andra sidan skulle gå mot vind, vilket var absolut tvunget, stod seglet alldeles rakt i vindriktningen och gjorde så obetydligt motstånd att denna slags möllor gick lika bra för alla vindriktningar. Tyvärr hade detta slags möllor ej vidare styrka och kraft.

Fäktgubbar.

På 1870-80 talen såg man å många husgavlar en uppställd

vågrätt sexarmad mölle eller mera lik en garnvinge å vars ändar det stod en man som ideligen vred sig runt och fäktade samt hugg i luften samtidigt gick också armarna runt i krets ty fäktgubbarnas sablar och armar voro anordnade så att de av vinden påverkades att draga det hela omkring. På mitten stod en större gubbe vilken liksom hade kommando över dem andra där han stod vred sig runt och hugg ikring sig med sina svärdformiga armar. Alla dessa gubbar voro för det mästa imiterade såsom krigare.

Att det var uppsatt sådana figurer å husen (någon gång, säga de gamla, att det också var sådana å majstängerna vilket jag likväl ej sett) var av samma vidskepligatro som ovan nämts om trävingamöllor med såggubben. När jag gick i skolan var det bland andra ställen också en alldeles liknande sådan som ovan beskrivits på ett hus vid min nuvarande östra infartsväg. Numera finnas nog icke mera än en enda sådan fäktegubbe kvar någonstädes i Skytts härad och den är till synes å Klenagården i Lilla Alstad. Den är för en del år sedan gjord (=arbetad) utav en morfar, numera (1928) 80 årige Ola Christoffersson i Lilla Alstad, till barnen å gården ifråga. Är den enda som nu finnes kvar i Skytts härad.

Luftdrakar.

Bland vaktegossar och andra påga var det också en intressant sysselsättning att släppa upp drakar i luften. Dessa voro gjorda utav korslagda pilegrenar med en överklädnad av starkt

ACC. N:R M. 10614:30.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

papper och försedda med ett snöre som svängde fritt i luften som var försett med pappersvimplar vilka verkade som styre samt ett annat, vilket var bundet fast i luftdraken på ett vist sätt, så att då man kastade draken litet upp i luften och höll i snöret tog vinden i draken så att den flög till väders och styr ofta mycket. mycket högt allt efter som man hade lång snor att langa ut, men i den skulle man hålla fast annars gick draken ur vinden fånget och föll ner. Man kunde ofta langa ut 100 tals meter.

Fjär eller Penneharar.

Ibland om vintrarne när snöen låg jämn och fast vid fastlagstiden roade gossarna sig med att släppa ut s.k fjärharar vilka voro bundna utav gåsfjädrar i en viss skev ställning med pinnar åt alla håll så att vinden verkade på vilkendera penna som än var uppåt. Det förståss ju av sig själv att pennorna pekade jämt åt alla håll så att om det dragits något skynke äver så hade det hela blivit runt.

Som 4-5 årig har jag en gång sitt att en av fars drängar vid namn Hans slapp en sådan lös på backen söder om gården. Den sprang åt öster på snön med en hiskelig fart och försvann.

Dessa fjärharar utsläpptes för att skrämma folk med som skulle tro dem vara trollharar. Möjligt att det också varit ja man kan säkerligen säga att det varit någon forntida vidskepelse med dem.

ACC. N:R M. 10614:3/.

Tunne möllor

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dessa gjordes i form av en tunna men stavvarne sutto snedt inåt så att vinden kunde taga fatt och föra dem runt på axeln som gick genom både bottnarne å den rätt upp och ner på en ställning vilande tunnemöllan. Man måste likväl hava ett runt skydd för den halvan som var å den sidan som stavvingarna gingo mot vinden annars gingo ej dessa möllorna runt.

"Tönne"(tunne) möllor gjordes i form av en vanlig tunna med bottnar ovan och nedan som i en vanlig tunna varigenom axeln satt och drog kraften. En sådan stor tunnemölle har funnits å en bondgård i Bösarp vilken drog tröskverket på gården under några år. Barnleksmöllorna av denna typ gick blott tunnan runt på sin axel (så var den jag hade). Sidostävarne sutto skeva så att vinden tog i dem när de gingo med vind. Vid motvind sidan fanns det ett runt vindskydd som måste vridas allt efter som vädret vred sig.

"Boss stråstång"

Utav ett halmstrå avskurit en 3 cm nedan om ett stråknä och cirka 8-10 cm ovan om så att halmslidan var oskadd går det lätt att göra sig en strå-halmstång som man kunde knipa en om näsan med. Ja t.o.m. går det att liksom med en sockertång taga en sockerbit i ett sockerkar. Den är till alla delar lik en s.k.

ACC. N:R **M. 10614:32.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sockertång ty den del av halmstrået som är nedanom halmknäet fyrfläckas cirka en cm. ovan om knäet och böjas inåt alla fyra i knäet. Sedan kan man öppna och sluta tången genom att man låter halmslidan löpa fram och åter på halmstrået. Jag har t.om. en ännu, för flera år sedan gjord bosstråstång, liggande i mina samlingar. Jag har lärt det av en ung pojke för många år sedan.

Träyxa.

Bengt Holmberg i Fru Alstad som ännu lever (död 1928) och är 80 år gammal har omtalat att han också sitt av trä utskurna yxor uppsatta på husgavlar och å majstångens topp. De skulle betyda att yxan var ett avgörande vapen vid krig och bråk och dess uppsatta symbol i trä skulle skrämja de onda varelserna eller djävulens anhang så att de ej skulle våga sig fram och tillställa bråk.

Spring gås.

När det vid mårtensdags slaktades gäss tog barnen gärna vara på det avätta gåsabröstbenet för att därav göra s.k. "spring gäss." Mellan bakdelens utstående ben bands det stark sytråd och i dess mitt sattes en träspännare alldeles lik en sågspännare. Sedan man så spant spännaren fastsattes den uppe i "gåsbröstbenets" innersida medelst ett smält beck och hölls fast i becket tills det lätt fastnat varefter den var färdig till

ACC. NR M. 10614:33.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sitt ändamål. En dag då de så var några församlade i stugan smugglades springgåsen på ovanstycket av de gammaldags kakelugnarna. Då den stått där en tid smälte becket så att spännaren slapp och med detsamma tar springgåsen ett hopp och flög ner från kakekugnen och med detsamma tog springgåsen ett lånt hopp ut bland de i rummet sittande så de blevo mycket skräckslagna.

Gissningslekar "Nöddri hönne."

Några lekande barn taga ofta en eller flera nötter eller ärtor o.d. i sin knutna hand och säga till ett annat "Nöddri höna," "Jätt horr många." Nu gällde det att gissa rätt ty då var det gissarens, men blev det fel så skulle gissaren utjämna det antal som var under eller över av sina egna till gömmaren t.ex. om det var tre i handen och gissaren sade fyra så skulle han giva en en och sade han en så skulle han giva gömmaren två.

"Udde eller jämt."

Var en liknande lek, men här kunde det ju ej bli tal om fel mer än på ett ty den frågade sade: "Udde eller jämt" vartill den gissande hade att säga ettdera. Och var det jämt delbara i handen så tog den gissande alla om han sade jämt. Men var det däremot udda så måste han ju giva en i felgissning.

Lek med blad och blommor.

På 1880n talet såg man alltid om sommaren att skolflickor

lekte med blad och blommor. Bland annat härmade de den tidens kvinnomod, att i solsken bära en uppslagen parasoll som skydd mot solen genom att på liknande vis bära stora s.k. "skräppe" (*Lappa officinatis*) blad över sig.

Nationaldräktens vackra silverkedjor härmade de genom att av svinamilans (*Terraskincum offici*) blomstjälkar göra kedjor genom att sticka lilländan i storändan på stjelkarna och sedan pryda sig över bröstet med dessa blomstjelke kiddjorne.

Dessutom gjorde de bladkransar genom att uteslutande insticka eke eller bokeblads stjelkarna i bladskivorna. Dessa bladkransar gävo de ofta såsom mössprydnader åt sina beundrare eller vänner.

Stora blad av lönn och lind lades över den knutna vänstra handens hålrum mellan tummen och pekfingret och så slogs det med högra handens flatsida så att det med en smäll gick hål i bladet.

De vackra vitblommiga prästkragarna och baldersbråsblossorna plockades för att de skulle kunna utforska sina beundrares verkliga tankar. När de tagit blomman gällde det att runt blomman taga eller avplocka två blomblad åt gången och läsa följande ramsor så kunde de vid slutet av blombladen se hur saken stod till. Blev det också två blad den sista gången så var det ju så mycket

ACC. NR M. 10614:35.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bättre. Ramsorna hade följande lydelser:

"Han älskar mig av hjärtat, Något litet, Alls intet !"
Eller också lästes det: "Ja, Nej !" eller "Vill, vill inte !"
Detta var ju mera rakt på saken för att få rent besked.

Att förutse väderleken i blommor. Då togs det tigandes en mattrumsblomma varav man sammaledes som ovan plockade två blomblad åt gången och läste: "Åska Solsken Regn Blåst !".

Lavendel minns ej det i hast.

Karritsblommor.

Genom att skilja en Acronitumsblomma och åter sammansätta den på annat vis får man en karrit som är förspänd med två ystra hästar av vilket yngre barn hade mycket glädje.

Hvad som finnes i ett löjtnantshjerta.

Vad en löjtnat bär ljuvast i sitt hjärta får vi upplysning om genom att sönderplocka en Hjärteblomma. Hjärtblommor (Diechyttra) genom att avplocka några blomblad ser du en dam i "krinolin". Tag så ytterligare bort några blad ser du en "sporre". Tag åter bort några blad ser du en "champagneflaska."

Karritsblomma (Acturamitum) Genom att ändra blomman hågot synes en karrit förspänd med två hästar.

Skämtlekar i ord och uttal.

Skolgossar narrades i bland genom att tillsäga en t.ex.

ACC. N:R M. 10614:36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Kan du si Boltofta tjur ti gånga i önedrag." Den tilltalade skulle ju försöka och för att lyckas skulle det ju gå med en klän. Medan han då ut i ett stod och ropte "Boltofta tjur, Boltofta tjur" frågade den andre spjuvern "Va Hiddar din far?" Utan att höra fortsatte han Boltofta tjur" tills han ansåg sig sagt det tio gånger i andredrag. Han var ju litet kavat att ha kunnat säga det, men efteråt blev han beskrattad ty han hade ju svarat att hans far hetat "Boltofta tjur."

Ett annat sådant skämt var att kunna säga "Apan" när de samtidigt höll fast både ovan och underläpparne. Uttalet blev då "A fan."

Stavati skomakare.

S säger s, k säger k säger sk, o säger o säger o säger ko s säger sko. m säger m säger om säger kom säger skom, a säger a, säger ma, säger oma, säger koma, säger skoma, k säger k, säger ak, säger mak, säger omak, säger komak, säger skomak, a säger a, säger ka, säger aka, säger maka, säger omaka, säger komaka, säger skomaka, r säger r, säger ar, säger kar, säger akr, säger mokr, säger omakar, säger komakar, säger skomakar, e säger e, säger are, säger kare, säger makare, säger omakare, säger komakare, säger Skomakare, och nu var namnet färdigt och den där inte sade rätt blev begrinad. Ibland var detta en pantlek.

ACC. N:R M. 10614:37.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stava skomakaregubben bakvänt. E-en-ben-bben, ubben, gubben, egubben, regubben, aregubben, karegubben, akaregubben, makaregubben, omakaregubben, komakaregubben, skomakaregubben.

Stockholm bakvänt stavat med tillagda bokstäver efter.
M (årten) L (uter) O (ch) H (ans) K (äring) C (unde) O (ckså)
T (ugga) S (nus).

Harskingsramsans.

Skriv "Det skinn", "har skinn, en skinn, få skinn, hundskinn, skrivet skinn." Stryk sedan ut alla skinn och läs vad du är för en gynnare.

Månstorps göfle ramsan.

Kan du si "Månstorps gövle, under tiden den tillfrågade sade det svarade och uttalade den frågande "der står en lort som du ska sköfle." Kan du si "Månstorps glugge" svar dertill "der står en lort som du skall togge =hogga." Kan du si "Månstorps lämme" "der står en lort som du ska klämme." Kan du si "Månstorps kroge" - "der står en lort som du ska koge (koka) o.s.v.

Kan du si Månstorps lämme. Svar "der står en lort som du ska klämme" o.s.v. med flera sådana fula svar tydligen ett föraktfullt minne från den svåra hovbondetiden då bönderna ledo svårt under hoveritiden. Se härom i Skytts härad 3 uppl hur bondeplågarna hanterade Sjörups m.fl. bönder.

ACC. N:R **M. 10614:38.**

Stafningslekar.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kan du stava ti tort for (foder me två bokstäver: Svar "Hö"
Kan du stava till "varmt vann me fire bokstäver: Svar "piss"
Kan du stava till en "lövenes pottemagare me fire bokstäver (i
äldre tid på 1880 talet kallades alltid en krukomakare för potte-
magare") : Svar Hane = Tupp. Kan du skriva far i hatten med tre
bokstäver: Svar rita en hatt med namnet far. Kan du skriva en
"Marke" "en markie" med en bokstav ! Svar E, man sätter ett
mark =(skålpundsmärke)märke i ett e = markevikten. Kan du skriva
"sorg omkring hjertat" med fyra bokstäver: Svar: Ett hjärta upp-
ritas och skriver bokstäverna s.o.r.g. omkring. Kan du skriva
musikant" förutan både vokaler och konsonanter. Svar: Rita en
mus på kante av ett bord. Kan du skriva "om julfår man fisk" med
två bokstäver" Svar: Om samt ritar ett hjul, ett får, en man och
en fisk.

Den märkeliga husinskriftionen.

Det var en man som byggde sig ett hus under en mycket svår
och bedröflig tid. Då han fick huset färdigt ville han att det
skulle för evigas å husets portal. Han lär därför måla å dörr-
trädet följande bokstäver vilkas uttydning står inom parentes:
"I, H (ögst) B (edröflig) D (yr) T (id) Å (r) D (etta) H (uset)
B (yggd)". Nu bar det sig en gång att några fattiga och hungriga
judar kommo till huset och tänkte gå in och få sig en bit mat.

ACC. N:R M. 10614:39.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så skulle de ju först läsa de gyllene bokstäverne som de läste efter sin vana bakifrån då de fingo följande lösning: "Bolare, Horkarlar, Drinkare, Ärelösa, Tjuvar, -De-Bor-Här" Inne." Judarna togo benen i famnen och sprango för livet derifrån.

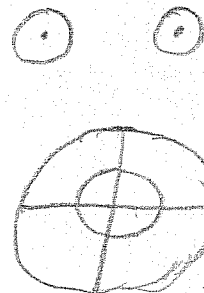
Hus inskription vilken måste hava någon särskild betydelse är antecknad sålunda: "O/ H-O- B- F- S- L- B- M- Y- K- F- G- är uttydd: O Herr Olse Balsar Fatter Sack Lack Bra Ma Yste Kryck Fil Gell." Ur en gammal skriven anteckning från 1870 talet.

Vickans bokstäver. Lästes också litet skojigt t.ex. S (öndag) M - - T - - O - - T - - F - - L - - De gamla påstodo det skulle kunna säga "Sablar måtte ta Ola Tröls får (o) Lom." Ibland lästes det bakfram sålunda: "Låt farenhej ta Ola Tröls många släkt."

L. C. I. O. Kan du säga vad l.e.i.o. här står ? "En krog, en krom, en rag och en ronnn."

Kan du draga en strick från den ena punkten till den andra utan att vare sig hoppa över eller korsa rundningarna. Svar: Sätt en finger å vardera punkterna och rita så en strick å den ena fingret upp och ner åt den andra till nästa prick.

Skära äggakaga. Kan du skära en äggakaka i åtta stycken med tre skär ? Svar: Skär först en rundning och sedan ett kors.

ACC. N:R M. 10614 40.

Para "studa".

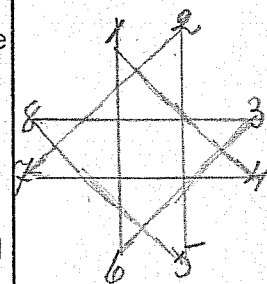
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En man hade tolv stycken "studa" som han skulle para ihop til dragdjur då vårarbetet skulle börja. För att få bättre tur med djuren skulle de ej tagas par om par som de stodo uppbundna i stallet utan de som togs till första par skulle hava två andra mellan sig och på så vis skulle han sammanpara alla i hopa. Hur skulle han nu göra och vilka skulle han så sätta ihopa i båsen så att det hela tiden skulle vara två att överhoppa. Svar: Först skulle han taga den 9 de och ställa hos den 6 te. Så den 5:te till den 2:dre, så den 7:de till den 11:te -den 1:ste till den 3:dje - den 8:de till den 4:de- den 10:de till den 12:te. Eller såsom å figuren visas flyttas de I till den som T.

I I I I I I I I I I I I
4 2 4 5 2 1 3 5 1 6 3 6

En annan bonde ägde bara 10 stutar som för att få tur vid vårbruket så skulle de sammanparas efter samma regler. Hur gjorde han då ? Svar: Han tog den femte till den andre, den 7:de till den 10:de, den 3:dje till den 8:de, den 1:ste till den 4:de och den 9:de till den 6:te. Då alla blevo rätt parade.

En huvudlös. Kan du köra åt alla dessa strecken och rita ut ett huvud vid varje hörn, men du får inte lov att köra samma streck tillbaka igen t.ex. om du börjar vid 6 och kör upp till 1

ACC. N:R **M. 10614: 4/.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så får du inte lov att köra från 1 till 6 utan börja då på 3 och och kör till 6 från 8 till 3, från 5 till 8, från 2 till 5, från 7 till 2, från 4 till 7 så blir den siste huvudlös

War femte. Kan du stryka över var femte streck och räkna så att inte den strukna blir fem som är överstryken en gång, och den streck som blir fem och blir överstryken skall du börja och räkna på med undantag den streck som du börjar andra först när den blir fem och blir över så skall du börja på nästa streck t. ex. om du börjar på ett när du då skall stryka över ettan så skall flyttas över till två och det skall du göra fort. Är rätt svårt att utföra

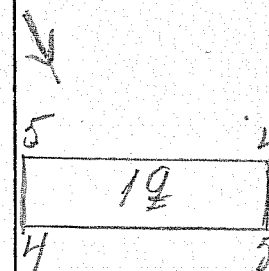
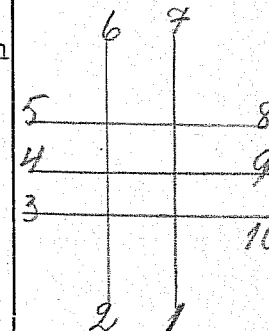
Dessa strecklekar är ur en handskrift gjord på 1870 talet i Mellanköpinge av en dräng som hette Sven Nilsson.

Räknelekar Nitton. Kan du stryka över på tre ställen å figurens siffror så att där återstår 19 igen? Svar: Stryk över en 5 en 4 och det understa av 9 så att den blir en nolla. Lägg så ihop $10+5+4 = 19$.

Minus. Kan du dra fyrtiofem från fyrtiofem så att du får

$$\begin{array}{r} \text{fyrtiofem i rest exp: } 9\ 8\ 7\ 6\ 5\ 4\ 3\ 2\ 1 = 45 \\ 1\ 2\ 3\ 4\ 5\ 6\ 7\ 8\ 9 = 45 \quad = 90 \\ 8\ 6\ 4\ 1\ 9\ 7\ 5\ 3\ 2 = 45 \quad = 45 \quad = 45 \end{array}$$

Kan du göra 12 till en tvåa utan att slätta (2.)

ACC. N:R **M.10614:42.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kan du dra 15 från 20 så att det står 95 igen. Svar: tjugo skrivs med rommerska siffror vilka minskas med arabiska siffror.

$$\begin{array}{r} \text{X X} \\ 15 \end{array} = 95$$

Två gånger 7 är 12 eller göra 12 till 7. Kan du minska 12 med hälften så att där återstår 7 ? Svar X I I = V I I Stryk ut ndre delen av tolv. Skriv 12 med romerska siffror och stryk nedre hälften så blir där 7 kvar.

Tjugoåtta i fyra riktningar. Kan du skriva talen från 1 till 7 i sju rader så att det blir tjugoåtta i fyra riktningar ? Var: Skriv först 1, 2,3,4,5,6,7, i översta raden. Sedan skall du i nästa rad börja på den mittersta siffran som är 4 och skriva andra raden 4,5,6,7,1,2,3, Börja så åter på den mittersta siffran som är 7 o.s.v. för varje ny rad skall du börja på närmsta rads mittersta siffra och fortsätta tills du får 7 rader. Så får du 28 i fyra riktningar.

9,999. Kan du räkna 1,2,3,4,5,6,7,8, tillsammans så du får ovannämnda summa ? Svar 1 till 8 är nio o.s.v. = $2+7 = 9$.

Skriv tre 1:ter och tre 3:or tre 5:or tre 7:or och tre 9:or. Kan du sen slätta ut så när som tre tal så det blir tjugo tillhopa. Svar: Stryk ut alla så när som två ettor och en nia. Säg en gång 9 + 1 gång 9 +1+1 =20 och 9+1+1 =20 Kromsprong i denna räkning.

ACC. NR M. 10614: 43.

En Kloster Abbedissa räknar sina nunnor.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hon hade tjugofyra nunnor som hon skulle noga vakta ty de som andra flickor ville ju gärna hava lite flirt och kurtis. Abbedissan som bebodde det mittersta rummet av klostrets 9 rum var således vägg i vägg med de flesta rummen. I varje rum bodde det tre nunnor. När abbedissan varje kväll visiterade klostret brukade hon ingå i mellansidorummet i varje rad och där inkallade hon alla nio nunnorna i den radens rum. När dessa voro nio var hon nöjd men då nunnorna blevo kärlekskranka drogo de abbedissan vid näsan som vi ser här. En gång hade nunnorna fyra älskare som de förklädde till nunnor och härbärgerade över natten, men hur kunde de lyckas att lura abbedissan så att hon vid räkningen än då inte fick mer än nio i varje rads rum. Jo i stället för tre i varje rum logerade de sig två i varje hörnrum och fem i varje mellanrum eller som det framgår av teckningen.

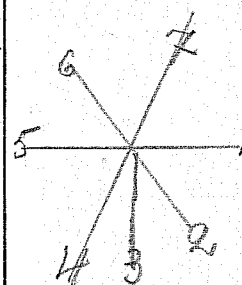
Någon tid efter hade de åter sina älskare på visit en af-
ton men ^{som} det var vackert augusti månsken ville de käre ut och svärma i nattens månskens mörker. De tjugo som fingo vara inne tills abbedissa kom och visiterade förstodo nog att ordna sig så att de blevo nio i varje rum ty de väntade sig rolighet en annan kväll. De inkvarterade sig därför fyra i varje hörnrum och en i varje mellanrum så att de även denna gång kunde bedra-
ga abbedissan med nio, se teckningen

ACC. N:R **M.10614** : 44.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1			2			3		
3	3	5	2	5	2	4	1	4
3	A.	3	5	A.	5	1	A.	1
3	3	3	2	5	2	4	1	4

Också en figur. Rita en sådan figur och räkna på strecken och stryk över var tredje streck tills du får strykät över alla så när som den sista, men sedan du får struket den får du icke lov att börja på den och du får inte lov att stryka över den mer än en gång, men du får lov räkna både fram och tillbaka. Börja på 1 stryk 3 så på 7 stryk 5 - på 6 stryk 1, - på 4 stryk 6, - på 2 stryk 7 - på 2 stryk 4 (O.b.s. ordagrann uppteckning men litet svår att förstå.)

Jätta ur en multiplikation. Kan du multiplicera ned nio (t.ex. ~~78~~) och stryka ut ett tal av summan och även det över-
 $\frac{9}{702}$ som av figuren synes så skall jag kunna säga vilket tal eller siffror du har slättat ut.

Ett sådant tal som fattas i för att få jämt nio är det utstrukna. T.ex. om du "slättar" 7 och det översta talet så står der inte mer än 0 och en 2 igen så fattades där 7 för att få 9.

Rita hur många strick du vill hälst i två rader, men likväl så att där alltid blir en mer i den nedersta än som i den översta raden. Slätta sen så många som jag säger så skall jag

ACC. NR M. 10614: 45.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kunna säga hur många där blir kvar.

Skriv t.ex. 8 i nedersta och 7 i översta raden så beder man att stryka ut 4 i nedersta raden. Så många som det så blir kvar i den raden skall du sedan stryka ut i översta raden. Stryk så alla ut i nedersta raden så står det blott en mindre kvar i den översta raden. Som du tillsade honom att ställa i den nedersta raden.

T.ex. om 4 streck slättas i understa raden så står 4 kvar. Så skall du slätta i översta och slätta sedan ut 4 i understa raden så är det blott tre igen eller en mindre än som du tillsade honom att slätta i den understa i från början.

Om du då tillsäger honom att skriva en mindre i den nedersta raden och slättar på ovan beskrivna sätt så skall där bliva en mer kvar i den översta raden än du tillsade honom att slätta i den nedersta raden.

Tänk på ett tal. Låt en person tänka på ett tal. Låt honom sedan fördubbla det och lägga åtta till, draga hälften därifrån och draga det tal ifrån som han har tänkt på så skall det stå hälften kvar av det tal som tillagt nämligen 4. Du kunde låta honom lägga till vilket jämna summa som du tycker och då talet är räknat är det kvar hälften av den tillagda summan, t.ex. om det lagts 12 till så skall där vara 6 åter.

ACC. N:R **M. 10614:46.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

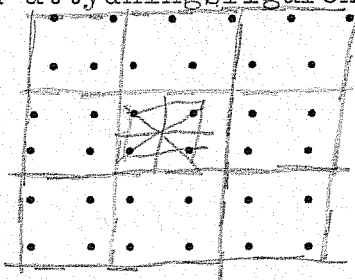
Omflytta tal. Kan du omflytta i vidstående figur tecknade summor så att varje lodrätt och vågrätt radsummor blir 150. Summorna omflyttas som nedanstående figur visar.

75	11	32	1
45	49	8	78
26	13	43	49
24	29	92	20

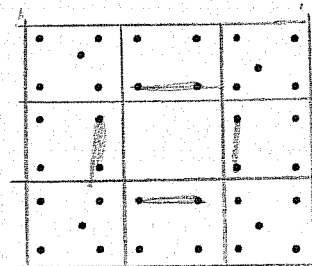
uttydning:

29	75	20	26	=150
16	24	32	78	=150
92	8	49	1	= 150
13	43	49	45	=150
150	150	150	150	

En pricka figur. Rita en figur som nedanstående med fyra prickar i varje ytterkvadrat men ingen i den mittersta. I alla ytter raderna = kvadraterna kan man nu räkna tolv prickar på vilket håll man än vill. Nu frågas om du kan utstryka åtta prickar och sätta till fyra nya så att det likväl blir tolv på alla håll man räknar samman. Man skall stryka alla åtta prickarna som gränsa intill den innersta blanka kvadraten och sedan skall man sätta en prick mitt emellan de fyra i alla hörn kvadraterna eller som uttydningsfiguren visar.

uttydning

ACC. NR M.10614:42.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Anm. till grötrim. Flera av dessa torde ej vara av folkligt ursprung utan äro hämtade ur något skillingtryck. I. Ingers.

Grötrim.

I gamla dagar roades med att dikta vackra rim till varjehanda t.ex.

- 1) Oss vårt värdfolk inviterat
Att gröt hos dem i qväll
och därför nu de oss serverat
en gröt som gör en glad och säll
- 2) Mitt herrskap, jag ber er så hjärtligt en var
Försmå ej av gröten en sked eller par.
- 3) Så skyndom oss alla, båd stora och små
Att rimma på gröten så gott vi förmå.
- 4) Nu gröten är inne, så herrligt den röker
Att rimma på den som var bordsgäst försöker.
- 5) Jag är just ej känd att vara poet,
och dessutom gerna jag ej vill bli fet
Jag därför ej vill mig huvudbry göra
Som skulle min matsmältning kunna störa
Att rimma således jag ej bjuder till
Men höra er andra jag gerna vill.

ACC. NR **M. 10614: 48.**

- 6) Se gröten den röker och är så rar,
Jag kan ej hjälpa't, en sked jag tar.
- 7) Kan du ej rimma på sådan gröt,
Så far jag förklara: Du är ett nöt.
- 8) Ni ber mig rimma, nåväl, jag skall,
Som andra göra i detta fall
Att gröten är rar, ju alla se,
och därför vi börjar, ett, tu, tre.
- 9) Detta är en gröt som heter duga
Det säger jag. som ej plägar ljuga.
- 10) Av denna gröt skall jag äta besatt,
Måste jag sedan få sova i natt.
- 11) Gröten skall ätas med sked,
Som ej får hållas på sned.
- 12) Se så snål han sätter där,
och ser ner i faten,
Tror du ej att nog det är
Utav denna maten.
- 13) Om socker och kanel man tar
så smakar gröten riktigt rar.
- 14) Av alla de som vid bordet sitta
väl minst tre fjerdelar titta

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M. 10614: 49.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I faten, som framför dem stå
Och tänka: när får jag börja på.

- 15) Ej Björklund kan koka en gröt så galant
Derpå vill jag sätta min andel i pant.
- 16) Den som ej kan rimma, i skamvrån bör han stå
Och medan vi äta, bör han få - se på.
- 17) Från åldriga tider det varit en sed
Om julen att gröten tillreda.
Den smakar så gott, och envar med besked
Helt säkert vill kokerskan gläda.
Ja gröt, mitt herrskap, jag aldrig försmår,
Jag äter så mycket jag nånsin förmår.
- 18) Se röken från gröten, så högt den sig svingar
och säkert åt alla aptit han bringar.
- 19) Skyndom våra grötrim giva
Gröten eljest kall kan bliva.
- 20) Om du vill tro mig eller ej.
bjuds jag gröt, jag svarar ej nej.
- 21) Sedan jag på bordet såg
Står därtill min hela håg
Men jag skall rimma, så lagen bjuder
Och jag vill hoppas att detta duger.

ACC. NR M. 10614:50.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gröten är god och rar
Snart finnes intet kvar.

- 22) Gröten retar aptiten
Hos både stor och liten.
- 24) Vidbränd gröt icke smakar bra,
Är den det, vill jag intet ha.
- 25) Dem som rimmar bäst i qväll,
Han skall anses vara snäll,
Och i konsten att rimma på gröt,
Han förklaras: "ej vara nöt."
- 26) Får jag väl på gröten smaka,
Glömmer jag båd'stek och kaka.
- 27) Se hur faten fyllda stå.
Gröten säkert skall förslå.
- 28) Att rimma jag aldrig rätt förstått
Jag föddes dum af naturen
Men sen ett grötfat jag för mig fått
Och det hos mig blivit turin
Jag först i tysthet försökte blott
Och mina rim ni nu höra fått.
- 29) Snart som en varg jag hungrig är
Hela fatet jag då förtär.

ACC. NR M. 10614:57

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- 30) Så snart vi alla bliva mätta
Vi stolarne till väggarne sätta.
- 31) Om jag på julafton gröt ej fick
Helt säkert hungrig till sängs jag gick
Ty annan mat på julens qväll
32) Ej passar mig som är så snäll.
- 32) Gröten är kokad av Lisa (=Greta=namnrимmet)
Derför vi nu börja spisa (äta -etc.)
- 33) Att rimma är en svårare sak
Än att äta gröt med smak.
- 34) Uti att rimma på gröt
Är jag just ett nöt.
- 35) Lätt och galant att rimma det går
Om fatt i goda rimslut man får.
- 36) Gif mig nu först beskedligt en sked
Låt mig sen äta gröten i fred.
- 37) När gröten är kokad slås den på fat
Och ätes sedan som annan mat.
- 38) När gröt man mig bjuder, så skall ni förstå
Att jag har förmåga att äta för två.
- 39) Så snart jag skeden i grötfatet fått,
Slutar jag ej förnän än bottnen jag nått.

ACC. NR M. 10614:52.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40) Vi alla med gröt vår hunger få stilla
Men ingen enda på duken får spilla.

41) Om faten vi mäktat att tömma,
Vi säkert om gröten få drömma.

42) Se gröten är rar, så det vattnas i trut
Jag kan mig ej tåla förr än den är slut.

Denna gröten är kokt i gryta men inte i spann
Och alla tycker så bra om Jahan.

Denna gröt är kokt i gryta men inte i strut
och alla skall hålla sin trut.

Risgrönsgröten gör oss tunga,
Havregrynsgröten gör oss unga.

Denna gröt är kokt i gryta men inte på vinn
När mästaren dör, blir käringen min.

Gröten älskar alla lika, Både fattiga och rika
Gröten styrker en och var, Ifrån herreman till dagakar.

Vad ger man den som mister aptiten, Gröt
Vad ger man den som nyss fått en liten, Gröt.

Denna gröt är kokt i gryta och inte på vägg
Och ingen får äta, som inte har skägg.

ACC. NR M. 10614:53.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den som inte kan koka gröt, är ett nöt.

När man till Julbord går, då man sig en toddi får
och gröten smakar bra, den som mandeln har.

Gröten är kokt i gryta och ej i spann
ät gröt den som kan.

Gröten smakar bra, de vill mor och far ha
Om jag inte mandeln får, då faller jag en liten tår.

Den som i gröten mandeln finner,
Den till nästa år sin make vinner.

Gröten är kokt på ved och inte på pinga
Gud välsigne Per och hans kvinga.

Gröten är kokt i gryta och inte i stop
Gud give att Per och Pernilla kommer ihop.

Toilettprydnað (spegel)

Om du tycker jag är nätt,
Sätt mig på den toilett,
Varje liten småsär där
Aldrig malplacerad är.

Klocknas rim (Ur)

Om ofta uppå mig du ser,
Du lär dig punktlig vara:

*Julklapp-
vers.*

ACC. NR M. 10614:54

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ty jag dig bästa teckner ger,
Att tiden fort kan fara
Jag beder dig se i tid på mig
Så att du ej fördröjer dig.

Ett annat klocke rim.

Giv noga akt på tiden
Förlösa aldrig den
S~~e~~n timmen är förliden
Den kommer ej igen.

Den kulörta västens rim. (västrim)

Så snart det högtid är,
Svart eller vitt du bär,
Men eljest när så passar sig
Lik' gärna kan du taga mig.
Som trivs att hemma vara,
om ock du såd'na har förut
de kunna en gång slitas ut.

Kortspel.

De gamla kallade alltid kortleken för "sjette Mosebok."
och därför var det ju ingen synd att begagna densamma. Den all-
männa tron bland allmogen var att det ursprungligen varit sju
moseböcker i den heligaskrift, men så hade de lärda uttaget de

två sista, som handlade den sjette om olika kortspel och den sjunde om svartkonst och magi. De lärde hade utplockat dessa två för att det allmänna folket ej skulle bli så lärda som prästerna voro i gamla dagar i synnerhet de som hade varit och studerat i "Greswald" och Wittenburg" såsom prosten Bastian Od-der m.fl. vilka kunde mer än "äde me munnen."

I äldre tider ja t.o.m. på 1880 talet var det ej så lätt att skaffa sig en kortlek ändock den kostade en obetydlighet ja jag tror en "tolvskilling" ty det fanns ju knappast mynt till det nödvändigaste bland lantbefolkningen. Voro bönderna säkra att till jul betala sina räkningar hos stadshandlaren så fingo de allt en kortlek i "julklafe" Jag har en liten en som jag på så vis fick till en julhögtid.

Fanns det ingen julakortlek så var det inte värre med det än att man tog sig själv för och gjorde sig en ty som ordstäv-
et lyder "bättre brölös än rådlös." Utav det stuva pappaeret vari-
de s.k. sockertopparna voro rullade vilket kallades sockerpapp
tog man och utklippte sina 36 (=52) kortlapparna dem man med
påritade figurer och påskrivna namn bestämde deras valörer t.
ex. fig. visar.

Sedan en kortlek på ett eller annat vis var tillhanda
skaffad så måste det ju också som tidsfördriv och roskull under
julhelgskvällarna ellerv då det var några folk samlade till sam-

kväm spelas kort. I några fall spelade de äldre om penningar, men man såg högst sällan att det var större "söllpänga" på bordet och aldrig förekom det sedel av så stor valör som femman. Deras spel var t.ex. "vanlig knack" köfknack både salgen med så blygsamma summor som tre stuver jiv och sex stuver bet. Var det tre mark(koppar ej gammalt silver) i giv och sex mark i bet var det ett mycket högt spel. Dessutom spelades det ju jorden runt, pott, tjugoeft m.fl. ännu vanliga spel, såsom kasin, tolva och priffe.

Kasin och Tolva voro ju två intressanta och roliga sällskapsspel och spelades av både män och kvinnor men högst sällan om penningar i dessa spel ehuru det ibland hände.

Tolva spelades dels såsom två eller tremanna tolva var för sig dels som fyrmannatolva då två och två i kors spelade ihopa. I alla fall voro reglerna desamma och alla korten skulle givas. Ässen var högast sedan tiorna och derefter kung och andra i tur och ordning men hackorna voro ej med. Så snart någon tagit ett stick kunde den sätta trumf såvida han hade kung och dam av en färg och likaledes "mella" för andra kung och dam av samma färg, dock torde ingen vare sig sätta trumf eller mella om han hade nio stick. Likväl var det ej rådigt att sätta trumf förr än han tagit med alla sina frikort ty kunde ej bekännas stack ju den satte trumfen sexa vilket äss eller tia

ACC. NR **M. 10614:57.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som hälst. "Mell" kortvoro ej så kalladelågtrumf. Då alla spel voro tagna räknades korten sammam således att ess gällde 14 kung 3 dam 2 knekt 1 men tian för 10 och den som således hade fläst ögon hade vinsten för vilken han fick en strick, hade både lika förföll vinsten i det spelet. Den som tog sista stick fick en strick men stodo två spelare på vardera ellova strick gick vinsten för sistan. I allt skulle de hava två fanor ~~///~~ och två // eller tolv. Hade någon satt trumf ficks därför två stick och en strick för varje mell. Dessutom kunde det göras både halv och hel "rabus" I halv rabus skulle det från början i rad tagas hälften av alla ögonen och i hel alla korten i leken. För halv rabus ficks det 6 stick men i hel alla 12 om så många behövdes.

Kasin spelades med alla korten ruter tia var stora kasin och spar två lilla kasin för den förre fingos två och den senare en strick. För vart äss ficks det ett stick liksom för rent bord. Vid givet gavs det två kort åt varje spelare och två lades på bordet i två omgångar så lades kortleken å sido medan man spelade om de fyra utlagde korten tills alla utspelat sina fyra. Utspelaren skulle nu söka taga några av de utlagde korten då han räknade dels för fjorton dels för ett av de andra räknades alla efter sin valör från två till 13. Först såg han då efter om han kunde taga t.ex. stora kasin med en tia eller en

ACC. N:R **M. 10614:58.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

knekt då räknades 10 och äss (1) är 11. Eller 10 och 2 är 12 - 10 och 3 är 13 - $10-4 = 14$ eller äss. Kunde han taga alla fyra fick han också strick för rent bord..Kunde han ej taga alla tog han hälst både ur handen och på bordet med spader ty mest spader i sina stick gav en strick. Kunde han ej taga något alls måste han utspela ett på bordet der det då blev fem kort till näste man att sammanräkna. Då alla spelat sina kort gavs det åter två och två i två omgångar men nu lades ej något på bordet. Hade någon taget rent bord måste näste spelare utspela i stället för att räkna och taga hem. Då alla korten voro spelade fick sista sticktagaren alla som lågo eller senare föllo ut på bordet. Sedan uträknades efter ovan nämnda regler och den som först fick fem faner vann kasinen. ~~///~~ ~~///~~ ~~///~~ ~~///~~ ~~///~~

Skämt eller rolighetskortspel.

För att roa sig fanns det en hel del gammaldags högst intressanta kortspel som kunde spelas av såväl barn som äldre. Bland andra var det ett par barnkortspel som kunde spelas av dem bara de voro så pass att de kunde känna färgerna och form åtskillda nämligen hjärter, ruter, kläver och spader.

Ett av de allmännaste var "svälta svin", vilket i all sin enkelhet(och långt ifrån så invecklat som det är beskrivit i Allers familjejournal) tillgick sålunda.

Två eller några barn fingo lika många kort vilka de höllo

ACC. N:R M. 10614:59.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i hopa lagda. Sedan näste efter givaren utspelat skulle nästa lägga ett ut som de alltid skulle taga det yttersta eller översta som låg bakvänt (som vände ryggen utåt) och lägga på. Var nu detta samma färg som det utspelade t.ex. ett hjärter så tog han in alla korten och lade dem in i sin leks undersida varefter han utspelade ett eller det som låg överst. Händes det nu så att den som hade sticket (den andre i ordningen) ej kunde (således kom med ett kort av annan färg och valör) så måste de i tur och ordning fortsätta tills en fick stuckit med samma färg och valör eller i detta fall med hjärter varefter den tog hem hela smitan. På så vis fortsattes det till en hade tillspelat sig alla korten och svultet ut alla de andra. (svinen?).

Mormor var ett annat barnspel och spelades på så vis att kortleken deltes mitt av och så togs det av det översta bakvända kortet och utspelades som näste skulle med sitt översta sticka på. Så snart det blev samma färg skulle de kappas att slå i bordet ty den det gjorde slog högen till näste som måste intaga den samma. Så spelades tills en fick alla korten så att den blev mormor.

Hongaröf: var ett av de vanligaste och rätt intressant skämtspel. I detta spel kunde det vara två eller flera spelare. Sedan genom avtagning -vilket gällde alla spel - blivit avgjort genom lägsta valör vem som skulle "ge kårt" = hade givet. Sen var det givarens sak att taga och blanda samt giva korten till

ACC. N:R M. 10614:60.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

medspelarna. I "hongeröfsspelet" skulle varje spelare hava tre kort och givaren sist. Nästa kort vändes upp på bordet och kallades "tromf" sedan lades kortleken över detta korts hälft. Om nu t.ex. hjärter 10 (som figur visar) blev "tromf" kallades hjärter "högtromf" och ruter "lovtrump." Hade det uppvälta kortet varit svart så hade naturligtvis hög och lågtrumpf varit av svart valör. Såväl giv som spel gick rätt runt om (det vill säga solrätt eller höger om och ej aved eller motsols = vänster om vilket gällde i alla kortspel) och så skulle ju den som satt till vänster spela ut varefter han tog in det översta i kortleken så att han fick sina tre kort på hand. Sen gälde det för nästa man att kunna sticka detta med samma färg eller också om det var en hacka, var till både ess och klädda kort räknades då de ej voro trumf, med ett "lovtrumf" av vilket sexan t.o.m. stack ess och klädda bland hackorna. Lovtrumfs ess dugde däremot ej till att sticka högtrumfs sexa. Kunde han sticka det utspelta efter denna regel så fick han lov att taga två hem (de översta) ur den bakvända kortleken. Han hade nu fyra kort på hand och derav skulle han lägga ett "ti r~~ä~~'ss" ovanpå som näste man i sin tur skulle kunna sticka med sina innehafda kort efter samma regel, varefter han tog sina två kort ~~in~~ "bunken" som det kallades och lade ett till "reds" för näste man att sticka från sig högen vilken växte allt mer och mer allt efter som den gick tunt flera gånger såvida alla kunnat sticka den från sig. Skulle deremot hända att en ej kunde

Kortleken
bakvänt
lagt på
trumfkortet.

sticka det tillredslagda kortet med sina tre i handen måste han taga hem alla i spelhögen och fick så ej lyckan att taga ur bunken för än han hade under tre kort. Stucko deremot alla under flere omgångar högen från sig voro de till sist rädda för att få den varför de "satte po" vilket betydde att de lade det högsta av trumfen till reds till näste man för att tvinga honom att taga in högen, men ibland kunde den innehava ändå högre trumf så att han hållre offrade och i sin tur "satte po" sin näste spelare. Detta fortsattes nu till någon måste intaga hela smitan. Sedan spelade den ene efter den andre sig fria så att det i allmänhet blott var två som till sist drogos och ibland hände det att den som fått hela smitan vari var nära nog alla trumf och höga hackor spelade så väl så att efter en timmes tävlan den andre hade fått alla korten och blivit i "hongaröven."

Det var störst skam att komma först in, därför streds det förtvivlat, ty den skulle "måge" (rensa ut). Näste man skulle "feje o såna" (feja och sanda) och den tredje skulle "maja" (pryda med gröna löv) sen var det ju fint och därför ingen "sjunant" mer att bli körd dit. Den som blev i hongaröven skulle giva nästa gång.

Ett bens honga röv, spelades i början med bara ett kort i giv. Då alla fått var sitt kort spelades i vanlig tur utspelaren till sin näste man sitt kort som den skulle sticka i samma färg och lägga till stick hos sig själv. Kunde han ej sticka det ut-

spelade kortet måste han taga hem. Utspelaren tog då ett kort i sender å kortleken och fortsatte att spela ut tills den han spelat till kunde taga ett stick sen behöll han själv bara ett kort. Då tillspelaren tagit ett stick började han att utspela ett kort i sender först av dem han hade på hand och sedan på samma vis ur kortleken tills det blev stuckit. Så fortsattes tills hela kortleken var uppspelad. Då understa kortet togs sade den nu är (det understa) -trumpf, låg trumpf fanns ej. Sedan skulle det i vanlig ordning spelas med var sina stick och på hand varande kort och göras bordstick tills det blev bara en med kort på hand som blev i hongaröven.

Hongaröf med var sin trumpf. Alla korten gavs och den som fick klöver dam hade klöver i "tromp". Den deremot sittande (rätt om) skulle hava spar i trump nästa ruter och så den siste hjärter. Spelet gick som vanligt undantagandes att var och en stack med sitt "tromp" om han ej hade så hög valör att han kunde sticka det utspelta kortet med högre valör av samma sort. Kunde han ej alls sticka måste han taga hem "kortbonken." Varandras "tromp" var vanliga hackor i de andras händer.

Katt spelades med alla korten. Vid givet parades det s.k. katta vilka bestodo av minst tre av en valör t.ex. tre åttor då det kallades en "trebens katt". Hade man deremot alla fyra så kallades det en "rekti" katt och till den kunde man sätta

ACC. NR **M. 10614:63.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ett extra kort av högre eller lägre valör som "rompa". När givet var började den till vänster om sittande att utspela ett kort till sin granne. Kunde han sticka det med högre valör i samma färg, ty det fanns ej trumf i kattspelet, blev det "borstick" och kastades bakvänt på bordet som ur spelet och derav bildades ju efterhand en hög av alla "borsticken." Kunde han sticka så hade han också utspelsrätt till nästa man, men hade han ej stuckit måste han taga hem och detta gjorde han också ibland då han fattades ett ben till en katt isynnerhet då det var fjärde benet ty då hade han ju också rätt att tillsätta ett femte kort som rompa. Som han nu hade tagit stick så hade han ju också rätt till utspel men tog han hem så vart det näste man som hade utspelet. Då spelet gått laget runt en gång hade var och en som gjorde bordstick rätt att till näste man utspela en katt såvida den stickskyldige ägde så många kort. Kunde nu utspelaren spela en "firbens katt me rompa" så blev han ju med ens av med fem kort ty den som sist blir kattfri blev ju katt. Stickaren hade nu att sticka minst tre ben av katten så fick han lov att taga hem ett ben och rompan, men ej två ben och stickabort rompan, annars fick han taga hem hela katten och så hade han ju fem kort mera och mistade desslikes utspelet vilket i bästa fall också kunnat vara en fembens katt. Den som ej blev fri blev ju katt och kallades "kiss, kiss, kiss, kiss," eller också: "Kisse misse Måns! Horr va du i jåns?" Ja va ti pär måns!"

ACC. NR **M. 10614: 64.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Va skjötte du der?, ja slältade en vär. Va fick du forr de?
En fläska svär.

"Va ska vi leje, katterompé steje, So kan du ede rompan rå,
Men ja dricker vanned de blå!"

Gris, spelades med alla korten. Den som hade hjärter sex, som var grisen, utspelade densamma till sin granne med orden "kårt forr grisen." Den tilltalade skulle då lämna ett kort med rätt sidan neråt och sedan sade han samma ord till näste man. Då grisen på så vis med en stor hast gått laget runt minst två gånger hade den, vilken ägde alla fyra valörerna t.exp. alla kongarne eller andra kort rätt att slängasina kort på bordet. Hade han tre sexor på hand skulle han passa på att kasta korten på grrisen. Konsten var egentligen att lägga korten mycket sakta så hände det att grisen fortfor att gå tillshågon kom att se att en algt sina kort då alla flögo ur händerna. Den som sist gjort sig fri blev gris, såvida inte den först kastande ej hade alla fyra korten, ty då blev han gris, och kallades "grysgrysgrys". Gris skulle "ge" till näste spel.

Snipp, Snapp, Snorr: I detta spel skulle alla korten vara givna. Och den närmaste till vänster som hade en snippa, vartill alla sexor, nior och damer räknades hade utspelet och sade vid han utspelade en av dessa valörer: Snipp och kunde han då snappa med en sjua, tia eller kong så hade han därtill lov att även

snorra med en åtta, knekt eller ess. Dock var att märka att det skulle vara av en färg och i valör efter varandra så det gick ej att snippa med hjärter sex och snappa med hjärter tia ej heller snorra med hjärter ess. Den som snorrade hade nästa utspel och därför var ju utspelaren mån om att själv komma att snorra så att han kunde få ett utspel till. Spelet fortsattes tills den siste snurrade och då pekade de andra fingrar och kallade på skämt "Snorreboss, snorreboss, snorreboss."

Fiken: spelades också med alla korten och här gällde ju ej valör bara färg och sort. Den till vänster om spelaren spelade ut och näste skulle då lägga ett kort bakvänt och där ovan på ett rätt till reds då näste man hade att sticka med bakvänt kort och åter lägga till reds. Allt efter som spelet gick växte ju bunken tills någon var förveten att "fika" vilket gick så till att någon i spelet, gjorde detsamma var han satt tog och lyfte upp det sista bakvända stickkortet (de som låg längre ner voro fria ändock om de varit felaktiga) för att se om det var rätt eller galet. Var det rätt stucket måste fikaren taga in hela högen men var det galet måste stickaren taga densamma. Spelet fortsattes en tid tills det bara blev en som hade kort på hand och den kallades då "Fiken o du ble fiken, fiken, fiken!"

Stompekjol. I detta spel gives det bara ett kort och sedan lägges kortleken, med valören uppåt, på bordet. Kan utspelaren

ACC. N:R **M. 10614:66.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så sticka det översta kortet, så är han han fri ur spelet, men kan han inte sticka så måste han taga hem och näste man skall försöka stickadet översta kortet på leken, vilket ifall den förre stuckit är det detta kort. Så fortsättes det laget runt och då de ej kunna sticka får de taga hem men sedan de på så sätt fått flera kort på hand hava de också rätt att lägga till reds då de stuckit. Den som sist har kort på hand blir "stompekjol."

Bagsmäll: Spelades med tre kort i giv varefter kortleken lades bakvänt på bordet så att valören var neråt. Utspelaren spelade så ut ett lågt kort till näste man i en färg som han hade hög valör i så att han skulle kunna sticka bagsmällen ty annars fick han återtaga hem både sitt utspelta och det som näste man stucket med. Då han spelat ut tog han ett kort i leken så att han hade tre på hand. Kunde den tillspelade ej sticka måste han ju taga in och näste man hade ju då utspelet. Kunde den tillspelade däremot sticka gick bagsmällen åter till utspelaren som hade att sticka densamma till bordstick eller också taga hem. Stack han bagsmällen tog han åter ett kort i leken och utspelade så åter ett i leken ty han skulle hava minst tre kort på hand. Måste han taga in bagsmällen så hade näste spelare utspelet. Så fortsattes tills alla så när som en var kortfri vilken blev "bagsmäll". "Knejtepass."

"Knejtepass" spelades med fem kort på var hand och den som

ente fick stick skulle skriva en strick inne i en på bordet ritad cirkel men de som fingo stick skulle hava en strick utom cirkeln. Händes det sig att en fick fem strick eller fana inne i ringen blev han Knejtépass men de som fingo först, (de kunde ju naturligtvis få strick både utom och inom ringen innan spelet blev slut) fem strick eller en fana utom ringen gingo fria ur spelet och de andra måste fortsätta tills någon blev knejtépass. I detta spel var knektarna högst. Både dam och kung och essen voro lägre än sexorna, sen sjuorna och derefter i tur och ordning till knektarna. Essen eller ettorna voro lägsta så dam sen kongar derefter sexorna.

Ärelös: Spelades med bara ett kort vilket ingen fick röra förr än givaren lagt kortleken på bordet och slaget ett slag på den med handen. Var det någon som ej kom ihåg detta fick han en streck utom cirkeln (i detta spel fingo de ej inom cirkeln). Man ritade nämligen upp med krita en cirkel på bordet och inne i denna en mindre cirkel. Spelreglerna voro att ingen fick "taga av" kortleken om än givaren anmodade någon ty då fick han en streck i likhet med om han rörde vid det givna kortet innan givaren slagit på kortleken. Annan fick ej taga kritan (ej ens röra vid den) som låg i innersta rundningen och skriva streck för någon ty då fick han själv också en, utan det skulle den själv göra som skulle hava streck. Då en skrivit en streck skulle han lägga kritan så att den stannade kvar på sin plats i innersta

ACC. N:R **M. 10614**:68.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rundningen annars fick han en streck till. Så snart en spelare fått fem streck eller en fana så var den ärelös och ingen hade vare sig rätt att tilltala eller svara på den ärelöses frågor ty då var detvdet åter en streck. Då slaget rongat i kortleken togo alla upp sina kort och sågo om de voro nöjda. Hade utspelaren fått ett lågt kort (essen voro aldra lägst) sade han "ja ä ente nöjd". "Bytt med näste man" sade givaren och så började först de två att byta. Men hade då näste man en kong blev bytaren "hoggen" och fick en streck ty kongen var ju högst. Några andra kort kunde ej "hogga." Sedan byttes det laget runt såvida ingen fick ett högre kort i stället för det han måst utbyta ty då blev han nöjd han var ju då säker på att ej få högsta kortet. Detta hindrade likväl ej näste att begära byta tills de kommo till givaren. Var så inte heller givaren nöjd med det kort han fått skulle han "gå i bonken" som det hette. Detta gick så till att han slog upp kortleken och det kort som avtagits var hans. Han kunde också, liksom flera i spelet, då bli huggen ifall han tog av till en kung. Nu sågs det efter vem som fått lägsta kortet så att också den kunde få sig en streck. Så fortsattes det till tills det blott var en åter som ej blev ärelös. Så snart en blev ärelös fick han ej vara med i spelet mera.

Skittemass som numera kallas svårte petter. Spelades med alla korten. Så snart givet var togs sparknekt om han ej förut fråntagits och lades under ljusstaken på bordet. I svårte petter

ACC. N:R M. 10614:69.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som skiljer sig från skittemass bara i att man kunde taga ett okänt kort ur leken och lägga undan och då viste ju ingen vem som blev svårte petter förr än den satt i en mans hand utan parkort. Skittemass var däremot alltid klöverknekt. Innan spelet började försökte alla att para ifrån sig så många par som möjligt och kasta i var sin hög å bordet ty de skulle efteråt granskas i fall det på slutet visade sig att korten voro fel från parade ty om någon gjort detta blev han skittemass. Frånparningen gick så till att samma färg och valör skulle paras ihop således två och två t.ex. hjärter och ruter dam, men ej hjärter och spar dam ty det var fel. Då nu ej flera kunde frånparas börjades det genom att utspelaren satte upp sina kort i handen hållna kort till sin granne som tog ett. Fick han därigenom ett parkort till något av dem han hade parades de från om ej måste det med de andra i handen. Sedan höll han sina kort likaledes till sin granne som tog ett kort och parade bort eller satte det till sina egna. Spelet fortgick nu på detta vis taget runt och tid efter annan parades det bort så att till sist var det bara Skittemass kvar och då pektes det på skämt finger och sades: "Skittemass, skittemass, skittemass."

Femkort eller sista stick: Spelades som det hörs med fem kort vid jultiden om "pifvernödder" eller "eble". Ja ibland också om "töser o dränge." Bondmoran satte in en tallrik pepparnöter eller äpple av vilket var tog en vid sista stick. Då det

spelades om flickor och gossar satte flickorna upp frånvarande flickor som gossarna skulle vinna och gossarna satte upp frånvarande gossar som flickorna skulle vinna. Var någon uppsatt i tre spel och ej blivit vunnen blev den sur och gick under bordet var för en annan måste uppsättas. Detta kunde ju hända t.ex. om flickorna vunno tre spel i rad blev ju den uppsatta flickan sur och måste ombytas. Det kunde ju också vara tvärt om. Då nu allting var klart och givet var började spelet genom utspelaren vilken lade sitt kort ut vid sig själv således ej ut på bordet ty i detta spel skulle envar spela vid sin dörr men likväl hålla reda på vem som stack högst och färg skulle bekännas. Den som stack högst hade nästa utspel, och den som tog sista stick blev vinnare i spelet.

Ti Kongs: Spelades med fem kort och givne i förste omgång tre och andra gång två kort. Kongen som förste gång utkorades genom avtagning till högsta kort i leken skulle alltid hava kort först ty han var ju själva "kårtmajestätet." Kunde givaren narra kongen att avtaga kortleken för givet blev han avsätter kong och skulle strax giva kort som han bytte titel med. Sedan det var givet hade kongen utspelsrätten i alla fem spelen, oavsett om ett stick ekler spel gick från honom. Och nu gällde det för honom att få de flesta sticken, (i detta spel var spelhögen gemensam för varje stick) ty annars blev han avsatt och den som fått de flesta intog hans värdighet på tronen. Händet t.ex.

att kongen och en annan fingo vardera två stick satt kongen kvar. Ja han satt t.o.m. kvar en gång eller ett år på ~~p~~ två stick, ändock en annan hade fått de andra tre, såvida han suttit på tron i tre år. (ett spel räknades för ett år) De som inte fingo några stick voro i nästa spel skatt-skyldiga till kongen varför han tog skatt av dem. Detta tillgick så att den skattpliktige måste hålla upp alla sina fem kort av vilka kongen tog ett och gav honom ett annat lägre igen. Händet vid skatttagningen att kongen råkade taga ett lägre kort än han förut hade fick han ej lov att giva det åter till den han tagit det ifrån men väl till en annan om han hade rätt att taga skatt från flera. Essen var lägsta korten och kongarna högsta i detta spel. Så snart kongen ej kunde regera längre på grund av att han fick för lite stick blev han avsatt. Som allmän regel gällde att "avsatter kong ger" (giver kort till nästa spel.

Kong - Lagman - Präst - Borgare - Länsman - Bonde - Torpare.

Detta spelades också med fem kort på hand och kongen samt alla titlarna utkorades första gången genom att "slå i bunken" eller taga av kortleken. Sedan var titlarna reglerade efter intagna stick. Kongen hade icke heller i detta spel, ej heller någon annan, lov att taga av kortleken ty då bytte de titlar med torparen som skulle giva kort i varje spel och kongen först. När korten var givna lade han upp trumf under kortleken liksom när det spe-

lades "hongaröv." Innan spelet började skulle torparen giva kongen alla sinatrumf och bonden skulle giva två, om han hade så många trumf till Lagmannen. Nu gällde ungeför samma regler "ti kongs" nämligen att kongen hade alla utspel ändock han ej fått intaga sticket i förra spelet. Det gällde ju att han skulle kunna fria sin kongliga ära och intaga stick så att han kunde bliva kvarsittanden. Fick några två stick vardera, hade den som taget de företråde till de högsta titlarna. Blev kongen avsatt skulle han giva kort i nästa spel och blev således torpare. Torparen inträdde i dens titel som avsatte kongen och de andra allt efter som de hade fått stick t.ex. om Borgaren tog de två första sticken, Länsmannen de två andra och bonden det femte. Så blev borgaren kong, Länsmannen Lagman, och Bonden-Präst, Torparen borgare, Lagmannen länsman, Prästen Bonde och kongen -Torpare. Hade det ej varit på detta viset hade ju torpare och bonde aldrig blivit annat än de var.

Brude säng: som även kallades "jomfruholled" spelades med fem kort liksom ovan omtalats om femkort men med den skillnaden att alla fem sticktagarna hade rätt att stryka ut en strick för varje stick de togo i en sådan på bordet med krita ritad femcirklig figur. Det gällde nämligen att först komma in i brudsängen ty den fick en, om det var en dam en ungherre och om det var en herre en ungmö. Var lyckan bi kunde det ju hända att en kom in i första spelet om han tog alla fem sticken ty varje spel

hade fem stick och för vart stick en tog slättade han en strick. Den som kom sist in skulle hava enkor eller änkemanna till brudsängs sällskap därför streds det ju om att så fort som möjligt inkomma. De inkomna gick ur spelet som fortsattes tills det var bara en åter. Sedan började det största "skojet" ty då skulle det ju utforskas och ses vem var och en hade lyckan att få. Det sades därför till den först inkomne "vem tycker du vill hava i brudesängen" Han eller hon skulle ju då säga en, vartill näste man svarade "Nej de tycker inte ja udan ja tycker ad han (hon) passer mie bättre." På detta vis gick det laget runt så att alla fick givet den först inkomne en. Då det på nedanstående vis utrönts om honom, (eller henne ifall den förste var en dam) så skulle det gå alldeles på samma vis om alla i hopa. Till sista gång var det ju änkor eller änkemanna som skulle uppletas till den sista som ej lyckats taga sig in.

Då den förste blivit tilldelat en av vardera så skulle man se hur allt om honom (eller henne) skulle gestalt sig t.ex. först vilken av de uppsatte de skulle bliva och var de gjort sin bekantskap. Det lades därför ut ett kort mitt för varje person och lästes följande ramsa: "På balen - i salen - i farstun - i stugan - i sängen - onger dynan." Medan denna ramsa lästes lades ett kort för vardera och där som hjärter dam, om det var en herre eller hjärter kong om det var en dam det gällde, föll den fick han och deras bekantskap skedd der som ramsans ord sagt.

Sedan gällde det att taga reda på varför de skulle hava varandra vilket utröntes genom att åter utlägga korten dock nu i en hög ty det var bara första gången man lade dem omkring för att få veta vem det skulle bli: Nu lästes följande ramsa: "Pappa vill - Mamma vill - de ska so varr - kan inte vänta längre."

Nästa gällde om den frånvarande ville eller ej då ramsan lydde: "Vill - knappt - inte." Så åter en ramsa om de skulle bli förmögna eller ej som lydde: "Ri - någorlunda - fattig." Sedan gällde det att utforska hur stor stäten skulle vara då de skulle köra till prästen denna ramsa lydde: "Karritt - Scharbang - Möjvagn - Stenvogn - ryllebör eller skottkärre."

Sedan skulle de se om de fingo arvingar då det lästes: "Barn - Några - Inga." Och hur de skulle leva ihop då ramsan lydde: "Sams - Inte - Sloss." Detta ändrades och lästes på flera vis för att skulle bli roligt i synnerhet när änkor eller änkemänn skulle före.

Hjärter spelades med alla korten på hand. Det gällde att få så litet med hjärter som möjligt ty för vart fingo den strick. Men ändå sämre var det att få spardam ty då fick den 12 strick. Den som fick minst med strick vann spelet därför var det ju bra att vid utspel kunna utspela t.ex. en två eller trea av hjärter ty den drog ju lika många hjärter med sig i sticket. Sen gällde det att bli renons i en färg så att man kunde i första hand smita

Tillägg

ACC. N:R M. 10614:75a.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

K i l l e k o r t s p e l.

Bland gamla kortspel fanns det också ett spel som kallades Kille. Det var också ett tidsfördrivspel om det än satsades något måste det likväl anses som ett rolighetsspel. Detta spelades med helt andra kort än de vanliga och bestod av 42 kort varav två och två voro alldeles lika varandra. Hos min farbror Ohla Nelsson i Simlinge spelade de gamla i åim ungdom mycket med dessa kort. Efter Ohle Nelsson köpte jag bl. a. på auktionen också Killekorterna, vilka jag lemnat med mina samlingar till Trelleborgs museum, men tyvärr har kortleken blivit stulen därätades. Jag lyckades likväl på våren 1942 få en annan sådan. Att spela Kille lärde jag ej riktigt och det är nu helt få som förstå att spela detta spel. Utav min kusin Trafikchefen Otto Dunér i Lund har jag likväl fått reda på spelreglerna.

x) 1 Kucko, 2 Husaren, 3 Svinnet kallad Svinhugg, 4 Kavall ridande, 5 Vårdhus, 6 Korten från 12 till 1 ej klädda, 7 Kran-
sen, 8 Krukan, 9 Blaren, 10 Kille. Korten 1-5 och 7-10 äro så kallade klädda eller kort med bilder.

När ett Killespel började satsade varje spelare en fem eller 10 öre i potten. Det kunde vara huru många spelare som det var kort ty ingen skulle hava mera än ett kort, vilket vid givet lades mitt för varje spelare med baksidan uppåt. Då givaren

x) Korten äro följande varav dess värde äro efter varandra som jag här skivet
dess namn.

ACC. N:R M. 10614: 256.

lagt rästen av kortleken eller fått givet började spelet vilket gick vänster om från gifvaren. Nu gällde det om hans närmaste man till vänster var nöjd med sitt kort, var han ej det hade han rätt till att byta med vänster man som ej visade sitt kort för de andra. Befann nu denne hava högsta kortet eller Kucko fingo inga fler byta kort i hela spellaget, utan då skulle alla visa upp sina kort och den som då hade lägsta kortet dog och gick ut ur spelet. Sedan blef det ny gifning till de återstående då byte åter fick ske av dem som ej voro nöjda. Befanns då den som en önskade byta med hava Husaren eller Svinet blev den bytande huggen och dess kort kades under det kort som hade huggkorten. Vid uppvisande av sina kort dogo de som blivit huggna tillika med den som hade lägsta korten och gingo ut. De till vänster derom fingo fortsätta att byta. Befanns det då någon som hade Kavallieren eller värdshuset måste bytaren gå dem förbi och byta med nästa person. Den som lägger upp Kille dör liksom den som förövrigt har lägsta kortet.

När blott två spelare återstår är Kille högsta kortet ty då dör båda vid uppläggning av sina kort eftersom det blir dödspel.

Då endast två spelare återstår kan förhand fråga efterhand

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. NR M.10614:35c.

om de skall gifva om eftersom de ej äro nöjda. Vill motspelaren ej gå med derom har förhand rätt till byte. Efterhand ville t. ex. ej ~~byta~~ gifva om eftersom han hade blomsterkrukan eller annat lågt kort som han ärnade byta bort.

Givaren som ej har någon att byta med har rätt då han ej är nöjd med det kort han fått i byte gå i leken och efter kupe-ring taga översta eller andra eller tredje kortet vilket dock i förväg skall bestämmas vilket han skall taga.

De som utgått som döda kan genom ny insats i potten åter inträda i spelet.

Vid varje rundel skall alla korten laggas upp och den som då har lägsta korten döer eller går ur spelet.

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dit spardam och sen höga hjärter. Vid hjärter två utspel om då näste man stack med äss eller annars högt så var ju skäl att alla lade så höga hjärter de kunde under stickkortet ty då var de ju fria att sticka med dem.

Pivverrodskyd eller Tribille, I detta spel skulle det bara vara tre spelare men vid kortgivningen gavs det i en hög lika många kort som det var på hand. Förste utspelaren hade om han ej var nöjd med sina kort för en minusstreck köpa högen. Och i fall han var belåten med sina givna kort så hade andre utspelaren rätt att köpa den givna högen för två minusstreck eller den av förste utspelaren kastade högen för en minus. Givaren hade rätt att i sista hand köpa högen om den låg kvar för tre minus och en kastad för en eller två minus. Då allt detta var klart spelade utspelaren ut och då skulle de ju försöka sig på att få så många stick som möjligt ty för vart stick fick man en streck. Efteråt skulle de räknas och den som fick mäst stick stod sig ju. Minus räknades ju från de andra sticken som de tagit.

Kortkonster.

På 1880 talet var det en allmän sed att vid julkvällarne och andra tillfällen göra kortkonster. Bland andra lärde jag av min moder en hel del av vilka jag erinrar mig åtminstone de tre första här nedan antecknade.

Söka rätt på ett tänkt kort. Man tog 21 kort och blandade

ACC. N:R M. 10614:76.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dem samt lade sedan ut dem i ordning i tre lika högar och sade åt en att tänka på ett kort. När högarna voro utlagda med sju stycken i varje frågade man i vilken hög det påtänkta kortet låg. När man fått veta detta tog man alla tre högarna ihopa dock skulle man taga den som det tänkta kortet låg i mitten. Man låtsade som man blandade dem, men man fick vara noga att de till sist kom att ligga som man lagt dem samman. Sedan lade man den åter ut i tre lika högar och frågade i vilken hög det tänkta kortet låg. Man tog dem åter samman med den högen i mitten och sen lades de i tre högar för tredje gången. Då man också nu fick veta i vilken hög det låg i togs de ihopa på samma vis med den högen i mitten. Nu kunde man på såväl bak som rättsidan, ja t.o.m. med förbundna ögon söka upp det påtänkta kortet ty det var det elfte från såväl rätt som baksidan eller det mellersta i bland de 21 korten.

Leta upp ett sett kort under bordet: Man tog halva kortleken i handen och lade halva på bordet så bad man någon se och komma ihåg vilket kort som låg överst (bakvänt naturligtvis). Sedan slog man tre slag med knuten hand å kortleken på bordet och sade "Hockus. Pockus Filioccos." för att på så vis slå kortet genom bordet. Sedan böjde sig sökaren ned under bordet för att uppsöka kortet. Han vätade då högra handens ovansida med sin tunga från handleden till och med ringfingret. Sedan tog han ett

ACC. N:R **M. 10614:77.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kort i högra handen och lade dem på längden i korten som låg på bordet och frågte "Va de ditte". Nej svarade alla som sett. som en raket togs handen åter ner under bordet så att ingen märkte att översta kortet medföljde. Så fort som möjligt lades högra handen åter på korten på bordet med orden: "Ja so va de ditte do". Då blev det ett stort för under ty ingen hade märkt att det följt med den förste gången.

Mutus - Nomen - Dedit - Occis, var lösning eller nyckel till en kortlek som mor lärde mig. Man tog 20 kort och lade dem ut i tio par på bordet. Sen kunde hur många som helst få tänka på ett par kort som låg i par. Då alla tänkt tog man upp korten och lade dem ut i fyra rader med 5 kort i varje rad. Nu gällde det att lägga dem riktigt ut efter vidstående bokstavs nyckel
M U T U S så att förste par kortet lades på M å första raden
N O M E N och dito å M på andra raden. Andra parkorten lades
D E D I T å båda u å första raden och tredje parkorten lades å
O C C I S T å första raden och dito T. å tredje raden, o.s.v.
tills alla kortparen voro utlagda. Sedan frågade man å vilka rader deras kort lågo och så snart man fått veta detta var det ju en lätt sak att finna dem.

ACC. NR M. 10614:78.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M I S A I Var en liknande kortkonst men för att förvilla
1 2 3 4 5 lades de tio paren bakvända ovanpå varandra å
F A F L E bordet. Nu kunde tänkande se på ett par kort och
6 7 8 9 10 komma dem i håg liksom i förre kortkonsten. Sedan
B E M O R 11 12 13 14 15 upptogs korten par om par så att de ej kommo i
U O S U L oordning och utlades efter vidstående nyckel på
16 17 18 19 20 så vis att första parets kort lades å M n:r 1
och M n:r 13, Andra parets kort å In:r 2 och I n:r 5 och det
tredje paret å S n:r 3 och S n:r 18 o.s.v. Då sedan kortkonst-
nären fått veta å vilka rader korten lågo gick det lätt att söka
upp dem.

Alla Målarne: Kan du lägga alla målarne och alla fyra äs-
Dam kung knekt äss sen i fyra rader med fyra kort i varje
kung dam äss knekt sa att där blir äss, kung, dam, knekt i
knekt äss dam kung alla fyra färgerna i varje rad både
äss knekt kung dam på tvären och längden.

Lägg dem så att ässen blir i rad från
från det ena hörnet till det andra också lika dant med damerna från
från det ena till det andra.

Ögones antal. Att nämna ögonens antal på de understa korten
i tre högar som man lätt utlägga. Ässen gäller 11 och alla må-
larna 10 då de blir lagda underst i någondera av de utlagda hö-
garna, men inte annars. Dela de övriga korten efter ögonens antal

ACC. N:R M. 10614:79.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som de hava. Det skall läggas så många kort tills där blir 15 t.ex. om man lägger en 8 så skall där läggas 7 kort i samma färg eller om man lägger en kung så skall där läggas 5 kort till eller om man lägger ett äss så skall där läggas 4 kort till i den högen.

När nu detta är gjort så beder man om lov att räkna de övriga korten och när man börjar att räkna så börjar man på tolv också många man då får när man har räknat alla korten och börjat på tolv så många ögon är där under till i alla tre högar.

Att nämna ögonens antal på de understa korten i huru många högar utlagda på bordet, som det finns kort till, när man börjar att räkna på det kortets ögonantal som man lägger underst i varje hög och sedan lägger ett kort i högen tills där blir tretton med det understa kortets ögon och kortantalet i varje hög.

Till exempel om man lägger i första högen underst en 8 så skall där läggas 5 kort till. I andra högen också en 8 där lägges också 5 kort till. I tredje högen en 10 där lägges 3 kort, i fjärde en knekt som gäller 11 (en dam gäller 12 och kung 13) och 2 kort. I femte en sexa vartill lägges 7 kort. Nu finnes blott ett kort kvar. Nu beder man den som har utlagt korten att få reda på hur många högar han har utlagt, och även hur många

ACC. NR M. 10614:80.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kort som blir över ifrån högarna för man behöver inte se när korten utlägges. När man får reda på att där finnes 6 högar lagda och ett kort kvar.

Nu börjar man uträkningen på följande sätt, man vet ju att där finns 36 kort i leken och således 35 utlagda, så multipliserar man högarnas antal med 14 också drages de 35 utlagda korten ifrån summan på 6 gånger 14 så fås ögonens antal vilket blir 49 ögon på de understa korten..

Översta kortet. Tag en kortlek och låt någon bese det översta kortet och fråga honom hur långt nere i kortleken du skall bakvänt utdraga detsamma t.ex. som 4 eller 7 kort ovanifrån. Sedan han besett kortet blandar du leken med iakttagande, dock så att han intet märker, att kortet kommer att ligga på den bestämda platsen varefter man anmodar honom eller och själv drager ut kortet ur leken som då befinner sig vara det rätta.

Att borttaga åtta kort, ur 36, i sex rader om sex kort i varje rad lagda dock så att varje rad likväl innehåller jämt 4 eller 6 kort såväl på höjden som på tvären.

Man borttager 1:sta och 6:te i första raden, 2:dra och 6:te i tredje raden, 2:dra och 5:te i fjärde raden och 1:sta och 5:te i sjätte raden.

Att nämna varje av fyra personer valt kort. Man lägger fyra rader kort, varje om fyra kort och låter A. tänka på ett i

ACC. N:R M. 10614: 8/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den översta raden. B. på ett i den andra, C. på ett i tredje och D. på ett i fjärde raden. Därpå lägger man första raden lodrätt bredvid denna den andra så den tredje och slutligen den fjärde radens kort.

Sedan detta skett frågar man först A. i vilken rad på tvären det kort han tänkt på ligger. Är det i tredje raden så är det även det tredje uppiifrån i den första lodrätta raden. Säger B. att hans ligger i den andra så är det andra kortet ovanifrån i andra lodrätta raden o.s.v.

Man - Kvinna Fågel Fisk Fyrfoting Allehanda.

	Man	Kvinna	Fågel	Fisk	Fyrfoting	Allehanda
1	K	V	S	N	F	A
2	F	F	S	N	F	A
3	F	F	S	N	F	A
4	F	F	S	N	F	A
5	F	F	S	N	F	A
6	F	F	S	N	F	A

Alla korten lades upp i sex rader med sex kort i varje rad eller som vidstående figur utvisar. Varje rad hade sin lösen eller nyckel så t.ex. översta vågrätta raden och den vänstra lodrätta hade en och samma nyckel och kallades "man". Andra raden såväl den våg- som lodrätta "kvinna" Tredje raden i bådaddera "fågel" och fjärde "fisk" femte "fyrfoting" och sjette

"Allehanda.

När nu korten var utlagda som ovan beskrivits fick vem som helst av de innevarande peka på ett kort som en för tillfället

ACC. NR **M.10614:82.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ute i ett annat rum skulle kunna leta upp när den kom in. Då alla utpekade vars ett kort kallades gissaren in. Det är att märka att denna kortlek kunde ej utföras med mindre än att det skulle vara två däri kunniga nämligen den som lade ut korten och den som var ute i ett annat rum medan de andra utpekade vars ett kort. Sedan den utevarande inkallats hade han noga att efterhöra vad kortleksledaren berättade, ty han började alltid med ett av lösnyckelnas sex namn och började han t. ex. på man (pog-dräng etc.) så var kortet på översta vågrätta raden. Började han med fisk var det på fjärde och fågel på tredje vågrätta raden. Sedan kunde kortleksledaren räkna upp allt möjligt som den man (etc. fågel -fisk) varit ute för och sett eller hört. Gissaren hade bara att noga uppfatta sistaordet som t.ex föll så till sist ble de inte anned än "Allehanda." Gissaren visste ju då att han börjat på en man och slutat på allehanda så var det sista kortet i översta raden ty det sista ordet utpekade de lodrätta raderna. Om t. ex. ledaren sade "Ja mötte en gran^{ny}flicka ude i skoven här om dan men då ja skulle se räjtet po na va de ente anned än en "Skovsnua" (skogsfru) Gissaren pekade med detsamma ut andra kortet i andra raden som korsaks både lodrätt och vågrätt av "kvinnana."

På så vis kunde ju de löjligaste historier upprepas t.ex. "De va en gång en gädda (således fisk) som var ude po lej o do

so träffte hon po en man som ville fånge han i en ruse men han smet bort och bad en tvätteflicka, som stod ude i vanned o bankede klär, i ene bened so ad vanned ble rött hon ga ti ett vi so ad allahanda kom i rörelse." Gissaren pekade efter denna lösningsläsning med detsamma ut sista eller sjette kortet på fiskraden (den fjärde vågrätta) som ju var allehanda.

Genom sådana roliga historier kunde ju omöjligen de förstå kortkonsten som ej förut varit med derom. Konsten är säkerligen mycket gammal. Jag lärde den på 1880 talet och nu vet jag ej om någon kan den mera å orten ty jag har ej sett den utföras på många år.

Herrekort - Hacka. Till att utföra denna kortlek måste det också vara två deri kunniga. En sade vill ni tro att jag kan känna på korten, då jag håller leken på pannan om det är herrekort eller hackor. Så skulle det försökas den med den fina känseln tog kortleken i sin vänstra hand och höll baksidan intill pannan. Sen gällde att kunna säga vad varje kort var allt efter som han tog dem ur leken innan han kaste dem på bordet. Det gick ju mycket lätt ty så snart det var ett klätt (knekt, dam, kung) trampade den andra honom på foten varför det gick hela leken igenom utan feltag.

Ett annat slags kortkonster.

Bestod i att konstledaren i förväg lagt alla korten i en

viss ordning så att vart kort kom ut i ett eller fyra av ett slag allt efter som det passade till ramsan som lästes. Den första en högst intressant som min mors morbror (han var född 1825) kunde. Tyvärr är den bortglömd så att jag kan ej ordna korten riktigt till densamma ehuru det ju hörs i bland av ramsan vilket kort som skall komma. Jag kan ej håller ramsan fullständigt men det jag kan är så intressant att det får vara med fragmentarist. Det lyder:

"Jag drömde en natt att två hjärtan de stodo uti brand,
Jag gav mig genast ut, med hjärtat uti lågor och staven i
min hand.
Jag mötte damer fyra och friade så hjärtelig
Men strax de skrattade och gjorde narr.
Jag svor en salig ed, att aldrig mer jag dem ville se!
Jag strax omringad blev av korpar(damerne)? fyra,
Den ena knep uti min näsa
Den andra bet uti min tå,
Den tredje ? ? ?
Den fjärde satt o flinade o titta på.
Strax jag fann hjälp av mina knektar fyra
Som äro tappra män
De fyra käcka knekta de kämpade med ruter uti sitt sinn
Men när de stridt uti dagar åtta
Fanns ej mera kvar, än deras torra skinn.

Och deras tio löss de sökte genast föda på mitt bröst,
När jag provat motgång många
Vände jag så snäsligt hem
Då jag såg genom rutan in
Var huset mitt fullt av kungar och stora män."

En annan sådan ramsa kortlek ordnades så att allt eftersom man läste ramsan lade man ut de kort som valören står inom () ramsan lydde: "Prins (10 orna) akta dig (8) för riddaren (11=knekt) för när (6:or) som ett (äss) piskar (9) kommer kung(13) med 7 (7:or) sina damer."

En tredje sådan kortleksramsa lydde: Det var en gång en kung (hjärter) som reste en lång väg (alla sexorna) bort för att köpa fyra grisar (sjuorna) och de kostade 10 kronor stycket och betaltes med alla tiorna. Föratt få dem riktigt feta och läckra fodrade han dem med åtta (åttorna) tunnor ärter och anställde nio (niorna) svinryktare. Då de så blevo slaktfeta sände han bud efter fyra slaktare (knektarna) som skulle slakta och steka dem alla ihopa. Då han nu hade så god mat som själva Odins stek beslöt han göra ett stort kalas och bjöd andra bjöd han också fyra ungdomliga skönheter (alla damerna) vilka läto steken så väl smaka sig att de utåt småtimmarna blevo sjuka så att han måste hämta doktorn till alla fyra men det var ju bara tre stycken (kungar) och därför fick han själv taga i lag med och bota den

ACC. NR M. 10614 : 86.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skönastes krankhet.

Glasberget: Alla fyra damerna lades bredvid varandra om det var en herre som skulle utröna lyckan hos men var det däremot en dam så skulle alla fyra kungarna läggas upp. Först lades hjärter, så ruter, klöver och sist spar (dam=kung) vid sidan där om lades ruter tio som betydde rikedom och pengar. När detta var gjort skulle det utforskas om han (eller hon) hade någon tur i frieriet till de fyra av vilka vart kort var bestämt till en viss person. Ruter tio var ju däremot den okände rike som den spådde måste ut och krypa på glasberget efter. Var det en herre som spåddes i kärleksturen när man lade ett kort åt gången för varje av de fem så "bockade" (bugade) damen när hjärter kung föll för henne. Så fort kungen kommit blandas kortleken på nytt och lades ut på samma vis. Föll hjärter kung också denna gång för samma dam så föll han på knä för honom, men det kunde ju lika lätt ske för en annan som då också hälsade. På detta sätt lades korten ut flera gånger tills hjärter kung (för damer var det hjärter dam) föll för en tredje gången då den spådde då hade ju att vänta av henne. Skulle det deremot falla tredje gång mitt för ruter tia måste han (=hon) ut och krypa på glasberget för att söka reda på den hon skulle få bo hos.

Spå i kort.

Att lägga kort och spå var en konst som isynnerhet utövades

av s.k. spåkärringar till vilka en hel del människor satte full tro

Fig I

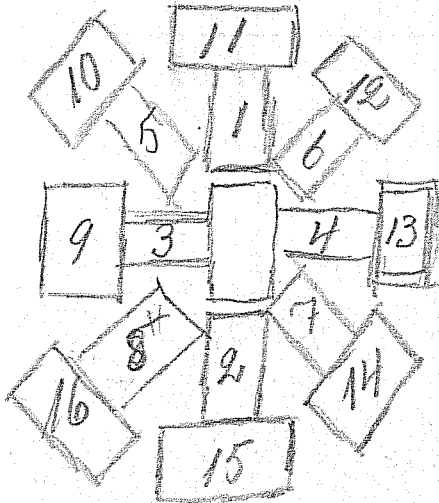
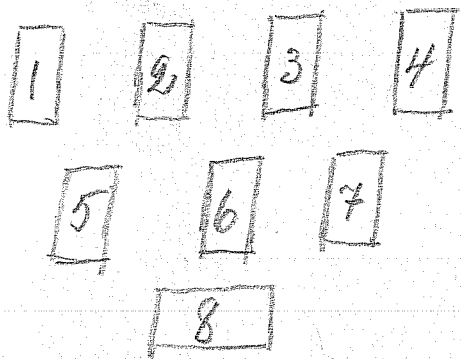

Fig II

Nedanstående anteckningar vilka jag lärt av en kvinnlig släkting (syssling) som i sin ungdom lärt det av verkliga s.k. spåkärringar och ej alls av i tryck varande böcker har sedan övat det ofta i samkväm och vid basarer där hon uppträtt såsom zigenare och spåkäring.

Spåkortet får aldrig begagnas till annat ändamål än att spå med om det skall slå in. De få således ej användas till kortspel eller kortkonster.

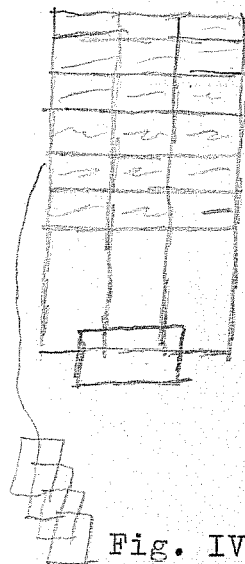
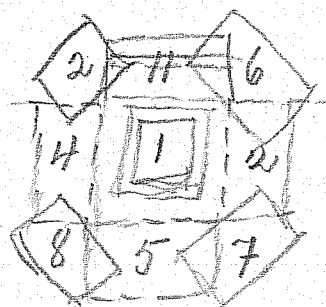
Skall en herre spås så lägges hjärterkung, för äldre bör det vara sparkung, men för en dam hjärterdam på bordet som mittelkort i figur I. Däfter blandas kortleken och den som skall spås tager av, ingen annan. Sedan lägges de översta korten bakvänt i hög på hjärter kung eller dam. Sedan lägges hela stjärnan 16 kort med rättsidan uppåt i den ordning som angives i figuren. Så avläses stjärnans kort efter nedanstående regler eller betydelse för varje kort som allt efter deras inbördes liggan-

de kan hava olika tyder. Ty den som spår skall ju vara både intelligent och förutseende samt kunna kombinera så att det blir någon mening med detsamma. Hjärter kung, översta bilden. (spåkonstnären och den spådde skall alltid sitta vid samma sida av bordet) ser i de flesta kortlekar åt höger men hjärter dam åt vänster. I det förra fallet är de två till vänster och den nedersta stjärnkortet vad som varet. I senare fallet de två till höger och den nedersta. De andra stjärnkorten åter giver tillkänna vad som är och skall ske. Då första stjärnan är avläst lägges andra och tredje stjärnan efter nyblandning sammanledes och avläses.

Sedan alla tre stjärnorna äro avlästa tages alla korten således även hjärter kung eller dam och balndas samt avtages varefter de bakvända utlägges i åtta högar såsom figur II visar, med ett kort åt gången i alla åtta men andra och tredje gången lägges ej något kort på n:r 8. Då det så blivit lagt tre kort på de andra sju högarna lägges de övriga korten åt sido och man tager först upp n:r 1 och avläser deras betydelse samt lägger dem som figur III visar med ett kort på varje rad. Sedan fortsätter man med n:r II på samma sätt tills alla sju högarna blivit utlagda såsom fig. III visar. Sist tages n:r 8 och lägges nederst på tvären å alla tre.

Allt eftersom man upptagit dessa åtta högar avläser man deras betydelse efter följande regler:

Fig III

Fig. IV eller
brudsängen.

Högen n:r I upplyser om dem själv, N:r II om vännen eller är för vännen. N:r III är för huset. N:r IV för lyckan, n:r V för hur det skall gå, n:r VI för vad han (hon) kan få, n:r VII för se pris - - överraskningar - - - eller nåd som inte kan undvikas. N:r VIII utvisar vad vännen tänker på.

När nu allt detta, också var vederbörligen avläst och tydd sökte man åter upp hjärter kung (=dam) ty nu gällde det att bädda brudesängen och se vad den förde med sig. Första lades hjärter kung på bordet med rätsidan uppåt sen blandades kortleken och avtogs som förr omtalats. När brudesängen skulle bäddas drogs varje kort ut för ända och bakvända ur kortleken än här och än där och lades med med rätsidan neråt på hjärterkung (=dam) i den ordning som figur IV utvisar. När man bäddat brudsängen färdig så skulle den som bäddat (kortet) vändas upp och ner på sängen så att den också kunde bli avläst och tydd. Var det bra så skulle ju hjärter dam komma med här och allra bäst i själva sängen hos sin herre. För övrigt blevo ju alla kort noga tydde även här.

Kortens betydelse.

Hjärter betyder hjärtligt glada människor. Ruter betyder släktingar = människor med ruter i. Klöver = Affärsmänniskor. Spader = Tjänstemän. De röda korten kan också betyda yngre personer, de svarta betyda äldre personer. Hjärter ess = kärlek = omvänt sorg, = blankt föremål = en kyss. Ruter kung = släktingar = lyckans boning. Klöver = Affärsfolk. Spader = Tjänstemän. Hjärter kung han (=hon) själv som spå. Sparkung om det är äldre. Ruter ess = brev. Klöver ess = Hus, bostad. Spades ess = kärlek om skiftet är uppåt, omvänt betyder det sorg. Damerna äro fruar till kungarna eller deras kvinnliga vänner. Knektar = kungarnas tankar. Alla fyra i stjärnan en mycket obehaglig överraskning.

Ruter	10		betyder Stora pengar.	Ruter 9 betyder mindre pengar,
"	8	"	en kammare (= damernas rum)	
"	7	"	vännens tankar	
	6	"	de röda ljusa vägar de svarta betyda mörka vägar.	
Hjärter	10	"	Hjärtligen människor, Hjärter nio, dito.	
"	8	"	Barn = kära barn, Hjärter 7 damens tankar.	
Klöver	10	"	Traktering=brådska, Klöver 9 Kaffebjudning.	
"	8	"	Förtal= sladder.	" 7 Damens tankar.
Spar	10	"	Mörkt arbete	
"	9	"	Förändring i hemmet = ombyte av bostad = omflyttning i bostaden	
"	8	"	Tårar = förargelse	
"	7	"	damens tankar.	

sticka det tillredslagda kortet med sina tre i handen måste han taga hem alla i spelhögen och fick så ej lyckan att taga ur bunken för än han hade under tre kort. Stucko deremot alla under flere omgångar högen från sig voro de till sist rädda för att få den varför de "satte po" vilket betydde att de lade det högsta av trumfen till reds till näste man för att tvinga honom att taga in högen, men ibland kunde den innehava ändå högre trumf så att han hållre offrade och i sin tur "satte po" sin näste spelare. Detta fortsattes nu till någon måste intaga hela smitan. Sedan spelade den ene efter den andre sig fria så att det i allmänhet blott var två som till sist drogos och ibland hände det att den som fått hela smitan vari var nära nog alla trumf och höga hackor spelade så väl så att efter en timmes tävlan den andre hade fått alla korten och blivit i "hongaröven."

Det var störst skam att komma först in, därför streds det förtvivlat, ty den skulle "måge" (rensa ut). Näste man skulle "feje o såna" (feja och sanda) och den tredje skulle "maja" (pryda med gröna löv) sen var det ju fint och därför ingen "sjunant" mer att bli körd dit. Den som blev i hongaröven skulle giva nästa gång.

Ett bens honga röf, spelades i början med bara ett kort i giv. Då alla fått var sitt kort spelades i vanlig tur utspelaren till sin näste man sitt kort som den skulle sticka i samma färg och lägga till stick hos sig själv. Kunde han ej sticka det ut-

ACC. NR **M.10614:62.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

spelade kortet måste han taga hem. Utspelaren tog då ett kort i sender å kortleken och fortsatte att spela ut tills den han spelat till kunde taga ett stick sen behöll han själv bara ett kort. Då tillspelaren tagit ett stick började han att utspela ett kort i sender först av dem han hade på hand och sedan på samma vis ur kortleken tills det blev stuckit. Så fortsattes tills hela kortleken var uppspelad. Då understa kortet togs sade den nu är (det understa) -trumpf, låg trumpf fanns ej. Sedan skulle det i vanlig ordning spelas med var sina stick och på hand varande kort och göras bordstick tills det blev bara en med kort på hand som blev i hongaröven.

Hongaröf med var sin trumpf. Alla korten gavs och den som fick klöver dam hade klöver i "tromp". Den deremot sittande (rätt om) skulle hava spar i trump nästa ruter och så den siste hjärter. Spelet gick som vanligt undantagandes att var och en stack med sitt "tromp" om han ej hade så hög valör att han kunde sticka det utspelta kortet med högre valör av samma sort. Kunde han ej alls sticka måste han taga hem "kortbonken." Varandras "tromp" var vanliga hackor i de andras händer.

Katt spelades med alla korten. Vid givet parades det s.k. katta vilka bestodo av minst tre av en valör t.ex. tre åttor då det kallades en "trebenskatt". Hade man deremot alla fyra så kallades det en "rekti" katt och till den kunde man sätta

ACC. N:R **M. 10614:63.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ett extra kort av högre eller lägre valör som "rompa". När givet var började den till vänster om sittande att utspela ett kort till sin granne. Kunde han sticka det med högre valör i samma färg, ty det fanns ej trumf i kattspelet, blev det "borstick" och kastades bakvänt på bordet som ur spelet och derav bildades ju efterhand en hög av alla "borsticken." Kunde han sticka så hade han också utspelsrätt till nästa man, men hade han ej stuckit måste han taga hem och detta gjorde han också ibland då han fattades ett ben till en katt isynnerhet då det var fjärde benet ty då hade han ju också rätt att tillsätta ett femte kort som rompa. Som han nu hade tagit stick så hade han ju också rätt till utspel men tog han hem så vart det näste man som hade utspelet. Då spelet gått laget runt en gång hade var och en som gjorde bordstick rätt att till näste man utspela en katt såvida den stickskyldige ägde så många kort. Kunde nu utspelaren spela en "firbens katt me rompa" så blev han ju med ens av med fem kort ty den som sist blir kattfri blev ju katt. Stickaren hade nu att sticka minst tre ben av katten så fick han lov att taga hem ett ben och rompan, men ej två ben och stickabort rompan, annars fick han taga hem hela katten och så hade han ju fem kort mera och mistade desslikes utspelet vilket i bästa fall också kunnat vara en fembens katt. Den som ej blev fri blev ju katt och kallades "kiss, kiss, kiss, kiss," eller också: "Kisse misse Måns! Horr va du i jåns?" Ja va ti pär måns!"

ACC. NR **M. 10614**: 64.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Va skjötte du der?, ja släktade en vär. Va fick du forr de?
En fläska svär.

"Va ska vi leje, katterompe steje, So kan du ede rompan rå,
Men ja dricker vanned de blå!"

Gris, spelades med alla korten. Den som hade hjärter sex, som var grisen, utspelade densamma till sin granne med orden "kårt forr grisen." Den tilltalade skulle då lämna ett kort med rätt sidan neråt och sedan sade han samma ord till näste man. Då grisen på så vis med en stor hast gått laget runt minst två gånger hade den, vilken ägde alla fyra valörerna t.exp. alla kongarne eller andra kort rätt att slängasina kort på bordet. Hade han tre sexor på hand skulle han passa på att kasta korten på grrisen. Konsten var egentligen att lägga korten mycket sakta så hände det att grisen fortfor att gå tillsnågon kom att se att en algt sina kort då alla flögo ur händerna. Den som sist gjort sig fri blev gris, såvida inte den först kastande ej hade alla fyra korten, ty då blev han gris, och kallades "grysgrysgrys". Gris skulle "ge" till näste spel.

Snipp, Snapp, Snorr: I detta spel skulle alla korten vara givna. Och den närmaste till vänster som hade en snippa, vartill alla sexor, nior och damer räknades hade utspelet och sade vid han utspelade en av dessa valörer: Snipp och kunde han då snappa med en sjua, tia eller kong så hade han därtill lov att även

snorra med en åtta, knekt eller ess. Dock var att märka att det skulle vara av en färg och i valör efter varandra så det gick ej att snippa med hjärter sex och snappa med hjärter tia ej heller snorra med hjärter ess. Den som snorrade hade nästa utspel och därför var ju utspelaren mån om att själv komma att snorra så att han kunde få ett utspel till. Spelet fortsattes tills den siste snurrade och då pekade de andra fingrar och kallade på skämt "Snorreboss, snorreboss, snorreboss."

Fiken: spelades också med alla korten och här gällde ju ej valör bara färg och sort. Den till vänster om spelaren spelade ut och näste skulle då lägga ett kort bakvänt och där ovan på ett rätt till reds då näste man hade att sticka med bakvänt kort och åter lägga till reds. Allt efter som spelet gick växte ju bunken tills någon var förveten att "fika" vilket gick så till att någon i spelet, gjorde detsamma var han satt tog och lyfte upp det sista bakvända stickkortet (de som låg längre ner voro fria ändock om de varit felaktiga) för att se om det var rätt eller galet. Var det rätt stucket måste fikaren taga in hela högen men var det galet måste stickaren taga densamma. Spelet fortsattes en tid tills det bara blev en som hade kort på hand och den kallades då "Fiken o du ble fiken, fiken, fiken!"

Stompekjol. I detta spel gives det bara ett kort och sedan lägges kortleken, med valören uppåt, på bordet. Kan utspelaren

ACC. N:R **M. 10614:66.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så sticka det översta kortet, så är han han fri ur spelet, men kan han inte sticka så måste han taga hem och näste man skall försöka stickadet översta kortet på leken, vilket ifall den förre stuckit är det detta kort. Så fortsättes det laget runt och då de ej kunna sticka får de taga hem men sedan de på så sätt fått flera kort på hand hava de också rätt att lägga till reds då de stuckit. Den som sist har kort på hand blir "stompekjol."

Bagsmäll: Spelades med tre kort i giv varefter kortleken lades bakvänt på bordet så att valören var neråt. Utspelaren spelade så ut ett lågt kort till näste man i en färg som han hade hög valör i så att han skulle kunna sticka bagsmällen ty annars fick han återtaga hem både sitt utspelta och det som näste man stucket med. Då han spelat ut tog han ett kort i leken så att han hade tre på hand. Kunde den tillspelade ej sticka måste han ju taga in och näste man hade ju då utspelet. Kunde den tillspelade däremot sticka gick bagsmällen åter till utspelaren som hade att sticka densamma till bordstick eller också taga hem. Stack han bagsmällen tog han åter ett kort i leken och utspelade så åter ett i leken ty han skulle hava minst tre kort på hand. Måste han taga in baksmällen så hade näste spelare utspelet. Så fortsattes tills alla så när som en var kortfri vilken blev "bag-smäll". "Knejtepass."

"Knejtepass" spelades med fem kort på var hand och den som

ente fick stick skulle skriva en strick inne i en på bordet ritad cirkel men de som fingo stick skulle hava en strick utom cirkeln. Händes det sig att en fick fem strick eller fana inne i ringen blev han Knejtépass men de som fingo först, (de kunde ju naturligtvis få strick både utom och inom ringen innan spelet blev slut) fem strick eller en fana utom ringen fingo fria ur spelet och de andra måste fortsätta tills någon blev knejtépass. I detta spel var knektarna högst. Både dam och kung och essen voro lägre än sexorna, sen sjuorna och derefter i tur och ordning till knektarna. Essen eller ettorna voro lägsta så dam sen kongar derefter sexorna.

Ärelös: Spelades med bara ett kort vilket ingen fick röra förr än givaren lagt kortleken på bordet och slagit ett slag på den med handen. Var det någon som ej kom ihåg detta fick han en streck utom cirkeln (i detta spel fingo de ej inom cirkeln). Man ritade nämligen upp med krita en cirkel på bordet och inne i denna en mindre cirkel. Spelreglerna voro att ingen fick "taga av" kortleken om än givaren anmodade någon ty då fick han en streck i likhet med om han rörde vid det givna kortet innan givaren slagit på kortleken. Annan fick ej taga kritan (ej ens röra vid den) som låg i innersta rundningen och skriva streck för någon ty då fick han själv också en, utan det skulle den själv göra som skulle hava streck. Då en skrivit en streck skulle han lägga kritan så att den stannade kvar på sin plats i innersta

ACC. NR M. 10614:68.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

rundningen annars fick han en streck till. Så snart en spelare fått fem streck eller en fana så var den ärelös och ingen hade vare sig rätt att tilltala eller svara på den ärelöses frågor ty då var detvdet åter en streck. Då slaget rongat i kortleken togo alla upp sina kort och sågo om de voro nöjda. Hade utspelaren fått ett lågt kort (essen voro aldra lägst) sade han "ja ä ente nöjd". "Bytt med näste man" sade givaren och så började först de två att byta. Men hade då näste man en kong blev bytaren "hoggen" och fick en streck ty kongen var ju högst. Några andra kort kunde ej "hogga." Sedan byttes det laget runt såvida ingen fick ett högre kort i stället för det han måst utbyta ty då blev han nöjd han var ju då säker på att ej få högsta kortet. Detta hindrade likväl ej näste att begära byta tills de kommo till givaren. Var så inte heller givaren nöjd med det kort han fått skulle han "gå i bonken" som det hette. Detta gick så till att han slog upp kortleken och det kort som avtagits var hans. Han kunde också, liksom flera i spelet, då bli huggen ifall han tog av till en kung. Nu sågs det efter vem som fått lägsta kortet så att också den kunde få sig en streck. Så fortsattes det tills det blott var en åter som ej blev ärelös. Så snart en blev ärelös fick han ej vara med i spelet mera.

Skittemass som numera kallas svårte petter. Spelades med alla korten. Så snart givet var togs sparknekt om han ej förut fråntagits och lades under ljusstaken på bordet. I svårte petter

som skiljer sig från skittemass bara i att man kunde taga ett okänt kort ur velen och lägga undan och då viste ju ingen vem som blev svårte petter förr än den satt i en mans hand utan parkort. Skittemass var däremot alltid klöverknekt. Innan spelet började försökte alla att para ifrån sig så många par som möjligt och kasta i var sin hög å bordet ty de skulle efteråt granskas i fall det på slutet visade sig att korten voro fel från parade ty om någon gjort detta blev han skittemass. Frånparningen gick så till att samma färg och valör skulle paras ihop således två och två t.ex. hjärter och ruter dam, men ej hjärter och spar dam ty det var fel. Då nu ej flera kunde frånparas börjades det genom att utspelaren satte upp sina kort i handen hållna kort till sin granne som tog ett. Fick han därigenom ett parkort till något av dem han hade parades de från om ej måste det med de andra i handen. Sedan höll han sina kort likaledes till sin granne som tog ett kort och parade bort eller satte det till sina egna. Spelet fortgick nu på detta vis taget runt och tid efter annan parades det bort så att till sist var det bara Skittemass kvar och då pektes det på skämt finger och sades: "Skittemass, skittemass, skittemass."

Femkort eller sista stick: Spelades som det hörs med fem kort vid jultiden om "pifvernödder" eller "eble". Ja ibland också om "töser o dränge." Bondmoran satte in en tallrik pepparnötter eller äpple av vilket var tog en vid sista stick. Då det

ACC. NR M. 10614: 70.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

spelades om flickor och gossar satte flickorna upp frånvarande flickor som gossarna skulle vinna och gossarna satte upp frånvarande gossar som flickorna skulle vinna. Var någon uppsatt i tre spel och ej blivit vunnen blev den sur och gick under bordet var för en annan måste uppsättas. Detta kunde ju hända t.ex. om flickorna vunno tre spel i rad blev ju den uppsatta flickan sur och måste ombytas. Det kunde ju också vara tvärt om. Då nu allting var klart och givet var började spelet genom utspelaren vilken lade sitt kort ut vid sig själv således ej ut på bordet ty i detta spel skulle envar spela vid sin dörr men likväl hålla reda på vem som stack högst och färg skulle bekännas. Den som stack högst hade nästa utspel, och den som tog sista stick blev vinnare i spelet.

Ti Kongs: Spelades med fem kort och givne i förste omgång tre och andra gång två kort. Kongen som förste gång utkorades genom avtagning till högsta kort i leken skulle alltid hava kort först ty han var ju själva "kårtmajestätet." Kunde givaren narra kongen att avtaga kortleken för givet blev han avsatter kong och skulle strax giva kort som han bytte titel med. Sedan det var givet hade kongen utspelsrätten i alla fem spelen, oavsett om ett stick eller spel gick från honom. Och nu gällde det för honom att få de flesta sticken, (i detta spel var spelhögen gemensam för varje stick) ty annars blev han avsatt och den som fått de flesta intog hans värdighet på tronen. Hände det t.ex.

ACC. NR M. 10614: 7/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att kongen och en annan fingo vardera två stick satt kongen kvar. Ja han satt t.o.m. kvar en gång eller ett år på p två stick, ändock en annan hade fått de andra tre, såvida han suttit på tro-
nen i tre år. (ett spel räknades för ett år) De som inte fingo några stick voro i nästa spel skatt-skyldiga till kongen varför han tog skatt av dem. Detta tillgick så att den skattpliktige måste hålla upp alla sina fem kort av vilka kongen tog ett och gav honom ett annat lägre igen. Händet vid skatttagningen att kongen råkade taga ett lägre kort än han förut hade fick han ej lov att giva det åter till den han tagit det ifrån men väl till en annan om han hade rätt att taga skatt från flera. Essen var lägsta korten och kongarna högsta i detta spel. Så snart kongen ej kunde regera längre på grund av att han fick för lite stick blev han avsatt. Som allmän regel gällde att "avsatter kong ger" (giver kort till nästa spel.

Kong - Lagman - Präst - Borgare - Länsman - Bonde - Torpare.

Detta spelades också med fem kort på hand och kongen samt alla titlarna utkorades första gången genom att "slå i bunken" eller taga av kortleken. Sedan var titlarna reglerade efter intagna stick. Kongen hade icke heller i detta spel, ej heller någon annan, lov att taga av kortleken ty då bytte de titlar med torparen som skulle giva kort i varje spel och kongen först. När korten var givna lade han upp trumf under kortleken liksom när det spe-

lades "hongaröv." Innan spelet började skulle torparen giva kong-
en alla sinatrumf och bonden skulle giva två, om han hade så
många trumf till Lagmannen. Nu gällde ungeför samma regler "ti
kongs" nämligen att kongen hade alla utspel ändock han ej fått
intaga sticket i förra spelet. Det gällde ju att han skulle kun-
na fria sin kongliga ära och intaga stick så att han kunde bli va
kvarsittanden. Fick några två stick vardera, hade den som taget
de företråde till de högsta titlarna. Blev kongen avsatt skulle
han giva kort i nästa spel och blev således torpare. Torparen
inträdde i dens titel som avsatte kongen och de andra allt efter
som de hade hade fått stick t.ex. om Borgaren tog de två första
sticken, Länsmannen de två andra och bonden det femte. Så blev
borgaren kong, Länsmannen Lagman, och Bonden-Präst, Torparen bor-
gare, Lagmannen länsman, Prästen Bonde och kongen -Torpare. Hade
det ej varit på detta viset hade ju torpare och bonde aldrig bli-
vit annat än de var.

Brude säng: som även kallades "jomfruholled" spelades med
fem kort liksom ovan omtalats om femkort men med den skillnaden
att alla fem sticktagarna hade rätt att stryka ut en strick för
varje stick de togo i en sådan på bordet med krita ritad fem-
cirklig figur. Det gällde nämligen att först komma in i brud-
sängen ty den fick en, om det var en dam en ungherre och om det
var en herre en ungmö. Var lyckan bi kundex det ju hända att en
kom in i första spelet om han tog alla fem sticken ty varje spel

ACC. NR M. 10614:73.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hade fem stick och för vart stick en tog slättade han en strick. Den som kom sist in skulle hava enkor eller änkemanna till brud-sängs sällskap därför streds det ju om att så fort som möjligt inkomma. De inkomna gick ur spelet som fortsattes tills det var bara en åter. Sedan började det största "skojet" ty då skulle det ju utforskas och ses vem var och en hade lyckan att få. Det sades därför till den först inkomne "vem tycker du vill hava i brudesängen" Han eller hon skulle ju då säga en, vartill näste man svarade "Nej de tycker inte ja utan ja tycker ad han (hon) passer mie bättre." På detta vis gick det laget runt så att alla fick givet den först inkomne en. Då det på nedanstående vis utrönts om honom, (eller henne ifall den förste var en dam) så skulle det gå alldeles på samma vis om alla i hopa. Till sista gång var det ju änkor eller änkemanna som skulle uppletas till den sista som ej lyckats taga sig in.

Då den förste blivit tilldelat en av vardera så skulle man se hur allt om honom (eller henne) skulle gestalt sig t.ex. först vilken av de uppsatte de skulle bliva och var de gjort sin bekantskap. Det lades därför ut ett kort mitt för varje person och lästes följande ramsa: "På balen - i salen - i farstun - i stugan - i sängen - onger dynan." Medan denna ramsa lästes lades ett kort för vardera och där som hjärter dam, om det var en herre eller hjärter kong om det var en dam det gällde, föll den fick han och deras bekantskap skedd der som ramsans ord sagt.

ACC. N:R M. 10614:74

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sedan gällde det att taga reda på varför de skulle hava varandra vilket utröntes genom att åter utlägga korten dock nu i en hög ty det var bara första gången man lade dem omkring för att få veta vem det skulle bli: Nu lästes följande ramsa: "Pappa vill - Mamma vill - de ska so varr - kan inte vänta längre."

Nästa gällde om den frånvarande ville eller ej då ramsan lydde: "Vill - knappt - inte." Så åter en ramsa om de skulle bli förmögna eller ej som lydde: "Ri - någorlunda - fattig." Sedan gällde det att utforska hur stor ståten skulle vara då de skulle köra till prästen denna ramsa lydde: "Karritt - Scharbang - Möjvagn - Stenvogn - ryllebör eller skottkärre."

Sedan skulle de se om de fingo arvingar då det lästes: "Barn - Några - Inga." Och hur de skulle leva ihop då ramsan lydde: "Sams - Inte - Sloss." Detta ändrades och lästes på flera vis för att skulle bli roligt i synnerhet när änkor eller änkemann skulle före.

Hjärter spelades med alla korten på hand. Det gällde att få så litet med hjärter som möjligt ty för vart fingo den strick. Men ändå sämre var det att få spardam ty då fick den 12 strick. Den som fick minst med strick vann spelet därför var det ju bra att vid utspel kunna utspela t.ex. en två eller trea av hjärter ty den drog ju lika många hjärter med sig i sticket. Sen gällde det att bli renons i en färg så att man kunde i första hand smita

Tillägg

ACC. NR M. 10614:75a.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

K i l l e k o r t s p e l .

Bland gamla kortspel fanns det också ett spel som kallades Kille. Det var också ett tidsfördrivspel om det än satsades något måste det likväl anses som ett rolighetsspel. Detta spelades med helt andra kort än de vanliga och bestod av 42 kort varav två och två voro alldeles lika varandra. Hos min farbror Ohla Nelsson i Simlinge spelade de gamla i åim ungdom mycket med dessa kort. Efter Ohle Nelsson köpte jag bl. a. på auktionen också Killekorterna, vilka jag lemnat med mina samlingar till Trelleborgs museum, men tyvärr har kortleken blivit stulen därätades. Jag lyckades likväl på våren 1942 få en annan sådan. Att spela Kille lärde jag ej riktigt och det är nu helt få som förstå att spela detta spel. Utav min kusin Trafikchefen Otto Dunér i Lund har jag likväl fått reda på spelreglerna.

x) 1 Kucko, 2 Husaren, 3 Svinnet kallad Svinhugg, 4 Kavall ridande, 5 Vårdhus, 6 Kortet från 12 till 1 ej klädda, 7 Kran- sen, 8 Krukan, 9 Blaren, 10 Kille. Kortet 1-5 och 7-10 äro så kallade klädda eller kort med bilder.

När ett Killespel började satsade varje spelare en fem eller 10 öre i potten. Det kunde vara huru många spelare som det var kort ty ingen skulle hava mera än ett kort, vilket vid givet lades mitt för varje spelare med baksidan uppåt. Då givaren
x) Kortet äro följande varav dess värde äro efter varandra som jag här skrivet
dess namn.

ACC. NR M. 10614: 758.

lagt rästen av kort, leken eller fått givet började spelet vilket gick vänster om från gifvaren. Nu gällde det om hans närmaste man till vänster var nöjd med sitt kort, var han ej det hade han rätt till att byta med vänster man som ej visade sitt kort för de andra. Befann nu denne hava högsta kortet eller Kucko fingo inga fler byta kort i hela spellaget, utah då skulle alla visa upp sina kort och den som då hade lägsta kortet dog och gick ut ur spelet. Sedan blef det ny gifning till de återstående då byte åter fick ske av dem som ej voro nöjda. Befanns då den som en önskade byta med hava Husaren eller Svinet blev den bytande huggen och dess kort kades under det kort som hade huggkorten. Vid uppvisande av sina kort dogo de som blivit huggna tillika med den som hade lägsta korten och gingo ut. De till vänster derom fingo fortsätta att byta. Befanns det då någon som hade Kavallieren eller värdshuset måste bytaren gå dem förbi och byta med nästa person. Den som lägger upp Kille dör liksom den som förövrigt har lägsta kortet.

När blott två spelare återstår är Kille högsta kortet ty då dör båda vid uppläggning av sina kort eftersom det blir dödspel.

Då endast två spelare återstår kan förhand fråga efterhand

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M.10614:75c.

om de skall gifva om eftersom de ej äro nöjda. Vill motspelaren ej gå med derom har förhand rätt till byte. Efterhand ville t. ex. ej ~~byta~~ gifva om eftersom han hade blomsterkrukan eller annat lågt kort som han ärnade byta bort.

Givaren som ej har någon att byta med har rätt då han ej är nöjd med det kort han fått i byte gå i leken och efter kupe-ring taga översta eller andra eller tredje kortet vilket dock i förväg skall bestämmas vilket han skall taga.

De som utgått som döda kan genom ny insats i potten åter inträda i spelet.

Vid varje rundel skall alla korten laggas upp och den som då har lägsta korten döer eller går ur spelet.

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dit spardam och sen höga hjärter. Vid hjärter två utspel om då näste man stack med äss eller annars högt så var ju skäl att alla lade så höga hjärter de kunde under stickkortet ty då var de ju fria att sticka med dem.

Pivverrodskyd eller Tribille, I detta spel skulle det bara vara tre spelare men vid kortgivningen gavs det i en hög lika många kort som det var på hand. Förste utspelaren hade om han ej var nöjd med sina kort för en minusstreck köpa högen. Och i fall han var belåten med sina givna kort så hade andre utspelaren rätt att köpa den givna högen för två minusstreck eller den av förste utspelaren kastade högen för en minus. Givaren hade rätt att i sista hand köpa högen om den låg kvar för tre minus och en kastad för en eller två minus. Då allt detta var klart spelade utspelaren ut och då skulle de ju försöka sig på att få så många stick som möjligt ty för vart stick fick man en streck. Efteråt skulle de räknas och den som fick mäst stick stod sig ju. Minus räknades ju från de andra sticken som de tagit.

Kortkonster.

På 1880 talet var det en allmän sed att vid julkvällarne och andra tillfällen göra kortkonster. Bland andra lärde jag av min moder en hel del av vilka jag erinrar mig åtminstone de tre första här nedan antecknade.

Söka rätt på ett tänkt kort. Man tog 21 kort och blandade

ACC. NR **M. 10614:76.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dem samt lade sedan ut dem i ordning i tre likahögar och sade åt en att tänka på ett kort. När högarna voro utlagda med sju stycken i varje frågade man i vilken hög det påtänkta kortet låg. När man fått veta detta tog man alla tre högarna ihopa dock skulle man taga den som det tänkta kortet låg i mitten. Man låtsade som man blandade dem, men man fick vara noga att de till sist kom att ligga som man lagt dem samman. Sedan lade man den åter ut i tre lika högar och frågade i vilken hög det tänkta kortet låg. Man tog dem åter samman med den högen i mitten och sen lades de i tre högar för tredje gången. Då man också nu fick veta i vilken hög det låg i togs de ihopa på samma vis med den högen i mitten. Nu kunde man på såväl bak som rättsidan, ja t.o.m. med förbundna ögon söka upp det påtänkta kortet ty det var det elfte från såväl rätt som baksidan eller det mellersta i bland de 21 korten.

Leta upp ett sett kort under bordet: Man tog halva kortleken i handen och lade halva på bordet så bad man någon se och komma ihåg vilket kort som låg överst (bakvänt naturligtvis). Sedan slog man tre slag med knuten hand å kortleken på bordet och sade "Hockus. Pockus Filioccos." för att på så vis slå kortet genom bordet. Sedan böjde sig sökaren ned under bordet för att uppsöka kortet. Han vätade då högra handens ovansida med sin tunga från handleden till och med ringfingret. Sedan tog han ett

ACC. N:R M. 10614:77.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kort i högra handen och laden dem på längden i korten som låg på bordet och frågte "Va de ditta". Nej svarade alla som sett. som en raket togs handen åter ner under bordet så att ingen märkte att översta kortet medföljde. Så fort som möjligt lades högra handen åter på korten på bordet med orden: "Ja so va de ditta do" Då blev det ett stort för under ty ingen hade märkt att det följt med den förste gången.

Mutus - Nomen - Dedit - Occis, var lösning eller nyckel till en kortlek som mor lärde mig. Man tog 20 kort och lade dem ut i tio par på bordet. Sen kunde hur många som helst få tänka på ett par kort som låg i par. Då alla tänkt tog man upp korten och lade dem ut i fyra rader med 5 kort i varje rad. Nu gällde det att lägga dem riktigt ut efter vidstående bokstavs nyckel
M U T U S så att förste par kortet lades på M å första raden
N O M E N och dito å M på andra raden. Andra parkorten lades
D E D I T å båda u å första raden och tredje parkorten lades å
O C C I S T å första raden och dito T. å tredje raden, o.s.v.

tills alla kortparen voro utlagda. Sedan frågade man å vilka rader deras kort lågo och så snart man fått veta detta var det ju en lätt sak att finna dem.

M I S A I Var en liknande kortkonst men för att förvilla
1 2 3 4 5 lades de tio paren bakvända ovanpå varandra å
F A F L E bordet. Nu kunde tänkande se på ett par kort och
6 7 8 9 10 komma dem i håg liksom i förre kortkonsten. Sedan
B E M O R 11 12 13 14 15 upptogos korten par om par så att de ej kommo i
U O S U L oordning och utlades efter vidstående nyckel på
16 17 18 19 20 så vis att första parets kort lades å M n:r 1
och M n:r 13, Andra parets kort å In:r 2 och E n:r 5 och det
tredje paret å S n:r 3 och S n:r 18 o.s.v. Då sedan kortkonst-
nären fått veta å vilka rader korten lågo gick det lätt att söka
upp dem.

Alla Målarne: Kan du lägga alla målarne och alla fyra äs-
Dam kung knekt äss sen i fyra rader med fyra kort i varje
kung dam äss knekt sa att där blir äss, kung, dam, knekt i
knekt äss dam kung alla fyra färgerna i varje rad både
äss knekt kung dam på tvären och längden.

Lägg dem så att ässen blir i rad från
från det ena hörnet till det andra också lika dant med damerna från
från det ena till det andra.

Ögonens antal. Att nämna ögonens antal på de understa korten
i tre högar som man låtit utlagga. Ässen gäller 11 och alla må-
larna 10 då de blir lagda underst i någondera av de utlagda hö-
garna, men inte annars. Dela de övriga korten efter ögonens antal

ACC. NR M. 10614:79.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som de hava. Det skall läggas så många kort tills där blir 15 t.ex. om man lägger en 8 så skall där läggas 7 kort i samma färg eller om man lägger en kung så skall där läggas 5 kort till eller om man lägger ett äss så skall där läggas 4 kort till i den högen.

När nu detta är gjort så beder man om lov att räkna de övriga korten och när man börjar att räkna så börjar man på tolv också många man då får när man har räknat alla korten och börjat på tolv så många ögon är där under till i alla tre högarna.

Att nämna ögonens antal på de understa korten i huru många högar utlagda på bordet, som det finns kort till, när man börjar att räkna på det kortets ögonantal som man lägger underst i varje hög och sedan lägger ett kort i högen tills där blir tretton med det understa kortets ögon och kortantalet i varje hög.

Till exempel om man lägger i första högen underst en 8 så skall där läggas 5 kort till. I andra högen också en 8 där lägges också 5 kort till. I tredje högen en 10 där lägges 3 kort, i fjärde en knekt som gäller 11 (en dam gäller 12 och kung 13) och 2 kort. I femte en sexa vartill lägges 7 kort. Nu finnes blott ett kort kvar. Nu beder man den som har utlagt korten att få reda på hur många högar han har utlagt, och även hur många

kort som blir över ifrån högarna för man behöver inte se när korten utlägges. När man får reda på att där finnes 6 högar lagda och ett kort kvar.

Nu börjar man uträkningen på följande sätt, man vet ju att där finns 36 kort i leken och således 35 utlagda, så multipliserar man högarnas antal med 14 också drages de 35 utlagda korten ifrån summan på 6 gånger 14 så fås ögonens antal vilket blir 49 ögon på de understa korten..

Översta kortet. Tag en kortlek och låt någon bese det översta kortet och fråga honom hur långt nere i kortleken du skall bakvänt utdraga detsamma t.ex. som 4 eller 7 kort ovanifrån. Sedan han besett kortet blandar du leken med iakttagande, dock så att han intet märker, att kortet kommer att ligga på den bestämda platsen varefter man anmodar honom eller och själv drager ut kortet ur leken som då befinner sig vara det rätta.

Att borttaga åtta kort, ur 36, i sex rader om sex kort i varje rad lagda dock så att varje rad likväl innehåller jämt 4 eller 6 kort såväl på höjden som på tvären.

Man borttager 1:sta och 6:te i första raden, 2:dra och 6:te i tredje raden, 2:dra och 5:te i fjärde raden och 1:sta och 5:te i sjätte raden.

Att nämna varje av fyra personer valt kort. Man lägger fyra rader kort, varje om fyrakort och låter A. tänka på ett i

ACC. NR **M. 10614**: 8/:

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

den översta raden. B. på ett i den andra, C. på ett i tredje och D. på ett i fjärde raden. Därpå lägger man första raden lodrätt bredvid denna den andra så den tredje och slutligen den fjärde radens kort.

Sedan detta skett frågar man först A. i vilken rad på tvären det kort han tänkt på ligger. Är det i tredje raden så är det även det tredje uppfifrån i den första lodrätta raden. Säger B. att hans ligger i den andra så är det andra kortet ovanifrån i andra lodrätta raden o.s.v.

Man - Kvinna Fågel Fisk Fyrfoting Allehanda.

	MK	Fa	n	Fy	A
MK	vi	n	fy	alle	
s	fl	å	gl	et	l
u	fi	o	sk		s
F	y	r	f	o	k
A	l	e	h	a	n

Alla korten lades upp i sex rader med sex kort i varje rad eller som vidstående figur utvisar. Varje rad hade sin lösen eller nyckel så t.ex. översta vågrätta raden och den vänstra lodrätta hade en och samma nyckel och kallades "man". Andra raden såväl den våg- som lodrätta "kvinna" Tredje raden i bådadera "fågel" och fjärde "fisk" femte "fyrfoting" och sjette

"Allehanda.

När nu korten var utlagda som ovan beskrivits fick vem som helst av de innevarande peka på ett kort som en för tillfället

ACC. NR M.10614:82.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ute i ett annat rum skulle kunna leta upp när den kom in. Då alla utpekade vars ett kort kallades gissaren in. Det är att märka att denna kortlek kunde ej utföras med mindre än att det skulle vara två däri kunniga nämligen den som lade ut korten och den som var ute i ett annat rum medan de andra utpekade vars ett kort. Sedan den utevarande inkallats hade han noga att efterhöra vad kortleksledaren berättade, ty han började alltid med ett av lösnyckelns sex namn och började han t. ex. på man (pog-dräng etc.) så var kortet på översta vågrätta raden. Började han med fisk var det på fjärde och fågel på tredje vågrätta raden. Sedan kunde kortleksledaren räkna upp allt möjligt som den man (etc. fågel -fisk) varit ute för och sett eller hört. Gissaren hade bara att noga uppfatta sistaordet som t.ex föll så till sist ble de inte anned än "Allehanda." Gissaren visste ju då att han börjat på en man och slutat på allehanda så var det sista kortet i översta raden ty det sista ordet utpekade de lodrätta raderna. Om t. ex. ledaren sade "Ja mötte en gran^{ny}flicka ude i skoven här om dan men då ja skulle se räjtet po na va de ente anned än en "Skovsnua" (skogsfru) Gissaren pekade med detsamma ut andra kortet i andra raden som korsas både lodrätt och vågrätt av "kvinnana."

På så vis kunde ju de löjligaste historier upprepas t.ex. "De va en gång en gädda (således fisk) som var ude po lej o do

so träffte hon po en man som ville fånge han i en ruse men han smet bort och bad en tvätteflicka, som stod ude i vanned o bankede klär, i ene bened so ad vanned ble rött hon ga ti ett vi so ad allahanda kom i rörelse." Gissaren pekade efter denna lösningsläsning med detsamma ut sista eller sjette kortet på fiskraden (den fjärde vågrätta) som ju var allehanda.

Genom sådana roliga historier kunde ju omöjligen de förstå kortkonsten som ej förut varit med derom. Konsten är säkerligen mycket gammal. Jag lärde den på 1880 talet och nu vet jag ej om någon kan den mera å orten ty jag har ej sett den utföras på många år.

Herrekort - Hacka. Till att utföra denna kortlek måste det också vara två deri kunniga. En sade vill ni tro att jag kan känna på korten, då jag håller leken på pannan om det är herrekort eller hackor. Så skulle det försökas den med den fina känseln tog kortleken i sin vänstra hand och höll baksidan intill pannan. Sen gällde att kunna säga vad varje kort var allt efter som han tog dem ur leken innan han kaste dem på bordet. Det gick ju mycket lätt ty så snart det var ett klätt (knekt, dam, kung) trampade den andra honom på foten varför det gick hela leken igenom utan feltag.

Ett annat slags kortkonster.

Bestod i att konstkedaren i förväg lagt alla korten i en

ACC. N:R M. 10614:84.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

viss ordning så att vart kort kom ut i ett eller fyra av ett slag allt efter som det passade till ramsan som lästes. Den första en högst intressant som min mors morbror (han var född 1825) kunde. Tyvärr är den bortglömd så att jag kan ej ordna korten riktigt till densamma ehuru det ju hörs i bland av ramsan vilket kort som skall komma. Jag kan ej håller ramsan fullständigt men det jag kan är så intressant att det får vara med fragmentarist. Det lyder:

"Jag drömde en natt att två hjärtan de stodo uti brand,
Jag gav mig genast ut, med hjärtat uti lågor och staven i
Jag mötte damer fyra och friade så hjärtelig min hand.
Men strax de skrattade och gjorde narr.
Jag svor en salig ed, att aldrig mer jag dem ville se!
Jag strax omringad blev av korpar(damerne)? fyra,
Den ena knep uti min näsa
Den andra bet uti min tå,
Den tredje ? ? ? ?
Den fjärde satt o flinade o titta på.
Strax jag fann hjälp av mina knektar fyra
Som äro tappra män
De fyra käcka knekta de kämpade med ruter uti sitt sinn
Men när de stridt uti dagar åtta
Fanns ej mera kvar, än deras torra skinn.

Och deras tio löss de sökte genast föda på mitt bröst,
När jag provat motgång många
Vände jag så snäsligt hem
Då jag såg genom rutan in
Var huset mitt fullt av kungar och stora män."

En annan sådan ramsa kortlek ordnades så att allt eftersom man läste ramsan lade man ut de kort som valören står inom () ramsan lydde: "Prins (10 orna) akta dig (8) för riddaren (11=knekt) för när (6:or) som ett (äss) piskar (9) kommer kung(13) med 7 (7:or) sina damer."

En tredje sådan kortleksramsa lydde: Det var en gång en kung (hjärter) som reste en lång väg (alla sexorna) bort för att köpa fyra grisar (sjuorna) och de kostade 10 kronor stycket och betaltes med alla tiorna. Föratt få dem riktigt feta och läckra fodrade han dem med åtta (åttorna) tunnor ärter och anställde nio (niorna) svinryktare. Då de så blevo slaktfeta sände han bud efter fyra slaktare (knektarna) som skulle slakta och steka dem alla ihopa. Då han nu hade så god mat som själva Odins stek beslöt han göra ett stort kalas och bländ andra bjöd han också fyra ungdomliga skönheter (alla damerna) vilka läto steken så väl smaka sig att de utåt småtimmarna blevo sjuka så att han måste hämta doktorn till alla fyra men det var ju bara tre stycken (kungar) och därför fick han själv taga i lag med och bota den

ACC. N:R M. 10614:86.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skönastes krankhet.

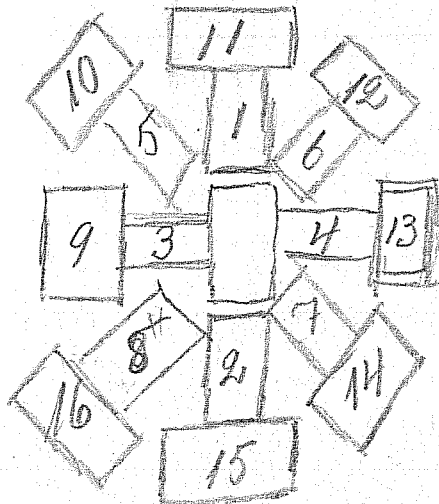
Glasberget: Alla fyra damerna lades bredvid varandra om det var en herre som skulle utröna lyckan hos men var det däremot en dam så skulle alla fyra kungarna läggas upp. Först lades hjärter, så ruter, klöver och sist spar (dam=kung) vid sidan där om lades ruter tio som betydde rikedom och pengar. När detta var gjort skulle det utforskas om han (eller hon) hade någon tur i frieriet till de fyra av vilka vart kort var bestämt till en viss person. Ruter tio var ju däremot den okände rike som den spådde måste ut och krypa på glasberget wfter. Var det en herre som spåddes i kärleksturen när man lade ett kort åt gången för varje av de fem så "bockade" (bugade) damen när hjärter kung föll för henne. Så fort kungen kommit blandas kortleken på nytt och lades ut på samma vis. Föll hjärter kung också denna gång för samma dam så föll han på knä för honom, men det kunde ju lika lätt ske för en annan som då också hälsade. På detta sätt lades korten ut flera gånger tills hjärter kung (för damer var det hjärter dam) föll för en tredje gången då den spådde då hade ju att vänta av henne. Skulle det deremot falla tredje gång mitt för ruter tia måste han (=hon) ut och krypa på glasberget för att söka reda på den hon skulle få bo hos.

Spå i kort.

Att lägga kort och spå var en konst som isynnerhet utövades

av s.k. spåkärningar till vilka en hel del människor satte full tro

Fig I

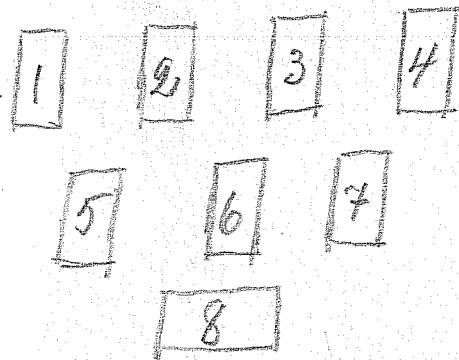

Nedanstående anteckningar vilka jag lärt av en kvinnlig släkting (syssling) som i sin ungdom lärt det av verkliga s.k. spåkärningar och ej alls av i tryck varande böcker har sedan övat det ofta i samkväm och vid basarer där hon uppträtt såsom zigenare och spåkärning.

Spåkortet får aldrig begagnas till annat ändamål än att spå med om det skall slå in. De få således ej användas till kortspel eller kortkonster.

Skall en herre spås så lägges hjärter-

Fig II

kung, för äldre bör det vara sparkung, men för en dam hjärterdam på bordet som mittelkort i figur I. Däfter blandas kortleken och den som skall spås tager av, ingen annan. Sedan lägges de översta korten bakvänt i hög på hjärter kung eller dam. Sedan lägges hela stjärnan 16 kort med rättsidan uppåt i den ordning som angives i figuren. Så avläses stjärnans kort efter nedanstående regler el-

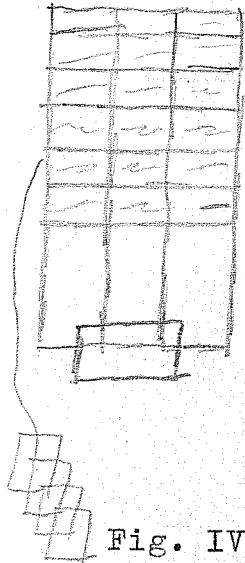
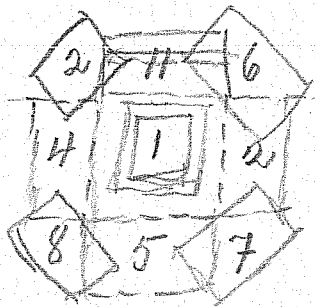
ler betydelse för varje kort som allt efter deras inbördes liggan-

de kan hava olika tyder. Ty den som spår skall ju vara både intelligent och förutseende samt kunna kombinera så att det blir någon mening med detsamma. Hjärter kung, översta bilden. (spåkonstnären och den spådde skall alltid sitta vid samma sida av bordet(ser i de flesta kortlekar åt höger men hjärter dam åt vänster. I det förra fallet är de två till vänster och den nedersta stjärnkortet vad som varet. I senare fallet de två till höger och den nedersta. De andra stjärnkorten åter giver tillkänna vad som är och skall ske. Då första stjärnan är avläst lägges andra och tredje stjärnan efter nyblandning sammanledes och avläses.

Sedan alla tre stjärnorna äro avlästa tages alla korten således även hjärter kung eller dam och balndas samt avtages varefter de bakvända utlägges i åtta högar såsom figur II visar, med ett kort åt gången i alla åtta men andra och tredje gången lägges ej något kort på n:r 8. Då det så blivit lagt tre kort på de andra sju högarna lägges de övriga korten åt sido och man tager först upp n:r 1 och avläser deras betydelse samt lägger dem som figur III visar med ett kort på varje rad. Sedan fortsätter man med n:r II på samma sätt tills alla sju högarna blivit utlagda såsom fig. III visar. Sist tages n:r 8 och lägges nederst på tvären å alla tre.

Allt eftersom man upptagit dessa åtta högar avläser man deras betydelse efter följande regler:

Fig III

Fig. IV eller
brudsängen.

Högen n:r I upplyser om dem själv, N:r II om vännen eller är för vännen. N:r III är för huset. N:r IV för lyckan, n:r V för hur det skall gå, n:r VI för vad han (hon) kan få, n:r VII för se pris - - överraskningar - - - eller nåd som inte kan undvikas. N:r VIII utvisar vad vännen tänker på.

När nu allt detta, också var vederbörligen avläst och tydd sökte man åter upp hjärter kung (=dam) ty nu gällde det att bädda brudesängen och se vad den förde med sig. Första lades hjärter kung på bordet med rätsidan uppåt sen blandades kortleken och avtogs som förr omtalats. När brudesängen skulle bäddas drogs varje kort ut för ända och bakvända ur kortleken än här och än där och lades med med rätsidan neråt på hjärterkung (=dam) i den ordning som figur IV utvisar. När man bäddat brudsängen färdig så skulle den som bäddat (kortet) vändas upp och ner på sängen så att den också kunde bli avläst och tydd. Var det bra så skulle ju hjärter dam komma med här och allra bäst i själva sängen hos sin herre. För övrigt blevo ju alla kort noga tydde även här.

Kortens betydelse.

ACC. N:R **M. 10614** - 90.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hjärter betyder hjärtligt glada människor. Ruter betyder släktingar = människor med ruter i. Klöver = Affärsmänniskor. Spader = Tjänstemän. De röda korten kan också betyda yngre personer, de svarta betyda äldre personer. Hjärter ess = kärlek = omvänt sorg, = blankt föremål = en kyss. Ruter kung = släktingar = lyckans boning. Klöver = Affärsfolk. Spader = Tjänstemän. Hjärter kung han (=hon) själv som spå. Sparkung om det är äldre. Ruter ess = brev. Klöver ess = Hus, bostad. Spades ess = kärlek om skafet är uppåt, omvänt betyder det sorg. Damerna äro fruar till kungarna eller deras kvinnliga vänner. Knektar = kungarnas tankar. Alla fyra i stjärnan en mycket obehaglig överraskning.

Ruter 10 betyder Stora pengar. Ruter 9 betyder mindre pengar,

" 8 " en kammare (= damernas rum)

" 7 " vännens tankar

6 " de röda ljusa vägar de svarta betyda mörka vägar.

Hjärter 10 " Hjärtligen människor, Hjärter nio, dito.

" 8 " Barn = kära barn, Hjärter 7 damens tankar.

Klöver 10 " Traktering=brådska, Klöver 9 Kaffebjudning.

" 8 " Förtal= sladder. " 7 Damens tankar.

Spar 10 " Mörkt arbete

" 9 " Förändring i hemmet = ombyte av bostad = omflyttning i bostaden

" 8 " Tårar = förargelse

" 7 " damens tankar.

ACC. N:R M. 10614:9/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Genom god fantasi kan man av detta kombinera en hel del sammansättningar och uttydningar.

Spå i kaffesump.

Utav samma släkting har jag också lärt konsten att spå i kaffesump som hon också lärt utav s.k. spåkärringar. Detta gick så till:

Spågumman tog och slog upp litet kaffesump utav groft krossade ej finmalda bönor och "cigoria" i en kaffe ovann kopp. Utav detta skulle delikventen (tigande) läppja på. Sedan tages koppen och det klaraste avhölles men med själva sumpen vändes kaffekoppen upp och ned på duken å bordet så att den (kan vara papper) kan suga all väta till sig. Sedan tages koppen upp och å dess inre sidor och botten ser man då träd - hus- människor - djurfigurer m.m. i fantasien och derav löses en hel del. Detta göres tre gånger, första gång visar vad som varit, andra det som är och tredje det som skall hända.

"Sticke (tändstickor) leje"

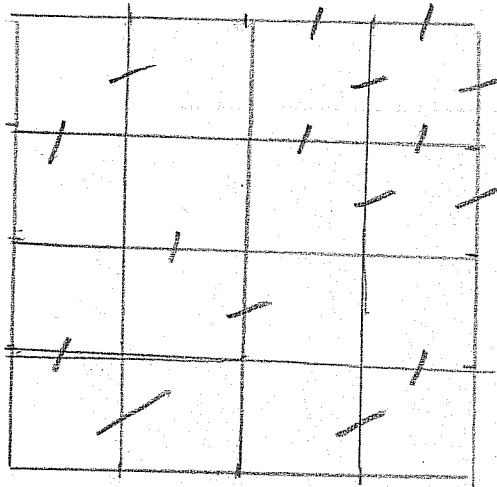
Stickeleje= lekar med tändstickor.

Som lektes i min ungdom. Är ej lånda av böcker utan var allmänna å orten på 1880 talet.

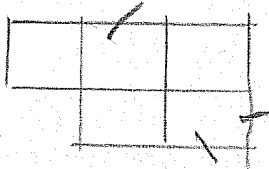
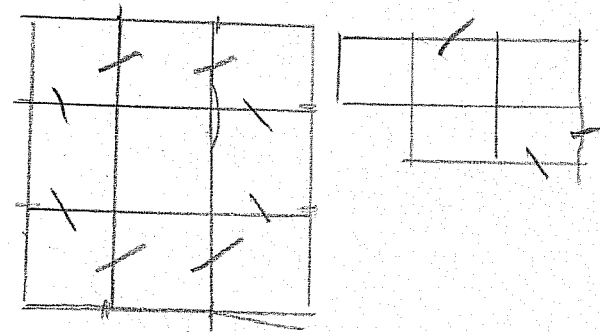
Fyra bröder ärvde sina föräldrars hemman och som de inte kunde utlösa varandra beslöto de att dela jorden sinns emellan

ACC. NR M. 10614:92.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

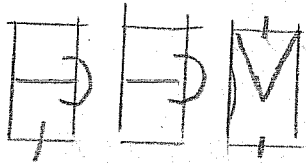
så att vardera fingo lika stora egorymder.
De fingo då vardera en fjerdedel och det hela
utmättes i 16 rutor med 40 tio tändstickor.
Var och en av dem ägde ju då 4 rutor. Nu bar
det sig inte bättre än att den ene hushållade
så illa att han blev alldeles utfattig. Men
de andra tyckte synd om honom och skänkte ho-
nom vars en jordlott så att de alla fyra åter
fingo lika stor areal. För att utmärka detta
på kartan borttog de 16 tändstickor. Vilka
voro dessa? Svar alla de korsade. Då blev
också den utfattige frånskild.

24 stickor lägges i en sådan fyrkant
som teckningen visar. Kan du sedan taga
bort åtta stycken så att där blir två
fyrkantiga rutor kvar. Svar: Tag bort
alla de korsade.

Lägg 15 tändstickor i en sådan figur
och tag så bort 3 så att där blir 3 li-
ka stora rutor igen? Svar: Tag bort
alla de korsade.

Lägg tre figurer som teckningen (den
har likväl blivit litet för smal efter

ACC. NR **M. 10614 : 93.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

höjden) visar av 16 tändstickor. Tag sedan bort sju så att det återstår fem ! Svar: Tag bort de strukna så står där F E M .

Små konster.

Som övades under julhögtidskvällarna. Kan du hänga en ring (förlovnings - eller vigsel) på en tråd och bränna denna så att ringen blir hängande i askan.

Blöta först tråden i fläsklake och låt den sedan torka så blir ringen hängande i den uppbrända trådens aska.

Kan du sätta ett glas vatten på bordet med botten uppåt. Vatten i ett upp och nervänt glas: Lägg blott ett skrivpapper över det ifyllda glaset och håll det stadigt i hela kanten så kan du vända upp och ner på det och sätta det på bordet och även taga det igen utan att spilla en droppe.

Att koka vatten i ett papper. Gör blott ett sockertoppspapper djupare i mitten så att vattnet kan stanna där och håll det så över en ljuslåga så kommer det snart i kok.

Koka honung i ett kort. Tag ett spelkort och vik upp dess kanter så att det blir skålformigt. Lägg sedan en sked honung i kortkärlet och håll det över en ljuslåga så dröjer det inte länge för än honungen kokar värre i papperskortet. Så kokad honung är mycket god mot hosta och förkylning.

Taga ett mynt i vatten med blotta fingrarna utan att bli

ACC. NR M. 10614·93a

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

våt om dem. Svar: Strö blott ett litet grann Lyckopodiemjöl över vattnets yta så bildar det en tunn hinna som hindra vattnet att komma till fingrarna.

Kan du lägga en slant i handen så att ingen kan stryka den bort med en borste. Håll handen flat och låt dem försöka.

Kan du ställa ett brinnande ljus på huvudet och blåsa ut det. Tag ett ljus, men inte för högt och ställ det på huvudet och blås rätt upp för näsan så släcks det snart.

Kan du låta ett glas falla från bordet utan att det går sönder. För det mycket stadigt ut för bordskanten med en kniv eller också med blotta fingret så faller det på botten kanten. En gång kom jag oförskylt att med en bok föra en antik äkta silverskål över bordskanten så den föll på golvet. Till all lycka höll den emaljerade vackra glasskålen som var på silverskålen. Skålen som är värd minst 300 kr. är nu i min samling på Trälleborgs museum.

Med munnen taga en taljbit i en spann vatten var ingen lätt sak ty taljbiten blev som den var levande och stack undan var gång man skulle knipa densamma.

Fästa ett glas vatten under loftet med en knappnål var egentligen ett skämt ty den som stod på en stol och skulle sätta fast vattenglasets tappade nålen och ville hava någon tjänstvil-

ACC. NR M. 10614:94.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lig att bockasig ner och taga upp den, men med detsamma vickade han vattenglasat så att det rann ner på halsen på den tjänstvil-
lige.

Slå en synål genom en "syllpång". Tag en vanlig kork och stick en synål rakt igenom så att udden är jämt med ~~kro~~ken. Avbryt så övna ändan av nålen jämt med korken. Lägg så en tioöring å en fast trästycke från ända av träet, tag och sätt så korken med nålen däröver. Slå sedan med en hammare ett jämt slag på korken så går nåludden genom tioöringen.

Få ett glas att frysa fast å en lertallrik inne vid en varm kakelugn. Tag glaset fullt av snö och lägg en halv matsked salt deribland och omrör med en sked snö och salt tills det blir smält. Så är glaset fastfruset och vattnet är så kallt att det sticker i en deri doppad finger ty det är -21° Celcius.

Sommarlekar.

Ängalekar. Under sommaren lektes det en hel massa lekar i de gamla naturliga ängarna som ända in på 1880 talet fanns lite varstans. Ungdomen kunde här flyga om nära nog hur som helst ty om de än då och då slog "skryntan" i ängssvären så att det "rångade" så slog de sig ej ty det var ju rätt så "blytt"=blött. och behagligt att falla. Bland andra lektes det i de omtalade ängarna:

huggstavlan

ACC. NR M. 10614:95

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Trille tynga" vilket gick så till att en lade sig på en anghålla och höll armarna längs och intill kroppen och så lät sig rulla runt så långt som möjligt ty den som kom längst var ju "villest" (=duktigast)

Stå på huvudet. Man satte huvudet på ängssvålen och tog sidostöd med händerna. Sedan gällde det att få fötterna rätt uppåt samt stå så länge som möjligt utan att gå bak över, ty helst skulle man balansera tillbaka igen. Att stå på huvudet på ryggingen å de vanliga huslängorna var värre och då gällde det att ej slå över ty då kunde det hända att "man trillade tynga" ner åt taket. Som ung har jag stått på huvudet flera gånger å den södra längans ryggås men då man var dålig i öronen gick det ej.

Gå på armarna. Var ett rätt svårt kraftprov ty då skulle man kunna gå med fötterna rätt upp i luften. I bland föll de och skadade halsen så att den leken var ej ofarlig. Lyckligtvis har ej någon skadat sig så mycket i mitt sällskap i denna lek.

Slå värmölla. Man skulle ju då stå med armarna i vädret och sedan kasta sig åt sidan så att man kunde köre runt en 6 å 7 gånger ömsom med händerna ömsom med fötterna som skulle vara utvigda mot ängen. För var omgång tillryggaldes det ju en god sträcka. Jag har sett dem som körde runt en 8-10 gånger.

ACC. N:R **M. 10614:96.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Slå kullerbytte. Man skulle då sätta huvudet mot ängsvä-
ren samt stöda sig på händerna och sedan slå baköver. Så runt
upp igen och isen åter baköver. på samma vis i flera omgångar, ju
fler ju "villare."

Kyrkan bär fler. När någon föll (ramlade ikull) hände det
ofta att en annan kastade sig på långs över honom och ropte
"tjartjanbärfler" och så kastade den ene efter den andra sig på
än från en sida än från en annan så att det blev rätt svårt för
den understa att komma ut ty alla lågo i en röra med huvud och
fötter åt alla håll.

Gåseräv lektes sålunda en utsågs att vara räven (mickel-
räf) och en annan att vara gåsamor. Bak i kläderna tog så en s.
k. gåsagässling fatt i gåsamors kläder en annan i förste gäss-
ings bakkläder och så alla gässlingarna den ene bakom den andre
så att de bildade en lång rad. Gåsamor började då att gå runt i
rummet med alla gässlingarna bak efter i en rad och sjunga:
"Vanne, vanne, gässlingane räven e inte himma i da, hår e han
henne," svara gässlingarna "han e ude o springer ätter nye vinga
ti en gammel kvinga." nu kommer han " o vill ta si en stej." Då
de möttes säger räven "nu ser alle dine onga so goa ud hår ska
du gå i da" "Ja ska gå" svara gåsen "ud i grava o läjje mi o
plaske." I en annan variant hette det då de möttes frågte räven

ACC. N:R M. 10614:97

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"hordant e vared i da" grant vär o sol o skinn svarade gåsen. De e inte mitt vär udan ja ska gå ud o läjje mi i solskinne o se po dina unge fede o glatta gässlingar, sade räven. Andra gång de möttes var det samma fråga och svar, men tredje gången räven frågte svarade gåsen "rejn o slask" "De e mitt vär" sade räven "o de e nonne vackre onga du har di ska vi i da napps o tas om." O so började räven söka komma förbi gåsamor och taga en, Han fick blott taga en åt gången och det var ju ej lätt för den bakersta att svänga runt så fort som räven sökte sig förbi gåse-mor utan han tog först en och så åter en tills de voro tagna alla.

I en annan variant heter det gåsen går runt med sina gässlingar bak efter sig och frågar gässlingarna om de så räven. Ja där kommer gråben svara de. Då de möttes säger räven hor ska du gå? "Ud o beda alla mina gässlinga." Nästa gång di möttes säger räven "go da gåsamor. go da rövafar gåsen va "jorr du i da." - "Ja e" "Ja e ude o säller alla mina onga - horr många har du - en hal snes o to ti (=12) - e di fede - ja di e bodde feda o glatte o granne va får ja forr dom - Ja de ska vi napps o kapps om" Så börjar k leken åter.

När så räven tagit alla gässlingarna som efterhand ställdes upp åt en vägg en issänder allt som de fångades, slöto de sig samman i en ringdans och hoppade och dansade takt och sjöngo:

"Gås.gås kringla låna mej dina vinga, va ska du me vinga,

resa in ti Kövenhamn, köva mej ett pärlebann, sätta om min fästeman, va ska du me fästeman, kyssa oo klappa, niva o nappa, forr so gjorra alla kärringar i Skåne."

En annan variation av "Gåseröf" som lektes här på orten lyder: Sedan gåsemor fått alla sina gässlingar i en lång rad bak om sig ställer hon sig vis a vis räven och med händerna breder hon ut sina kjolar och förklädet armar för att söka dölja sina ungar varav den starkaste och störste håller väl fast bak i gåsamors kläder och de andre bakom varandra i en lång rad. Gåsamor gör allt för att dölja och freda sina gässlingar för mickel räv som söker smita förbi för att taga sig en stek. Gåsmoran måste göra otaliga svängningar hit och dit och därefter vrider sig hela gässlingeraden så att de om möjligt äro osynliga för räven.

Under tiden sjunges eller reciteras av samtliga i gåsfamiljen i en mycket släpig takt, vilken stegras till panikartat skri när räven söker göra anfall: Ramsan lyder:

"Vanna, vanne gåsegäss,
hår e han faren
Han e taen (rest) ti staen.
Va ska han gjorre där ?
Köve nya vinge
ti sin gamle kvinge -
äjte jär nu for nu
kommer han o tar jär."

ACC. N:R **M. 10614:99.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Agerhynna kallades marie nyckelpiga. Då man om hösten isynnerhet vid inåkning av ärter påträffade en sådan satte man den på fingern och sade "ager, ager, agerhynna fly fly forr i marn bler de grannt vär o sol o skinn. Flög då nyckelpigan troddes det bliva härligt väder dagen därpå.

Hur klyftiga de s.k. vutepogane voro hände en gång här i gården att jägaren kom och frågte gossen om han sett några agerhyns. Gossen svarade "der kröv nån norre po died i jåns". A dra du åt H - - -e inte tror du att jag vågar krut och kulor po dina agerhöns. Se vidare om sådana agerhyns i mina anteckningar om bondelivet i gamla dagar der det är flera varianter om dem.

Ett annat Maria nyckelpige rim lyder:

"Ager ager hynna fly fly
i marn bler de solskinn o grannt vär
fly öster fly väster fly norr fly synger
fly himm te dina bröra
so får du en ny klenning."

eller:

"Fly fly lilla agerhynna
ditt hus bränner opp
O alla dina unga siddor
hemma o gråta."

ACC. N:R M. 10614:100.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skude skadde: I denna lek skulle det vara två. Den ena lade sig på ryggen med händerna upp bak om sina axlar och båda fötterna rätt upp över sig. Den andra skulle så ställa sig på bara fötterna å den på ängsmarken liggandes händer och lägga sina händer bakvända mot sina axlar och så händernas innersidor på den liggandes fotsulor som han spänt så långt tillbaka som möjligt. Nu gällde det för den liggande att med händer och fötter skjuta den andre så långt fram som möjligt. Leken kunde kanske inte vara ofarlig ty den "skotte" flög ju ett långt stycke framåt och trillade runt i ängen, men allt vad jag varit med har det avlupit ofarligt.

den skotte
=den skjutne

Ett skämtord sades om den som fått sin käraste "po trillen" att han "skott skadde." Skott skadde = skjutit skata.

Spänne tjartja var mera en "järe-(jordvall) lek ty då brukade en att sätta sig på en sten eller jordvall och sedan lottdrogs det om vem som skulle förste gång "spänne tjartje" vilket tillgick så att den skulle lägga sitt ansikte ner i den sittandes knä som höll sina händer för hans ögon. Sedan smällde en efter annan honom med flata handen i den spändakroppsdelen. Efteråt skulle han gissa vem som slagit och blev det rätt var det hans tur att spänne men var det fel måste delikventen göra om det, tills han gissat rätt. Stackars den om de hade nagg till en och alla höll ihop ty då fick han klapp av alla men gissade alltid fel.(t.ex. vid Tvedöra med beväringar)

ACC. N:R **M. 10614**:10/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Änka mellan bor o bänka. Änkeleken eller som han senare kallades "sista paret ut" lektes på ett större stycke t.ex. en avhuggen klövervall eller dylikt. De ställde sig två och två (gosse och flicka) i en rad bak om varandra. Ett stycke längre fram var det placerad en "enspannare" som vände ryggen till de andra. Då denne ropte "Änka mellom bor o bänka" så skulle det främsta paret springa ut en på var sida om och söka åter få fatt var andra på andra sidan målet vilket var placerat en 30 steg längre fram. Lyckades ej detta måste den ropande göra om sitt försök och de löpande hade att intaga den bakersta platsen. Hade han däremot lyckan att fånga den löpande flickan hade de att inta den bakersta platsen och den nye änkemannen hans plats före alla paren.

"Sälla fula." Denna lek lektes ju helst invid några träd och buskar där fåglarna kunde roa sig ty den som ägde fåglarna höll dem ju till salu, så de skulle vara granna och kvicka. Det var ju lekdeltagarna som egentligen voro fåglar och envar av dem hade ett fågelnamn t.ex. steglis - bofink, gröning, grönsiska - domherre- pilfink- kanariefågel o.s.v. Då nu köparen kom och ville köpa en fågel var det ju först fråga om priset och vad sort han önskade. Sen undra köparen om de kunde flyga och så snart de voro överens klappade säljaren i sina händer och ropte den köpta fågelns namn då den flög ut med en väldig fart bort om ett 30 stegs avstånd varande träd och åter. Kunde

ACC. NR **M. 10614:102.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

köparen fånga fågeln under dennes flykt så blev han fågel och den fångade fågeln "fulekövare" till nästa gång.

"Ja friar mitt kongliga slott." Lektes för det mästa å en potatishög eller dylikt där en steg upp och ropte "Ja friar mitt mitt kongliga slott" och så gällde det om någon kunde storma och föra ner honom och själv intaga slottets befrielse och för-svar.

Påska leka:"Bollstå" Alla deltagarna skulle vara i målet då bollen "bollades opp" varvid en av deltagarna skulle slå åt bollen så att den flög rätt upp i luften eller åt annat håll dock ej baklänges. Med detsamma sprungo alla mot näste mål. Men så snart uppbollaren fått tag i bollen ropte han "bollstå" då alla ögonblickligen skulle stanna och uppbollaren hade då att söka sticka en med bollen, lyckades detta var det den stucknes tur att nästa gång bolla upp om ej fick han göra om det. Vid bollståstickningen var ej händerna fria så att de kunde ej där-med freda sig utan de skulle stå orörliga.

Tremannaboll spelades av tre varvid en var i vardera målet och en i mitten. Så snart någon lyckades att stickamittelmannen skulle han byta plats med stickarn.

"Holla boll" eller "boll i holla." Alla så när som en plac-
cerade sig i en rund krets och med käppar borrhade det ett hål i jorden. Detta hål skulle de skydda eller försvara med långa

ACC. N:R **M. 10614**: 103.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

käppar på så vis att när någon hade sin käpp i sitt hål tordes ej den hållöse stickasin käpp i deras hål. Men dessutom skulle de med sina käppar kasta ut den hållöses boll ur kretsen. Kunde han nu få sin käpp petad ner i ett tomt hål så måste den som miste sitt hål byta. Sedan hade den att söka få bollen in i kretsen och hålla den där tills något hål blev oförsvarat ty de i kretsen varande tordes ej låta bollen ligga stilla på sitt område utan de skulle med sin käpp peta ut densamma då den andra passade på att sticka sin käpp i dens hål.

Takboll. lektes utav två varvid den ena bollade upp och den andre slog bollen uppåt halmtaket dock ej över ty då tappades leken. Uppbollaren hade nu att taga liran i handen innan den föll i marken. Lyckades detta tog han leken från den andre som näste gång skulle bolla upp.

Om andra bollekar se om påskefirandet av -n eller mig (Dock glömt något) där det finnes utförligt om fler bollekar.

Skol-lekar.

"Ta" lektes av hur många som helst och det fanns två mål mellan vilka de skulle löpa fram och åter. I början var det bara en som var "ta" men hur som blev det ju allt fler och fler och så snart en sprungit ur målet skulle han passera banan till nästa mål annars gick han ut och leken var slut.

ACC. NR M. 10614: 104.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Pjett". Lektes ungefär på samma vis mellan två mål men så snart "pjett" lyckades "pjetta" någon var han åter fri man. Således var det bara en "pjett" åt gången som hade att med två fingrar pjetta en annan. Så snart det ropes "ing" till lektion, sades "tvy mi fri tvy mi fri" och då så hade ingen lov att "pjette" mera.

Tjuv och fångvaktare lektes på så vis att det var en del som var tjuva och en del fångvaktare. Så gällde det att bure in tjuvarne en efter annan och vakta dem så att de ej åter sluppo läsa dock var ej denna lek populär.

Då det var bar frost gingo barnen på så kallad "svejs is" och sade "so länge de knager so håler de." Då isen blev tjockare slogs det kana på isen med träskor på ty i gamla tider voro alla klädda i träskor vilka voro skodda med träskojärn. De voro mycket glatta då spiken voro avslitna så att det gick att slå långa kanor. Det anlades en passande iskana där den ena efter den andra strök kahe efter ett litet försprång.

Några hade s.k. "pickstava" med vilka de mellan fötterna togo fast i isen och så förde sig framåt. Skridsko fanns det inga av oss 100 skolbarn som hade när jag gick i skolan i Fru Alstad mellan den 1/5 1876 - 17/12 1884.

Vinterlekar.

"Slåss me snibolla" Så snart det var nyfallen snö skulle ju alla skolebarn ut och slåss med snöbollar. Ehuru de i förväg upplagt att de ej skulle slå med hårda klumpar eller isbitar haglade sådana till sist likväl om öronen. Om de blevo ovänner tog det allt hårdare och hårdare.

Snöfästningar byggdes och stormades också med snöbolls-anfall och då alla höllo överlagt råd att ej slå med isklumpar var det roligt.

Snögubbar gjordes också av uppstaplade rullade stora snöbollar vilka sedan med kniv formades som män och kvinnor.

"Tosskemanna eller Loleja"

Se lokatten. Då man som "pog" kom in på logen till tröskemännen undrade de om man ville se lokatten. Var man då så lysten så fick man åtminstone se den så att det gnistrade om både öron och ögon ty tröskemännen togo och lade plejelkillan bak om huvudet och så klämde de åt så att "slavol" och "håmol" gingo ihop fram om. Detta var ju egentligen en elak lek ty huvudet blev ju så klämt att det nästan skadades och den som varit för det var ej lysten oftare åtminstone var ej jag.

Se herrans höns. var man belåten med att se lokatten då man som "pog" kom in till tröskemännen så ville de åtminstone visa en herrans höns. Detta gick så till att de togo och lade en

flat näve om huvudet över öronen och lyfte en rätt upp. Men man var ju inte sen till att med händerna taga fatt i deras armar, vilket man ej fick göra ty då kunde man ej se herrans höns i "logolled" där di va. Då de lyfte en so högt de kunde undrade om man såg herrans höns i "logolled" svarade man ju ibland nej och då hade de ju att lyfta en så högt så att man skulle kunna se dem.

Kryva onger plejeln eller tjuvan. Det sattes en plejel eller "tjuva" på sned mot en vägg. Sedan gällde det att med händerna taga så pass säkert fatt i plejeln, "hånoIn" eller tjugastaken att man kunde krypa under och upp vid andra sidan utan att röra vid golvet. Detta var ett rätt svårt kraftprov.

"Vänna si i en skäppa". En gammaldags rund och järnbeslagen sädesskäppa sattes ut på logolvet. Sedan ställde sig häri en man på bara sockarne och i skjortärmarne. Nu gällde det att kunna bocka sig ner och krypa mellan sina fötter och på så vis åter resa sig upprätt i skäppan utan att hava vidrört loggolvet. Det gick genom övning om man ej var för ovig och rädd. Man måste naturligtvis slå om men fötterna skulle taga i skäppan och ej i golvet.

Tass opp i raga hasor. En pojke lade sig på ryggen i "tor-skevraged (kunde också vara ute i en äng) med händerna sammanknäppta under nacken. En utav tröskemännen ställde sig grensle

över benen på den förre och fattade dennes ben med båda händerna sammanknutna under "hasorna" på den liggande och försökte sedan genom att luta sig bakåt att lyfta honom rak från marken. Det gällde för den liggande att hålla sig styv.

Slå kråg i has. Tvenne pojkar lade sig sida vid sida så att armarna voro mitt för och inflätade om varandra men huvudena åt vart sitt håll. Nu gällde det att genom en krick och vighet kasta benen över och in under den andras samt slunga honom en kullerbytta över sitt huvud.

Tjuve-blommor (betyder ej tjuv (av stjäla) utan av sädes-tjuga eller gaffel) eller stjärnor ritades med tjuvehornen å logans väggar genom att begagna hornen som cirkel då det först gjordes en rund cirkel och sedan en del andra halva från cirkelns utankant till mittpunkten och så till ytterkant igen. Genom flera sådana blev det till slut en blomma. Dessa blommor hade också magisk kraft mot onda makter och förgöring.

Plejeldansen eller dansa me plejeln: Ehuru en tröskeman måste arbeta så styft kunde han likväl utföra verkliga konststycke t.ex. när han hopp i takt med "slavolens" runtenom surr. Plejeldansen gick så till att man lade slavolen längs åt logolvets mitt för sig och sedan vrickade man något runt med hånolen så att plejelhållaren gick i en liten cirkel på logolvets. Detta hade till följd att slavolen började svänga runt om på golvet.

Nu gällde det att kunna hoppa över slavolen med ett ben (fot) åt sänder allt efter som den gick runt ty misslyckades det var man säker på att man fick känna var anklarna sutto. Det gick på slutet med en susande fart och såg mycket roligt ut.

Gamla jullekar.

Vid julhögtiden lektes det i gamla dagar av både gamla och unga så att svetten rann. Det var ett otal av gamla lekar som då utfördes. Det var en "satt skick" att de då skulle leka och vara glada ty vår frälsare var ju då född och den händelsen måste ju glädja en och var därför fick ej håller de gamla avhålla sig från glädjen utan deltaga i årets högtidslekar som utfördes i synnerhet på högtidsaftnarna då måltiden var avslutad och aftonbönen läst samt jul = nyårs psalmerna avsjungits med andaktighet. Bland lekar som förekom skall jag försöka uppteckna några bland andra följande:

Sparka norr gåsekyd. En stark stång (vagnstång) togs in i stugan och lades på sänggaveln och bordet. Sedan bands det två starka rephillor och påträddes stången och dessutom hängdes ett nyckelknippe på ett låsespik på stången. Den som skulle utföra leken hade så att krypa in i rephillorna på så vis att den ena låg om ryggen strax fram om armarna och den andra om vänstra låret. I dessa två hillor skulle han nu hänga under stången och fick ej hålla sig vare i stången, repet eller stöda mot golvet.

Nu gällde det att med högra foten som var lös och ledig (dock fick han ej håller stöda denna mot golvet) söka sparka ner av stängen det mitt över låren hängande nyckelkbippet ="gåsekydd."

Med munnen taga ett bosstrå på stolbakstycket. En stol (gammal himmagjord brädestol) lades framstupa på golvet med bakstycket uppåt. Sedan lades det ett halmstrå på översta stolräckets baksida som nu låg uppåt. Detta halmstrå skulle man nu taga med munnen liggande ovanpå stolens baksifa. Detta var dock lättare sagt än gjort ty man skulle vila med båda knäna på stolbakfötternas nedra ändar och händerna fick man ej stödja ovan om sitsens å stolens bakstycke. Som man nu lutade sig framåt för att med munnen taga halmstrået hände det oftast att en ovan slog över med stolen och föll framåt golvet.

Att med munnen taga ett halmstrå på bordet. Då skulle man sätta båda händernas innersidor mot bordskanten och sedan sätta armbågarna in åt bröst och mage samt så balansera med kroppen på armarna och söka luta sig fram över bordet så djupt ner att halmstrået kunde tagas med munnen. Innan det gick för sig måste ju fötterna peka rakt ut åt rummet.

Att lyfta en stol i framfoten med rak arm. var en rätt kraftansträngande lek i synnerhet som den skulle upp mot loftet.

Att krypa över bordet och stödja sig på ett par silltallrikar (av trä) ut så långt att man bara vilade tårna på bords-

skivan och så taga ett halmstrå med munnen på golvet och så krypa in över bordet igen var en ganska ansträngande lek. Det värsta var att böja huvudet mot golvet ty man skulle stödja sig på kanten av silltallrikarna ty då kom armarna i darrning och sedan tillbaka krypningen var svår och misslyckades ofta av nybörjare.

Sitta på en "träbismarekludda" eller "halstopeflaska" och peta en tråd i en stoppnål eller tända en "ljuspråse". Man lade en träbetsmare eller halvstopeflaska på golvet och sedan skulle man sätta sig på lång å densamma och sätta fötterna i kors och bara stöda den ene hälen å golvet. Sedan fick man en stoppnål eller en brinnande pråsa i vänstra handen och en tråd eller en släckt pråse i högra handen. Sedan gällde det att utföra leken sittande upprätt ty man skulle kunna balansera så att det ej blev för många golv armbågsstötar.

Hoppa över ett bosstrå. Man lade mangelhultet på golvet och därpå "mangelfjelen" ena ände och sedan lades ett halmstrå en halm meter framom. Sedan skulle lekaren ställa sig på bara sockorna å "mangelfjelen" och taga ett hopp fram över halmstrået. Men så snart han tog hoppet rände mangeltyget undan och hopparen föll rätt ner och kom att stå på golvet å samma avstånd från strået som han stod på mangelfjelen.

Fly käppen. Alla de lekande satte sig å stolar som voro plaserade i ring å golvet. Nu tog lekledaren en "ståkäpp (spat-

ACC. N:R **M. 10614** : ///.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

serkäpp) och stötte i golvet samt lämnades till näste person under orden "so gjorr man do man lämner käppen." De fleste sågo ej riktigt efter hur den förste gjorde ty man skulle stöta i golvet med högra handen och sedan lämna käppen från sig till näste med vänstra handen.

"Så gör skrädderen do han lämner säjsen." Det var detsamma i denna leken de flste obs. ej hur de bytte om ty man pekade med saxen i högra handen och sade ovanstående sen tog man och lämnade saxen med den vänstra handen och hade då saxens handtag före.

Markus och Lukas. Två stycken skulle med förbundna ögon lägga sig ner på golvet och krypa mot varandra och söka "daska" till varnadra med en i knut bunden handduk. För att träffa varandra roptes det t.ex. "Markus här ä du" "här ä ja men här ä du Lukas." Den som först kom till att daska stod sig i leken men de slog eller dask till allt möjligt som de trodde vara motståndaren.

Pilla gäss. En med förbundna ögon satt på en stol placerad mitt i rummet och hade en i knutar bunden handduk att försvära sig för alla de andras "fjärynpor." Han måste oupphörligt slå runt om sig åt alla sidor annars visste han ej förrän han fick ett "fjär"nyp.

Mumsa fyrk. En silverpäng lades i en "löen huva" och sen

ACC. NR **M. 10614** : // 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gällde det att med förbundna ögon söka rätt på densamma med munnen. Ibland hände det att någon spjuver tog en katt eller hund och lät honom mumsa i dess fäll men då blev det efteråt ovänskap som sent eller aldrig gick över.

Eld på den som "gyftes"*vill. Det togs en lertallrik med torvglöder in bland de lekande och så blåstes det bland glöderna under ovanstående ord för att utröna vem som ville "gyftes" det var lite nyckfullt hur glöderna flögo.

Gömma knappnålen. En gömde en knappnål i sin kläder eller t.o.m. instucken i sitt eget skinn. De andre skulle då söka leta upp densamma medan den som gömt densamma läste:

"Fem får fire gidder"

Ta nålen der han sidder."

Allt efter som den läste värssrimmet fort eller sakta var sökaren nära nålen. Var sökaren riktigt nära lästes det mycket fort men avlägsnade de sig saktades det av till mycket långsamt.

Blåsa i nyckeln. Alla sutto i ring placerade stolar och så skulle en gå ut i ett annat rum medan de gömde nyckeln. När det var gjort blev han (=hon) åter inkallad för att söka upp upp nyckeln. Sökaren skulle då gå inne i ringen med en över axlarne i "snipp" på ryggen hängd schal som en tjänstvilligt hängde och band om sökaren. Inkommen i kretsen pep (det skulle vara en stor pipnyckel) det alltid bak om sökaren i nyckeln och

ACC. N:R **M. 10614** : 1/3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ändock han vände sig om med en fart deremot var nyckeln från den sidan ty strax efter pep nyckeln åter bak honom. Han måste på så vis hurra sig runt flera gånger tills han kände att något slog dask i schalspetsen å ryggen.

Skriva Hebreiska = Staven vilar. De lekande stodo eller sutto i en ring då lekledaren med en stav skrev eller ritade en del krumelurer på golvet för att visa hur hebreiska såg ut. Till sist kunde ju en t.ex. yttra "ä ditte hebreiska". Så snart någon sagt något var det slut med skrivningen och så skulle en lekkunnig gå in i ett annat rum då lekledaren lade staven på axeln först å en och sade "staven vilar" då den i andra rummet svarade "låt den vila." Nu gjordes det om på en annan med samme orden och samma svar följde. Till sist lade lekledaren staven på ens axel och sade "staven vilar fast" då den i andra rummet svarade "på N.N." eller den som sagt "ä ditte hebreiska" ty den som först sade något kom staven att vila fast och därför kunde den i andra rummet varande gissa rätt.

Vanna studa. Denna lek såg jag far och drängarna lekte men jag var så ung så jag mins ej mer än att de hade en tömsträng i en krok å bjälken i stugan och de lade tömsträngen om fötterna och dessutom hade de en vattenbalja med vatten.

Se om den döe. Det placerades en liggande på ett bord som skulle föreställa vara död med ett lakan över sig. Den som skulle

in och se om honom skulle de så narra att taga upp täcket och säga "Jamen han ä ju död lys om han åner." Den blev ju litet "hårkippt" och lade örat mot mun och näsa för att lyssna med detsamma fick han sig en vattenstråle ur den som död anseddes mun ty han hade munnen full med vatten.

"Eble" (äpple) leken. De lekande sutto alla så när som en och hade var sitt fruktnamn t.ex. äpple, påron, körsbär, o.s.v. Den som gick sjöng "Jag gick mig ut att rösta ner ett äpple" eller ett annat slag allt efter som han tyckte, men så snart ett fruktnamn sagts skulle den upp och gå med omkring. Så fortsattes tills alla uppkallats och gingo med i ringen men så snart ledaren sade "hela trädet" skar i blåsten" skulle alla sätta sig så fort som möjligt och den som ej fick plats skulle gå nästa gång. Detta var också en pantlek ty reste sig en felaktigt så blev det pant.

Utröna om tur i Friareleken. I ett angränsande rumm ställer sig en uppå på en stol och var dessutom inhöljd i ett vitt lakan ty den föreställde ett orakel som kunde förutsäga hur det skulle gå. Nu skulle en efter annan gå in och fråga oraklet om de hade lycka hos någon. Oraklet svarade "Säg vem älskar du mest" Svarade "de vi ja ente" sade oraklet "sätt dig ner för du har tur i ditt förehavande." Svarade deremot den frågande ett namn på en person sade oraklet "gå ej ty du får otur i ditt ärende."

Fria på narri eller "bocka legen" Flickorna voro inne och så bestämde de vilken av gossarne som de skulle giva sitt ja till. När det var gjort ställde den enasig vid dörren och öppnade och slapp in en gosse som hade att bocka åt en flicka. Var det den rätta bugade hon vänligt igen men var det fel klappade hon sig där bak eller gjorde lång näsa åt honom. Så fortsattes tills alla funnit rätt då det var ombyte så att gossarna skulle vara inne och flickorna ut en gång.

Friareleken. Tre stolar ställdes bredvid varandra dock så att sitsen på den mellersta var åt motsatt håll och en vattenfylld balja sattes mellan de andra två. Sedan lades det ett täcke över det hela och mor och far satte sig på var sin stol och dottern stod vid morens sida. Sedan sluppo de in friaren från förstugan och som de låtsade låtsade mottaga hans frieri bjöds han sitta mellan far och mor men vid det han satte sig reste de sig så att täcke och friare hamnade i vattenbaljan. Ibland gjordes detsamma vid dottern då det sades "nej för än jag gyfter hinge me dej så sänker ja henne" så föll hon sammaledes.

"Härmare orden". Denna leken var att intaga en efter annan i "härmare orden." Lekföreståndaren var inne och alla de andra ute i ett annat rum. En efter annan slapps in och allt vad den insläppte gjorde efterapades av de innevarande (som alla efter som det blev flera) stilla tigandes tills den in-

ACC. NR M. 10614:116.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

släppte sade "går de så till att intagas i härmare orden" eller dylika ord då han var intagen och en annan blev insluppen. (Anm. Kallas på andra orter Härmelinleken I.I.)

Denna dalern. De sutto eller stodo i en ring och i dess mitt gick en och sökte efter dalern som lämnades från man till man medan de sjöngo: "Denna dalern den skall vandra från den ena till den andra, han skall den dalern aldrig få" Lyckades det deremot för honom att vid ombyte taga dalern från någon så måste den upp och gå."

Gömma ringen. De sutto på samma vis som i föregående och en gick inne i mitten. Under det de sittande på en stark tråd förde en ring från vänster till höger(således avigt runt) liksom i dalernsleken runt omkring sjöngo de "Gömma ringen gömma ringen i grönan lunden gömma vi den jag har ingen" men den som hade fatt i ringen när detta sista sjöngs skulle sjunga "jag har ringen" De andra sade "jag har ingen. Det var nära nog omöjligt att bli klok på orden och det var ej lätt att taga ringen.

Klava. De lekande sutto par om par på knäet å varandra runt i stugan och inne i rundningen gick det en som skulle söka avstyra vad de klagade över ty först var det t.ex. en så en annan som ropte "ja klaver." Den som gick hade en käpp i handen med vilken han (hon) pekade på den som "klavede" och sade "va klaver du forr." Än var det ett än ett annat t.ex. "hon ä mie

för tång o ha po knäed" "Vim ä lättare frågte då käppföraren.
"Å de ä N.N." Nu gällde det att byta med den begärde och samti-
digt skulle den med käppen söka sätta sig i den begärdes plats
då den platslösa måste gå nästa gång. Det kunde klagas på mång-
faldigaste sätt t.ex. "Hon vill ente sidda mera" "De som sitta
underst skall sitta överst." "Hon vill inte ge mi nån kyss"
"Hon sidder marro som en stock." "Hon ä so kål o ha i knäed."
"Hon ä forr gammel." "Hon ä forr ong inu." "Får inte lov o klap-
pa hinge." o.s.v. i oändlighet.

"Låne varme." Denna lek hade säkert sin härledning av att
de i äldre tider gingo till "naboen" och lånte några eldglöder
i en träsko när elden utslocknat för någon. De lekande sutto
ensamma på stolar satte i en rundning i rummet och där inne i
ringen gick det en ikring stödjande sig på en käpp och sade till
var och en han kom till "kan ja få låne varme" "gå ti naboen"
blev svaret. Medan den så gick runt växlade de sittande platser
och så skulle den gåendes "sni si ti en plass" innan de fick satt
sig. Kunde han det så måste den platslöse gå ikring och låna var-
me.

"Blingebock." Man band för ögonen för den som skulle vara
"blingebock." och ledde honom till dörren. Medan han så stod med
förbundna ögon vänd mot dörren frågade han "va ska ja här" "röra
melgröd" blev svaret. "Ja har ingen slöv" sade han då och fick

till svar "vänd di om och ta en, men ta inte mäj." Nu gällde det för blindbocken att söka taga fatt på en och säga vem det var så måste den vara blindbock nästa gång då det förra upprepades.

Sittande "blingebock" gick så till att alla sutto runt om i stugan och voro "tyssa" som muren. Sedan blindbocken letts till dörren och ceremonierna utförts bytte de sittande platser innan han skulle börja att taga någon. Som de voro alldeles tysta var det ej så lätt att gissa vem han (hon) tog fast på ty gissades det fel måste de fortsätta till nästa tills det blev rätt då den skulle vara blindbock.

Se kungens alla markattor. Om en flicka kynde narra en gosse med sig ut i köket får att söka upp en spegel passade hon på att klappa honom i köket. Men först hade hon klappat kaffepetter under bottnen. Då de funnit spegeln skulle de sen in i ljuset i stugan och se alla kungens markatter i spegeln. Det blev ju ett fnissande och fingerpekande så snart han kom in om dörren och då han så sitt alla svarte markatta hon hade i spegeln blev han klok på varför hon ville hava honom med ut att söka upp spegeln.

Trolle bort papperslappa och kalla dem fram igen. man spotade på både långfingrets naglar och satte ett par papperslappar på dem. Sedan satte man händerna mot bordskanten med pekfingret ovan och de andra under bordet. Nu fingo de lägga en liten papperslapp på vardera pekfingersnaglen. Så sade man "Hockus, Pockus

filiockus" varefter man slog först den ena så den andra handen bakåt över axeln och sade "fly bort" alla sågo nu att båda papperslapparna voro försvunna. Nu slogs åter händerna bakåt varvid man sade "kom igen" Nu passade man på och lade långfingret ovanpå bordet der det satt papper på naglarna och så sågo alla att de kommit åter. Varefter man strax åter slog dem bort och med detsamma återkallade så var det ingen som observerade det när det gick fort.

Se månen Man narrade en att krypa in under bordet och läsa "Jag N.N. som annars är så klok och förståndig har likväl krupt här ner (eller in) för att se månen." Ser du nån måne? Nej! Det hade nog varit bättre att gå ut på trappan. En gång jag narrade en vaktegosse kunde han se månen under bordet varför han svarade ja. Vi andra i rummet kunde deremot ej se månen.

"Gimma toffeln" De lekande sutto i en ring på bara golvet med fötterna ihopa. Över allas fötter breddes ett täcke. Sedan togs det en toffel som gick runt inom ringen under deras knä från den ene till den andre. Utom ringen gick det en person som skulle söka taga fatt och fånga toffeln som ej fick stanna, men då han sökte den på ena sidan var det en annan åt motsatta hållet som bankade i golvet med toffeln och sade "Här är toffeln" vilket alla skulle säga då de hade den, som gick både fram och tillbaka. Så snart han lyckats att fånga toffeln så skulle den byta som

miste toffeln och gå.

Preje ud dueyed po doren. Ett öga ritades på dörren och så bands det ett kläde för den som skulle peka. En ställde sig vid dörren och gapade en annan tjänstvillig tog och halp den pekande så att han stack sin finger in i munnen på den vid dörren varvid han naturligtvis blev mycket förskräckt. Den tjänstvillige hade också svärtat synamentet på honom.

Lära på att vara skomakare. De som voro kunniga och lärda blevo inne tills allt var i ordning. Mäster och gesällerna hade var sin lertallrik i handen och då lärlingen kom in fick han också en lertallrik. Nu skulle han göra som mäster gjorde ty han lotsade göra bekripa vilka han till sist snodde genom att med lertallrikens botten trilla dem runt på käfterna. Gesäller och lärlingane skulle göra precis som mäster gjorde. Då lärlingen var så pass utlärd att han blev antagen till gesäll skulle han spegla sig och se hur härlig han nu var bliven. Han blev då inte litet snopen då han hade svärtat sig härs och tvärs i ansiktet ty de spjuvrarne hade givit honom en i bottnen sotig lertallrik.

Hantverkareleken. lektes på så vis att de lekande ställde sig i en rundning å golvet. Varje person hade ett visst hantverk t.ex. en var snickare, en annan smed, målare, skräddare, skomakare eller vad slag somn hälst. En som ledare gick i mitten och

började och sade här är snickaren på samma gång skulle han härma det^{ta} hantverk genom att låtsa sig hyfla, såga, hugga eller borra och sade vidare men var är målaren. Då skulle målaren låtsas sig måla och svara här är målaren men var är smeden eller en annan då den skulle vara redo att hamra i städet och begära en annan hantverkare. Den som gjorde fel måste giva pant så det var egentligen en pantlek.

Jullekar. Kyrkoherden Sven Trädgård har år 1728 gjort följande anteckning i kyrkoboken.

"Ör 40 år sedan (1688) då jullekar voro mycket i bruk bland folket här i orten, och man plägade utstyra Julbocken på det faseligaste, inkommo en gång en ryttare och några unga drängar sent en afton i lekstugan, medförande en sådan julbock. Men då ljuset av en händelse utsläcktes fick man i månskenet utanför fönstret se en annan julbock med ännu större och förskräckligare horn. Efter den betan vågade ingen, hvarken i denna eller annexsocknen befatta sig med julbocken, och ännu kunna de gamla icke utan rysning tänka på den förskräckliga syn de sågo utanför fönstret besagde Julnatt."

Sko Blacka. Man ställde två stolar med sitsarna mot varandra, på ett litet avstånd och på dem lades en "tjuva" (högafel) och på varje sida om tjuvan lades en silltallrik (en träbricka) med litet av kanten utom stolen. Sedan satte sig den

som skulle "sko blacka" på tjuvan med korslagda fötter så att blott det undre benets häl vilade på tjuveskaftet mera fick ej stödjas mot skaftet. Den lekande fick blott vila med understa hälen på tjuvstaken. I handen höll han en käpp som han stödde sig på. Den skulle han nu taga fram och tillbaka från den ena sidan till den andra 32 gånger över fötterna från varandra, eller med käppen stöta mot dem. När han nu slagit all de 32 spikarna i, så skulle de häftas, vilket skedde genom att han slog ner alla fyra silltallrikarna med käppen medan han allt fortfarande höll fötterna i kors på "tjuvestaken" mot vilken han endast fick stödja understa hälen. När så alla fyra silltallrikarna voro nerkastade var "blackan skodd."

Märka gässlingar. Man band för ögonen på den som skulle märkas, med ett huvudkläde. Märkaren gick ut i förstugan eller köket för att iordningställa för märkningen. Sedan allt var i sin ordning leddes den med ögonen förbundne ut till märkaren som då tog fatt i hans ena fot och tog skon av samt med ett hastigt tag doppade han foten ner i en balja med kallt vatten, som han under tiden hämtat.

"Gå me påsten" (posten) De lekande satte sig i en rad runt om eller vid en sida i stugan. Postbäraren tog en käpp eller ett kvastskäft i handen varefter han gick till den i raden ytterst, eller en av de andra sittande. Mitt för den stötte han

därpå käppen i golvet och sade, "posten kommen" då den sittande svarade: "Mon de! Va'där nåd te mej?"

Ibland sades: "Här kommer ja mä posten ." Då svarades: "ack jårr du de, e du bled påstaman, har du nåd nytt te mej "?

Även kunde det på spe svaras: "Jaså e här Göinga ude o väns i kväll." häntydning på' att man också kallade göiongarna "påstemanna" på grund av att de den tiden kördes från ett ställe till ett annat och sålunda försågo helasödra Skåne med sina "påsta" (träpumpar). Postmannen fo tsatte: "Ja der e ett bröv." "Mon de! Vem e de i frå ." "Din allra bäste vän." "Vem e de då"! "A de - - - och därvid nämnde den som gick med käppen ett namn på en som han tyckte passade, varefter han sprang till "stuedaren" och satte käppen (som skulle sättas så att den blev stående) Den andra fick ej fatta i käppen förrän postbäraren släppt den)

Föll den namngivna vännen i smaken så var det ingen fara för den som gick, ty då kom den sittande efter med glad min och jämna steg, men så ej om det var en illa omtyckt, ty då flög den sittande upp som en raket och efter postbäraren, för att söka slå bort vännen. Det gälde nämligen för postbäraren att få satt käppen så den stod vid dörren. Som de stodo vid dörren, då den sittande var i "hack i häl etter" låtsade den gående sätta käppen vid dörrens ena sida, men rätt som det var lemnade den gående käppen i andra handen som då i ett ögonblick satte käppen

vid andra dörrposten. Han fick derigenom ett rådtrum att fortare söka nå den sittandes plats innan denne fick fatt i käppen och "pjette" honom, ty då måste postbäraren gå om igensåvida han inte åter kunde pjetta den sittande vilken nu hade samma skyldighet att sätta käppen vid dörren och söka nå sin förra plats innan postbäraren hann pjetta honom o.s.v. vilket kunde upprepas flera gånger.

Gimma (Gömma)ringen. Två av de lekande överenskommo genom en räkneramsa att den ene skulle sitta och den andre skulle gå. Den sittande satte sig vid stugodörren och han (=hon) gick in på att få ett visst antal fästmör (=fästmän) Den som gick kunde få flera eller färre allt efter som han var säker til att gömma ringen. Alla de andra satte sig vid den andra sidan i stugan. Den som skulle gå fick då en ring som han skulle giva någon att gömma. Han gick då från den ene till den andre och tog dem i högra handen liksom om han gav dem alla ringen. För var och en sades: "gömma ringen sött o gott o väl" Alla de gömmande skulle hålla handen väl knuten på det att den som satt ej skulle kunna bli klok på vilken som fått ringen.

Sedan gick han till den vid dörren sittande och sade: "Där gick en gris på Trelleborgs sis(=gär) ta han i klöften o kyss han i r - n gått väm ringen har ? Den sittande svarade: "De har N.N." Var det rätt så fick den som gick en fästmö(=fästman)

ACC. NR M. 10614: 125.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

men var det fel så fick den sittande en. Så fortsattes tills den gissande fått så många som var överenskommit. Den gående kunde då ha fått både fler eller färre.

Så gällde det att leta upp kärestor. Den gående och de gömmande gingo först ut i förstugan för att överenskomma om vilka gossar eller flickor det skulle vara. Då de hade funnit alla gingo de åter in och då sade den som gått med ringen till den som suttit: "Va vill du gjorre ve den som e so lång" (visade med handen i luften dess längd) Å den kan ja ju hälse ad" De e N.N. sade den som letat upp den.

"Va vill du gjorra ve den som e so lång." varvid kanske svarades: "A den kan ja ju kyssa." "Oho, Oho, de e ingen an en N.N." fnittrades det i flocken.

"Va vill du gjorra ve den som e so lång" Den kan ja ge en spark i ännen ud ad daren, sade han argt. "A de ska du väll ändå inte gjorra ve hinge, de e jo N.N. som du tycker så bra om, svarade givarne skadeglada.

"Va vill du gjorra ve den son e so lång! "A den kan ja ju plocka persilja me." svarade han mera försiktigt. Det var ju alla möjliga och omöjliga saker det kunde göras vid de föreslagna och många fler än här uppräknats. När han fått så många han skulle ha var det andras tur att taga emot sina, som den sittande och de gömmande voro ute i förstugan och sökte opp.

ACC. NR **M. 10614** : 126.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gå me kappsäcken. De lekande skulle sitta på samma sätt som vid föregående lek. Den som skulle gå till dem sade: "Va leor (lägger) du i kappsäcken?" Deltagarna skulle då viskande säga vad de lade i den, blott en sak vardera. När envar lagt en sak i kappsäcken vilket den gående skulle komma ihåg, fingo deltagarna börja "jätta"(gissa) varvid början gjordes med den som satt närmast dörren. Den som gått med kappsäcken sade då: "Ja gick mellan Malm å Ystad (ja gick mellan Annerslöv och Trelleborg eller något annat ställe) o där hitta ja en kappsäck o de va do säkert din, för där sto ditt namn på den." "Ja de kan ju nock hända för ja har nock taf't en" svarades. Ja de va säkert din forr do ja fyst oppnade den lå där din fästems poträtt , sien lå där en sur rutta, å en död mus, do ja sien kom länger nårr i den so lå der en mied vacker schal, o so tett norre ve bonnen hitte ja ett par bonnelöse lärsko o onger dom va der jemd alla dina kärleksbrev och ve sian om dom lå der en mongharpa."

"Vicke ondrar du nu mäst på!" Ja e mäst fårrvidden po den som fåd fatt i de darne bröven." "Ja de va N.N.

Den som lagt breven i kappsäcken skulle nu övertaga gissningen och den som suttit sku lle gå med kappsäcken. Den som sist gått fick nu sitta bland de andra såvida de ej varit på hans inläggning som den sittande mäst undrat. Vid derefter läggning i kappsäcken upptänktes helt andra saker och ting.

ACC. NR M. 10614 : 127.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kryva ti Sissa. Ett huvudkläde bands för ögonen på den som skulle krypa varefter han ledsagades till dörren. Han fick då en taljpråse i handen och så skulle han lägga sig på golvet och krypande på alla fyra söka rätt på ett å golvet i en sandhög (någon gång i en gammaldags malmlysstake med malmskruv vid sidan) ställt brinnande ljus. Då han långt omsider funnit ljuset skulle han vid detta söka tändapråsan som han höll i handen. Höll han då nära ute vid ändan som skulle tändas gick det ganska lätt, men i vanliga fall lämnades det för lång ända som smältes i ljuset o blev mjukt så att den kom att hänga rätt ner. Genast voro de andra till reds och sade "ta längre änne". Den okunnige åtlydde naturligtvis uppmaningen under det de andra roade sig däråt och blott sade "ta ta längre änne." Till sist var hela pråsan mjuk och hängde neråt. Den blev således oduglig att hålla i handen. Då den äntligen genom någon tjänstvillig kom att brinna i den nedersta ändan slog den ett bloss upp genom hela pråsan och brände handen. Då ropade den krypande "aj, aj " och kastade pråsan långt utåt golvet.

Sjungas av stolen. En stol ställdes mitt i rummet ett huvudkläde bands för ögonen på den som skulle sjungas av stolen. När klädet var ombundet satte han sig på stolen, ett såll lades över huvudet. Sedan tog sångaren och gick runt om honom och pekade med fingret inne i sållet på hans huvud ovanpå sållet och

ACC. NR M. 10614: 128.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sjöng en strof. Hårtill begagnades alla möjliga strofer som slutade med orden "spring spring ov stolen ingan vanned kommer over di. Rätt som han gick hällde han då ett mått kallt vatten på huvudet.

Som en raket for den sittande då av stolen och kastade klädet och sållet i golvet.

Pantlekar.

Ett annat slags jullekar voro de s.k. "pantlegane" i vilka man fick giva en pant, som man sedan skulle lösa, ifall man kom till att göra en dumhet under leken.

Panten kunde bestå av vad för något som helst t. ex. en näsduk, en ring, en nyckel, en klocka, eller vilket föremål som den hade att avlämna av dem som gjort leken felaktigt. Efteråt skulle dessa "sviess" eller utlösas strax annars blevo de uppbrände såsom det hotades. Utav pantlekar var det också en rik mångfald gamla intressanta nämligen:

Der kom en fru = dam från Paris. Alla de lekande sutto på stolar i en ring och så skulle alla säga och göra som lekledaren sade och gjorde. Han började och sade till den närmast sittande, "Der kom en fru från Paris" då den tillfrågade sade "va förde hon me si" en vipp" blev svaret. Så skulle de två vipa med högra handen. Den tilltalade sade då till sin granne samma ord och

ACC. NR **M.10614**:129.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

svar och så undan för undan laget runt då alla sutto och "vip-
de." Nu börjar den förste igen och säger "Der kom en fru från Pa-
ris" Den tilltalade frågar sammanledes allt med alla vipa och
får till svar "en vipp o en visp". Nu skulle de vipa med högra
och vispa med vänstra handen och så skulle det gå runt sammanle-
des. Tredje omgången blev det "en vipp en visp o en nickedocka".
Då så detta gått om laget skulle de också nicka. Fjärde gången
blev det "en vipp en visp en nickedocke och en trompetere." Den-
na sista skulle härmas på så vis att de skulle resa sig litet
och åter sätta sig å sina platser föreställande att de sutto till
häst. Femte gången kom det också med en trumslagare som härma-
des med att slå knytnäven i knäet eller ett vidstående bord. Sjette
gången blev det en tott tott vilken härma-
des med att säga tott
tott i högra knutna handen i mellan som man viftade med densamma.

Det var nu rätt löjligt att se alla ihopa sitta och "vipa,
vispa, nicka, rida galopp, slå trumma och totta," ty allt skulle
göras rätt annars blev det pant.

Krämareleken. Alla de lekande skulle stå på golvet och ha-
va var sitt krämarenamn t.ex. "tobak,- snus - cigoria - kaffe -
socker, kardemumma, ingefära etc.etc. Då så leken började sade
t.ex. den förstemedan han glatt = glad hurrade sig höger om på
klacken "här ä tobak men här ä kardemumma" Nu gälde det för kar-
demumma att strax göra samma högervändning och säga "här ä kar-
demumma men här ä ingefär." Då ingefär skulle vara höraktig och

så fortsattes det hit och dit men var det någon som började orätt att röra på sig eller ej hörde efter när hans krämarnamn nämdes måste givas pant.

Ja fiskar - ja fiskar De lekande stodo och höllo i ett förkläde till lekledaren som körde runt med ena fingret i det utspände förklädet och läste "Ja fiskar, ja fiskar i min faders damm etter gäddor o karussor o allt va ja kann, do ja sior hålt ska i släppa men do ja sior släpp ska i håla" mu gälde det att ha "örnen spände o rumpan rag" så att de både hörde och kom ihåg ty då lekledaren med dondrande röst ropte till "släpp" (=hålt) så det ekade blevo de flästa så rädda att de också sluppo (=hålla) och måste därför giva pant.

Sälla läred. En skulle då föreställa en s,k. "väjskytt" (västgötegårdsfarihandlande) De andra skulle sitta par om par och föreställa far och mor på skilda bondgårdar. Då nu "väjskytten" kom in i stugan och ville sälla (sälja) sitt läred och talade till mor skulle far svara och hon fick bara säga nej. Talade däremot västgöten till far så skulle han vara stum ty då fick baram moran svara ja ej något annat ord och ingen fick lov att svara då västgöten tilltalade dem. "Deras tal skulle vara ja o nej inte smila eller grina o inte visa vitan tand" var det någon som gjorde fel mot dessa bestämmelserna var det ej så lätt att freda sig för pant om han t.ex. började: "Si go da i stuan mor"

Hon är ju stum och far svarar: "nej". "Va forr hälsar i so domt forr mor, sior do väjskytten ti far." "Ja" sior nu mor. "Va ä i nu döfstom sior väjskytten ti far." Ja svarar mor. "Ä jär man galen sior han te mor." Nej svarar far. "Ja so nu kan i snacka igen far." "Ja" sior mor. "Du vill i väl köve läred ov mej de ä mied vackert läred rent nytt o starkt o vitt so i kan säkert inte få bättre," förespeglar han mor men hon tiger och far säger nej. Ja so du håler ändo mä mej ad i ente kan få bättre läred ja har sior väjskytten ti mor" "Nej svarar far" Börjar du nu o ble tossed igen" förebrår han far. "Ja" sior mor. "I va mi nonne löjlia folk vill i eller inte köve läred av mi." "Nej svarar far." Ajö me jär järt förbannade pack i ä ju inte kloga, sior han ti mor, o far svarar: "nej" "Ja de har du rätt i," o mor svarar: "ja". Sen går västgöten att söka upp nästa bondgård och hälsar "gosfrä" i stuan, gott folk." Sen säger han till far "na-boens ä väll inte kloga di snackede o svarede som di va galne" "Ja svarar mor" Ja kunne tro de sior han so ti mor." Nej svarar far" Va svarer i osse hännad väred de va mi nonne löjlia folk här är på denne orten " sior han till far. "Ja" svarer mor. "I kan väl köve vackert läred ov mej forr i ä säkert den klogaste kvingen i denne byen ty alle de andra di svarar ju som di hade en skru lös o i får säkert inte bättre ov nån an." Nej svarar far. På detta och liknande omöjligheter skulle läredsäljaren söka locka andra svar än nej och ja så att det kunde bli pant.

Farfars böjsor. De sutto på stolar runt i rummet och hade ej lov att svara lekledaren med andra ord än "Farfars böjsor." ty då måste de giva pant. Då nu ledaren som gick från den ene till den andra och tilltalade dem t.ex. "va eder du" Farfars böjsor" blev svaret. Då han sade till en annan flicka vad ligger du i "Farfars böjsor" blev det löjliga svaret om hon ville undvika pant. Den gående hitte ju upp alla möjliga frågor för att få ut pant.

Härmareleken. De lekande hade vart sitt hantverk t.ex. en var snickare -målare-smed-skräddare-skomakare-möllare o.s.v. som de skulle efterhärma. Som de skulle efterhärma både med åthävor och ljud så snart yrket påkallades. Alla voro placerade ikring ett stort bord å vars kant de oupphörligt skulle klyva sina fingrar (å båda händerna) på så vis att både händernas pek- och lillfinger skulle vara ovanpå bordskivan på en gång och de andra tre under men näste gång skulle de vara under bordkanten och lång o ringfingren ovanpå. Som de nu alla läto fingrarna på detta vis klyva bordskivan sade t.ex. Snickaren "Så här gör snickaren när han höflar" samtidigt skulle han efterapa höflingsarbetet med händerna och så fortsatte han t.ex. "men hurr gör do skomagaren" Nu gälde det för skomakaren att visa hur de arbetade, därvid slog han armarna utåt och drog en snark föreställande bektrådens ljud då den drogs genom lädret, och efteråt begära

fram en annan hantverkare. Så snart det var gjort skulle de åter klyva bordskivan med sina fingrar. Alla fel straffades med panter.

Valfiskslek. De lekande sutto i en rundning på stolar i stugan. Den s.k. valfiskén gick inne i rundningen och de sittande voro olika fiskar t.ex. "gädda - abbore - pyn - sudere - kar-russa," o.s.v. Den som var valfisk gick runt och sjöng "valfiskén går på havets djup och längtar der få tag uti en "sudere". Nu skulle sutaren resa sig och gå med i krets och så skulle de alla allt efter som deras namn blevo sagda. När alla eller de flesta så voro uppe och gingo i krets sade valfiskén "Havet brusar" och då skulle alla så fort som möjligt söka sig skydd och sätta sig och den som ej fick någon stolplats blev valfisk och fick gå näste gång. Alla felaktigheter mot leken belades med pantböter.

Dela Storkén. Den delades t.ex. så att en hade bröstet, en vingen, en näbbet, en huvudet, en fjären, en dunen. o s. v. som gick i ringen och ledde leken. Nu sade den ja steker mitt bröst. Sedan skulle alla steka var sitt ja t.o.m. de som hade fjär eller dun. Ändå roligare var det ju när de skulle äta sin stekta dun eller fjär. Ja det kunde ju sägas allt möjligt och fel belades med pantböter.

Dela torsken. Lekledaren hade alltid huvudet och de i ringen sittande var sin del av torsken t.ex. ryggbenet, stjärten,

✓ Och var och en
skulle höft bäpp,
vad han gjorde.

ACC. N:R **M.10614:134**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"böjserne". "milken" o.s.v. När nu lekledaren t.ex. sade "De varker i mitt huvud så skulle alla säga detsamma och tillfoga vad de hade. Det kunde bli rätt skojigt då lekledaren t.ex. sade det står i mitt huvud = det spänner i mitt huvud = de resar si i mitt huvud o.s.v. felsägningar belades med pant.

En gammal Jullek. Man hade en ljusstake med ett ljus i . (brinnande) Så ställde man ljusstaken på golvet o så sjöng man under det man hoppade på ett ben runt staken och sjöng.

Här dansar jag kring valden, kring valden, kring valden, ja valden är min del den slår mig aldrig fel. Så tog man upp staken och sjöng: Nu tager jag upp valden så fortsättning som i första versen. Så dricker jag ur valden fortsättning. Sen sättes den ner o man sjunger, nu sätter jag ner valden m.m. Till sist sjunges som första versen, allt detta skall göras och sjungas under det man hoppar på ett ben runt staken utan att taga det ner en enda gång om det skall bli som det sakll vara, o det gick fast knappt första gången.

Anteckningen är gjord av Fru Lars Jönsson n:r 6 Fru Alstad. Hon fyllar den 17/2 1939 71 år. Leken utfördes i hennes hem då hon var ung flicka av faderns tröskeman Per Jeppson som bodde å n:r 25-26 Fru Alstad.

ACC. NR **M.10614** : 135

Svie panta.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då det leks en del leka hade ju den å bordet varande pant-
högen vuxit rätt betydligt ty hur det var måste ju en efter an-
nan allt upp med någon pant i bötesstraff för fel i leken. Dessa
skulle sedan svies upp såvida ingen kändes vid den ty då måste
ägaren lösa den innan han fick den.

Då det så skulle börjas tog en (den som var föreståndare
för lekarne eller ordnade) en pant och höll den så högt upp mot
loftet som de kunde räcka ja ibland klev den upp på en "skammel"
eller stol och så sade han: "Ja svior o brännor vim panten han
känner." "De ä min" svarde den som igenkände densamma. För öv-
rigt gjorde det detsamma om det var den förste eller siste som
togs. När panten kånsts sade svidaren "Va ska han gjorra." Vid
första pantsvidningen hade alla domsrätt och vad pantägaren så
dömdes till skulle han gör om han skulle återfå sin förlorade
pant, annars hotades det att bränna upp panten. De kunde då t.
ex. dömma honom till att köra till skoven (eller torremossen)
efter tre lass bränne (eller torv). Pantlösaren skulle då gå bort
vid stugodörren och draga bara pannan på dörren uppifrån och ner-
åt mot golvet tre gånger så hårt att det bullrade i "daren."
För att få fram detta ljud skulle de ej hålla händerna mot dör-
ren utan mot dörrträn (karmen) "Å de bollrade jo som om de va
Knud Posse der körde ti viborgs slott" sade de andra på skämt

ACC. NR M. 10614 :/36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så fick han sin pant.

Svidaren tog så en annan och höll upp och sade sammaledes "Ja svior o bränner vim panten han känner". De ä min" svarade den som rådde om den. "Va ska han (hon) gjorra" frågade svidaren. Denna gång var det sista pantlösaren som hade domsrätt och ej alla. Han kunde då till ~~x~~.ex. svara "Ja vidd inte ajo han kann gå fram o tilbage po golled tre gånger o rove ja har ill i min (eld) änne o ja har ingen långhalms kärre o slycke me" Under tiden han (hon) gick skulle de draga upp rocken eller tröjan och hålla sig der bak så att det såg ut som om så voro som de sade ty då värkade det ju roligere. Då det var utfört kunde de andra säga Å din dombom du ska vell inte slycke ill me långhalmskär-rer du skulle ju förr hatt en kål spann vann i röven (=der bak)

Så togs näste pant och sveds och sen hade ju denna som släckte eld med långhalmskärren domsrätt, och den lydde t.ex: "a hon kan lia po golled o hjälpa Per, forr han kan inte säl, o plocka tre bonka persille, men so ska han ge hinge en kyss forr vär bonke." Ehuru Per ej skulle lösa någon pant så var han ju likväl med i leken "o den som ger si i leg han får håla strek" (=fylla me") Kyssandet var ej så farligt ty det var bara fingerat huvudsaken var ju bara att det small bra, och någon kyss gjordes ej.

Sedan togs en annan pant och sveds och den siste dömde t.

ex. den till att hjälpa Boel o made duor. De skulle då sätta sig på var sin stol och med förbundna ögon skulle de med en tesked taga krossocker ur ett tefat och söka peta i varandras mun. Så snart det lyckats var ju panten löst.

Så blev det en annan pant som sveds och pantlösaren dömdes t. ex. till att gå ut på gåren och fånga tre råbocka. Den dömde måste då gå ut på gården och söka fånga de tre djuren men om han ej visste hur hur det skulle kunna gå för sig var ju detta en svårlöst pant. Han hade bara att gå ut på gården och så åter komma in och bocka (böja) sig tre gånger så var panten löst.

Nu sveds det åter en pant och den dömdes av siste pantlösaren att gå ut i skrobben eller på gården och "råve Pilatus me yed, Herodes me tån, Jacobus me albuen o Judas me pongen men de ska va so vi kan höra de in ijenom ruderna." Den dömde gick ut på gården och ropte så det skräll genom fönstren vad han skulle. Då han kom in blev han begrinad och de sade till honom "a din dombom du råfte jo me mongen o inte som vi sa du skulle me yed, tån, albuen o pongen."

Då det nu sveds en pant till dömdes den t.ex. till att ligga på golvet och tillika med Stina på en gång kyssa klockan. De måste nu både två lägga sig på golvet och en annan tog ut fickan sin stora "koya-klocka" och höll den i kedjan mitt emellan och nu gälde det att de båda på en gång kyste klockan på var sin boett. Det ansågs mindre ridderligt om klockhållaren i sista

sekunden ryckte undan klockan ty då smet jumunnarna med en smack ihop men panten löstes.

Än en pant sveds och avdömdes på följande vis o sätt: Den skulle svära den dyre eden medan de höllo för ögonen på honom, eden lydde: "Ja lovar o svär i alla vär vid den dyra eden att ja allri sett så vacker gosse (eller flicka) som ja nu ser" Med detsamma togs handen från ögonen och den som avlagt eden såg sig själv i en spegel som en annan höll mitt för ansiktet. Detta kunde ibland bli skuld till oenighet.

På så vis kunde det ju bli en oändlighet med pantlösen i olika variationer eller sätt. Den sista var likväl merändels en och samma och var följande: Den som hade domsrätt sade t.ex. "Han ska vell som di bruer ve siste pantlösen hänges." sade pantsvidaren. Ja svarade domsinnehavaren. Detta omtalade gamla för mig på 1880 talet. Jag har likväl aldrig sett den utförd, men den är ju mycket löjlig. "Pantägaren måste då gå till dörren där han med både händerna tog fatt i översta dörrkarmen och säga "ja hänger" "Väm hänger du forr" ropte de andra. Han sade då ett flicknamn (de borde helst vara omväxlande) Hon hade då att gå bort och ställa sig bakom och lägga sina händer på den förstes axlar och säga sammaledes "ja hänger". Så fortsattes tills alla stodo i rad bak om varnadra. Den först hängde fick då ett "sölmynt" en tredaler i munnen som han genom att vrida huvudet åt vänster skulle lämna den bakom stående damen som med munnen

ACC. NR M.10614:139.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle taga och åter lämna det genom att vrida huvudet åt höger till den bakom henne hängande. På så vis skulle "sölvpengen" vandra i kors till de bakerste och så åter om igen till den förste så att han fick den från höger sida. Under tiden fick ingen släppa axlarna som de höllo med sina händer.

Bordsbönsrim.

"I Tormfots namn, Gå vi ti vasken
Eder dricker, Bland vann o snask."

"I Jesu namn gå vi ti bor o kista,
vi sie ente or.
vi ede so yenen gnistra."

Revinge bords rim.

"I Jesu namn ti bor vi gå
Men koss i Jesu namn
sicken mad vi få."

Mårten Luters bordsbön.

sådan som katolikerna säga.

O Gud, gif oss i din godhet
Kläder och hattar mantlar och
dräkter, feta kalvar, bockar
får och kor, många hustrur och få barn! "Amen"

ACC. NR M. 10614:140.

Hålla skola.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Under fritiderna lekte skolbarnen ofta hålla skola då en var skolemästare och de andra lärljungar. Det lästes en hel del roliga "basserallor" o ramsor" t.ex.

" Amen benjammen
Sprätt opp o sy sammen
Tre juder o en rock
(En vid hosse o en svært rock)
Nu har ja lest nock
Din gamle træbock"

En annan strof som lästes lydde!

"Adam Podam Paradis Paradis
Slagtade han sin feta gris
Kött o fläsk de sålde han
Räntan själv behålde han."

Jag vill härmed be att dessa "lekar" ej publiceras medan jag lever. Om det så en gång möjligen blir bör det kompletteras med det jag har kvar i denna väg samt mina rätt många gammeldags nu glömda kortspel och kortkonster m.m. Deribland "vutepoganes liv" som jag belönades med pris av Nordiska Museet 1929.

*Finns bättre
på flera andra
ställen!*

ACC. N:R M. 10614:/4/.

Slutet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ringdanser voro ju på sätt och vis också lekar, men de äro ju så allmänt tryckta att det är ej efter mitt tycke av så stort intresse som ovanstående gamla enkla på sitt vis men intressanta lekar.

Alla ovanstående har jag varit med och lekt här i Fru Alstad och de äro korrekt återgivna.

Om vi obs. det ovanstående så finner vi ju en hel del som kunde roa den tidens ungdom. Allt var enkelt och leksakerna voro ju hemmagjorda och kostade ingenting.

Huru stor skilnad är det t.ex. på skollivet och dess lekar då och nu. Förr lekte alla gemensamt. Nu går flickorna (nej damerna) t.ex. i vacker takt fram och åter och huru äro deras gnistrande ögon de äro ej flickor utan damer. Prästerna slippa att skriva i sina kyrkoböcker. som det står på 1700 talet i Södra Åby "vid 57 åhrs ålder födde denna kvinna en dotter som nu vid moderns död är 17 år."

Förr liknades mullbärsträdet vid flickorna. Som ungt hade mullbärsträdet flikiga = handelade blad. Så snart det blev frukt bärande fick det helbräddrade blad. Flickorna gick med löst hår tills hon konfirmerades sen var hon dam och satte håret som tecken dertill i Khorr. Nu äro alla lika med ondulerat hår.

ACC. NR M. 10614:142.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Slå so lagom kära Bengta. Faster stackrumpa o slo me dorra-
ne i da. Sett nesan i mellom liasom hom, so slår du nock ente
mer än en gång.

Palle pe n:r 3 stal en katt julenatt o ga sin far i jul-
klapp.

Hulda Hansson, gick po dansen, to balansen, me bejje benen
i rännestenen.

"Amanda ping, ping, pång.

hon hade en säng så lång, lång, lång.

fire stole en komod allt gick på en gång, gång, gång,
virrekanna, stirrepanna."

Skällsord i rim.

Nisse, Tisse Timmerman, Femtan kärringer hadde hann,
Ett par hossor, ett par sko, De va hela Nisse Tisses bo.

Ola Hott, som sked i en pott, Potten sprack, Ola Drack,
Hadde inte Ola drocked, Hadde inte potten sprucked.

Hans Brask, som pike vår katt, juleda natt
lå po en fjel, Sor po sin sjel
Hadde inte mikan gåd itu, Hadde han led der o pikad inu.

Pär vär som sked attan tunnor lär, där bler bodde ti sko o klär.

ACC. N:R **M. 10614** : 143.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Chrischan Tyran, Han gjore i en spann

Spannen rant, Chrischan sprant

Över en bro, Der mötte han en so.

Son ti o farje, Chrischan ti o svarje

Norrad en backe, Der bröd han sin nacke.

Amen Benjammen, Sprätt opp o sy sammen

Tre Juder o en bock, En vid hosse o en svært sock,

Nu har ja lestnock, Din gamle träbock.

Lille Sven Svarte (Loppan) Han ville så gärna Ti piorna gå
Ju stillare de lå, Ju varre gick han på.

Hår ska du gå sa Per Tå, Ti Lanskrone sa Per One

Va ska du där sa Pär Lär Köva öj, sa Per Jöj = Jöng.

Horr många sa Per Långe, Trell-fire sa Per Lire

Va ska di koste sa Per Oxe, Tre tusen sa Per Lusen

De ä inte nock sa Per Tjock, Va sior du sa Per Lu

De jorr ja sa Per Orrre, Nu ä de slut sa Per Stopp.

Ett, två, barn gå, Tre, Fire, kysse katten po sin lire

Fem, Sex, pille gäss. Sju, Åte, o räven full oc knårta.

Ni, Ti, Stöfve bli. Elva, Tåll, mären i fåll

Trettan, Fjortan, plocke lusen oc skjortan

Femtan, Sextan kan du läxan

ACC. NR M. 10614:144

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sjuttan, Attan gå po gattan
Nittan, Tjugo du kan bra me o lyva.

Adam Padam Paradis
Slaktade han sin feta gris,
Kött o fläsk = blod o Kött, Det sålde han,
Räntan säl behålde han.

Pål Stue löver po ränter, Liasom Padam Paradis.

Der Annors lägger sin hatt, Der ligger den ti Froe
natt.

Luse länge natt, Får do stubben en hatt
Så tar vintern fatt.

Skällsordsrim.

Magnus Munter, Magnus Munter,
Po sett träben gick
Han spiller kårt me dränge
o vinger dorres pänge
Ja Magnus Munter, Magnus Munter, Va en livad fyr.

Anners e skäfbent O Jeppe e ett nöt
Erik e ett fåralår, Men Jens e rar o söd.

Kan du si Bolltofte ti tjir

ACC. NR M. 10614 : 145.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ti gånga i ett ånedrag

Tröls: Va hidder din far ?

Boltofte ti tjur, Bolltofte ti Tjur, Bolltofte ti tjur
vior Truls de värste han kan.

Kors i Krisse, Lort i Sisse.

A.B.C.rimmet.

Anna Bider Celia, Dorte Edor Frans,
Gustaf Haŧer Ingri, Juditta Kysser Lars,
Mårten Nivor Olga, Per Qvister Ullrika,
Wikter Xviter Yxer, Zett, Ågusta Åter Ödlor.

Berättat av en flicka Sigrid Nordström, 1896.

Knos Knude, Som sadd i hins röf o tude,
Sven Svente kurente kör kalen i bås,
Norr kalen får s/kt får Sven en smörgås.

Barnrim.

Storken gick po gatan, Köpte sig en vagn,
Va ska du med vagn? Hösta lite hö.
Vad skall du med hö? Ge min lille ko.
Vad ska du med ko? Mjölka lite mjölk.
Vad skall du med mjölk? Osta lite ost.
Vad skall du med ost? Ge min lille prost.

förr han ä så snell och prediker i kyrkan.

ACC. N:R M.10614:146.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Storken gick på gatan, Köpte snus, fick en lus,
Köpte soppa, fick en loppa, Köpte krita, fick en s - t på
kredit.

Jonas Profet, Som hoppade o sket,
La labben i gröden,
Gröden va varm, Jonas ble harm.

Dingeli dång, Klockeren sjång,
Präste tafte sin pänge pång, I Dalby ängvång.

Si go da min far, sicken häst ja har,
sicka ben, sicka lår, sicka skott han tar.

Ett två tre acke lacke le
Ackom pockom domme slockom
ärlan pärlan i ver piver puff.

(Räkning till "Leka gömme)

Eden geden, gaberhjelm
Josef var en stridig man
Han stack, soen sprack, eck veck, tvilling säck
hör du din gamle man veck.

Esike desike luntan tuntan, så en maka, kukeli kaka
västan stilla, attel tattel på sicken liten tös.

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Olof Christoffersson*
Härad: *Phygt* Adress: *Fru Alstad*
Socken: *Fru Alstad* Berättat av:
Uppteckningsår: *1943* Född år i

"Ett två tre mor kogte the,
Ja fick inte varre me, forr ja hadde ingen ske."

Från Viktoria Benediktssons -Ernst Ahlgrens- barndom kan jag berätta att hon var lekkamrat med gårdsdrängen Ola (som hon omtalar i en roman) som Lars och bland annat roade hon sig efter vad han berättade för mig att kasta pepparkakor på blank is som han skulle springa efter han var nemligen mycket halt. Bland annat minne från henne hade han en kristallsockerskål vars fot var avslagen. Ola lät sätta en vacker messingsfot på densamma och hade det som dränge brännvinssockerskål under hela sin tjänstetid och sen när han som orkeslös bodde i Fru Alstads Fat-tighus. År 1919 skänkte han det jämte något annat till mig när jag i september för sista gången gav brödkort till Ola. O-Chr. skulle hava det till sin samling för att han under den svåra tiden skänkt mig bland annat potatis sade Ola. Jag glömmet det aldrig.

Talssätt:

~~Ordstäv:~~ Skit, lå vare gjort, ja ger de fa - - -.

ACC. NR M. 10614:147.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stoppade han i säcken, kastade han i bäcken,
Sedan bäcken runnit ut, tittar lille Otto ut.

Bagarens lilla sockerråtta, räkna rätt så blir det åtta,
men jag tror att råttan ljuger, därför räknar jag till tjugo.

Ett,två-gå på tå, tre, fira - slå en lira
fem.sex -plocka gäss, sju,åtta -plocka tocka,
Ni,ti -gå på sti, elva,tolf. skure golf,
Trettan,fjortan -plocka löss o loppor av skjortan
Femtan,Sextan- Kan du lexan
Sjuttan, attan - Kan du kartan,
Nittan,tjuga - Nu ä hela lulegen uffe.

Do snien faller o i alle kroge smyer si ing,
Do e de snart slut me bodde vär o ving.

"Jon träbånn,sätter maschinen i gång"

"Kalle balla, äggaskalle"

"Kalle bolle, som skulle gå ti bal, i en äggaskal."

Nels Johanssen to balansen
me begge benen i rännestenen
me bägge låren i kollegåren
me röven i soppslöven."

ACC. NR M. 10614:148.

Skadden sidder po taged, Snacker me sina två döttra
Vart ska Ni ti vintern bo, Vi frysa om våra fötter
Vi ska resa ti Dannemark, Köve sko forr alle mark
Trille mi Trelle mi pipparkorn
Katten blåser i silver horn.

Snigel Snigel snar, Räck ud dina långa horn
So ska du få en skäppa havre o en skäppa korn.

Hönan vill för hanen gala, Qvinnan vill för mannen tala,
Det kan aldrig gå i lås
Derför kommer många trätor, som den onde då framsätter
och de rivas och de slåss.

Allri har ja sett ett sodant djur som vår länsman, hoved
har han som en tjur o allri sjäms han.

Eldoffer spåras ännu genom att hår, naglar m.m. alltid
kastas i eld.

Mårten Luters bordsbön.

O Gud, gif oss i din godhet kläder och hattar, mantlar
och dräkter, feta kalvar, bockar, får och kor, många hustrur
och få barn! "Amen."

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

likar

i,"

n, som
r är

ACC. NR M. 10614:148.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skadden sidder po taged, Snacker me sina två döttra
Vart ska Ni ti vintern bo, Vi frysa om våra fötter
Vi ska resa ti Dannemark, Köve sko forr alle mark
Trille mi Trelle mi pipparkorn
Katten blåser i silver horn.

Snigel Snigel snar, Räck ud dina långa horn
So ska du få en skäppa havre o en skäppa korn.

Hönan vill för hanen gala, Qvinnan vill för mannen tala,
Det kan aldrig gå i lås
Derför kommer många trätor, som den onde då framsätter
och de rivas och de slåss.

Allri har ja sett ett sådant djur som vår länsman, hoved
har han som en tjur o allri sjäms han.

Eldoffer spåras ännu genom att hår, naglar m.m. alltid
kastas i eld.

Mårten Luters bordsbön.

O Gud, gif oss i din godhet kläder och hattar, mantlar
och dräkter, feta kalvar, bockar, får och kor, många hustrur
och få barn! "Amen."

ACC. NR M. 10614: 149.

Barnrim.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gåsen gick på gatan, han köpte sig en vagn,
vad skall du med vagn, jag skall hösta lite hö,
vad skall du med hö, jag skall ge min lilla ko,
vad skall du med ko, jag skall mjölka lite mjölk,
vad skall du med mjölk, jag skall ysta lite ost,
vad skall du med ost, ge vår lille prost, som predikar
så vackert i kyrkan.

Kalle kokte gröt. gröten kokte över,
han gick ut på trappa, där mötte han sin pappa,
han gick ut på bron, där mötte han baron
han gick ut på isen, där mötte han polisen,
han gick ut på gatan, där mötte han skatan.

Uppför gata nedför gata, hittade jag en piverkaka,
gömma hem till far och mor,
far vaggar barnet, mor tvättar garnet,
syster trampar kornet, bror blåste hornet.

De fattiga fåglarna säger om vinter: "Vi e fattiga vi, vi, vi,"
Lek ramsor.

Här är prästen som vigde drängen, som kysste pigan, som
mjölkade koen, som stängade hunden, som jagade råttan, här är
katten som tog råttan.

ACC. NR M. 10614: / 50.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lek ramsor.

Här ä huset som jag byggde - Här är säden som låg i
huset som jag byggde, Här är mössen som gnagade säden, som låg i
huset, som jag byggde. Här är katten som tog mössen o.s.v. Här
är hunden som jagade katten, o.s.v. Här är mannen som rådde om
hunden o.s.v. Här är koen som stångade mannen o.s.v. - Här är pi-
gan som mjölkade koen o.s.v. - Här är drängen som kysste pigan,
o.s.v. - Här är prästen som vigde drängen, som kysste pigan, som
mjölkade koen, som stångade mannen, som rådde om hunden, som ja-
gade katten, som tog mössen, som gnagade säden, som låg i huset
som jag byggde. Sades ej ramsan rätt måste det givas pant. (Anm.
Denna ramsa finnes också i England : "This is the house that Jack
Smitt" Anm. av I Ingers.)

En annan ramsa börjar med "Här är nyckeln som sadd i por-
ten till kungens trädgård.-

(Ordstäy: "Alle man po däck, Attan kärrinar i en säck
Opp o norr po ramsan, alla kärringar i dammen."

Svalan säger: "I fjor do ja reste härifrå
va alla lador fulla, alla lador fulla x)
I år do ja kom igen
Va alla lador tomma, alla lador tomma,
O udskitt ve dörreeennn. xx)

x) Denna rad uttales med egen tonvikt i två repriser. xx) Detta
ord utalas vibrerande och långt.